

Содржина

Кратенки	5
Апстракт	7
Abstract	8
Вовед.....	9
1. Теоретски дел	12
1.1 Дефинирање на поимот сиромаштијата	12
1.2 Причини за појава на сиромаштијата	14
1.2.1 Структура и индивидуална акција	14
1.3 Патолошки причини за појава на сиромаштијата	16
1.4 Структурни причини за појава на сиромаштијата.....	17
1.5 Теоретски концепции на сиромаштијата	19
1.6 Концепт на доходовна сиромаштија.....	20
1.6.1 Апсолутна сиромаштија.....	20
1.6.2 Релативна сиромаштија.....	22
1.7 Концепт на основни потреби.....	24
1.7.1 Буџетски стандарди.....	24
1.8 Концепт на способностите.....	26
1.9 Концепт на човековата сиромаштија.....	27
1.10 Мерење на сиромаштијата.....	28
1.11 Скали за еднаквост	32
1.12 Карактеристики на сиромаштијата	34
1.13 Општествена реакција на сиромаштијата	36
1.14 Глобални трендови на сиромаштијата	38
1.15 Сиромаштијата во Европските држави	42
1.16 Европската унија и процесот Лисабон-Лаекен.....	47
1.17 Извештај за човечки развој и индекси на човечков развој	50

1.18 Милениумски развојни цели	52
1.19 Европска стратегија против сиромаштијата	54
1.20 Економски раст и создавање нови работни места.....	62
1.21 Европа 2020 и борбата против сиромаштијата и социјалната исклученост	64
1.22 Европска платформа против сиромаштијата и социјалната исклученост	66
1.23 Национални и компаративни аспекти на сиромаштијата.....	67
1.24 Национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија.....	73
1.25 Социјалните трансфери и намалување на развојните нееднаквости со осврт на состојбите во Република Македонија.....	93
1.26 Видови социјални трансфери	94
1.27 Социјалните трансфери и нивната улога	96
1.28 Права од областа на социјалната заштита во Република Македонија	100
1.29 Мерки и стратегии за намалување на сиромаштијата на локално ниво	101
1.29.1 Демографски фактори и опис на социјалниот простор на општина Неготино	101
1.29.2 Институционални капацитети.....	106
1.29.3 Социјална заштита.....	107
1.29.3.1 Број и структура на корисници на мерки и услуги на социјална заштита во општина Неготино.....	117
1.29.3.2 Право на социјална парична помош	118
1.29.3.2.1 Поволности за корисниците на социјална парична помош.....	124
1.29.3.3 Право на постојана парична помош	134
1.29.3.4 Право на еднократна парична помош или помош во натура	137
1.30 Мерки и стратегии за намалување на сиромаштијата во општина Кавадарци	140
1.30.1 Опис на демографскиот простор.....	140
1.30.2 Број и структура на корисници на мерки и услуги на социјална заштита во општина Кавадарци.....	142
1.30.3 Локална стратегија за намалување на сиромаштијата во општина Кавадарци	144
2. Методологија на истражувањето	148
2.1 Предмет на истражувањето	148

2.2 Цел на истражувањето	148
2.2.1 Општа цел.....	148
2.2.2 Поединечни цели	149
2.2.3 Теоретски цели.....	149
2.2.4 Апликативни цели	150
2.3 Хипотетска рамка	150
2.3.1 Општа хипотеза	150
2.3.2 Посебни хипотези.....	150
2.3.3 Варијабли.....	151
2.3.4 Три релевантни варијабли	152
2.4 Методи, техники и инструменти на истражување	153
2.4.1 Квалитативна методологија.....	153
2.4.2 Квантитативна методологија.....	153
2.4.3 Примерок на истражувањето.....	154
2.4.4 Временска и просторна рамка на истражувањето.....	154
2.5 Општествена и научна оправданост на истражувањето	155
2.5.1 Општествена оправданост на истражувањето	155
2.5.2 Научна оправданост на истражувањето	156
2.6 Резултати од анкетното истражување на домаќинствата во општина Неготино.....	156
2.6.1 Општи податоци за домаќинствата.....	157
2.6.2 Вработување.....	158
2.6.3 Образование	159
2.6.4 Животен стандард.....	160
2.6.5 Култура	163
2.6.6 Евалуација на политиките кои ги преземаат Владата на РМ и општина Неготино за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост	163
2.7 Резултати од анкетното истражување на домаќинствата во општина Кавадарци	167
2.7.1 Општи податоци за домаќинствата.....	167
2.7.2 Вработување.....	168

2.7.3 Образование	170
2.7.4 Животен стандард.....	171
2.7.5 Култура	174
2.7.6 Евалуација на политиките кои ги преземаат Владата на РМ и општина Кавадарци за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост	175
2.8 Проверка на хипотезите	178
Заклучоци	180
Препораки	183
Библиографија	185
Прилог (мерни инструменти)	188
Прашалник	188

Кратенки

АВРМ - Агенција за вработување на Република Македонија

АРОПЕ - Овој индикатор го изразува учеството на населението кое е сиромашно или сериозно материјално обесправено или пак, живее во домаќинство со многу низок интензитет на економска активност

БДП - Бруто-домашен производ

ГДВ - Генерален директорат за вработување

ДЗС - Државен завод за статистика

ДП - Додаток во приходите

ЕЗФНГ - Европски земјоделски фонд за насоки и гаранции

ЕМПС - Европска мрежа против сиромаштијата

ЕПП - Еднократна парична помош

ЕРРФ - Европски регионален развоен фонд

ЕСФ - Европски социјален фонд

ЕУ - Европска Унија

ЕУРОСТАТ - Агенција за статистика на Европската Унија

ЕУ-28 - Вкупен број на земји-членки на Европската унија заклучно со 01.07.2013 година

ИРО - Интернационална работничка организација

ЈУМ ЦСР - Јавна установа Меѓуопштински центар за социјална работа

ЛСП - Луксембуршка студија за приходи

ММФ - Меѓународен монетарен фонд

МРТВ - Македонска радио телевизија

МТСП - Министерство за труд и социјална политика

ОЕСР - Организација за економска соработка и развој

ООН - Организација на Обединетите нации

ОУ - Основно училиште

ППП - Право на постојана парична помош

САД - Соединети Американски Држави

СЗО - Светска здравствена организација

СОУ - Средно општинско училиште

СПЕ - Право на субвенционирање на потрошувачка енергија (електрична енергија, огревно дрво, јаглен, екстра лесно масло за домаќинства/ нафта за домаќинство и централно греење)

СПП - Право на социјална парична помош

СФРЈ - Социјалистичка Федеративна Република Југославија

УНДП - Програма за развој на Обединетите нации

УПН - Право на условен паричен надоместок

ЦИА - Централна разузнавачка агенција

GDI - Индекс на развој на родовите односи

GEM - Мерка за зајакнување на родовите

HDI - Индекс на човеков развој

Апстракт

Проблемите на сиромаштија и социјалната исклученост претставуваат сериозна пречка за економскиот и социјалниот развој на државата. Показателите на сиромаштијата се едни од основните индикатори во една национална економија коишто го отсликуваат нејзиното економско „здравје“. Всушност, показателите на сиромаштијата ги покажуваат социјалните состојби во земјата, посебно на оној дел од населението кој што е најпогоден од сиромаштијата. Заложбите за ефективно намалување на сиромаштијата неопходно треба да се засноваат врз сеопфатни истражувања и анализи на населението и регионите погодени со тој проблем. Со цел да се делува во овој домен, во Република Македонија се преземаат бројни мерки и активности на државно и меѓународно ниво. Во борбата за справување со овие социјални проблеми се вклучуваат и локалните власти со свои стратешки документи.

Овој труд ја отсликува поврзаноста на сиромаштијата со останатите феномени коишто ја условуваат истата. Се согледува поврзаноста на сиромаштијата со невработеноста, нееднаквоста во распределбата на доходот, образованието на населението, здравствената заштита и слично. Ваквите анализи и утврдување на корелацијата помеѓу сиромаштијата и останатите социо-економски феномени претставуваат појдовна точка во идентификување на основните причини за сиромаштијата. Според тоа, предмет на анализа се клучните социјални индикатори и политиките што најчесто се користат за мерење на човечкиот напредок и благосостојба.

Клучни зборови:

Сиромаштија; социјални индикатори; невработеност; стратегии за намалување на сиромаштијата.

Abstract

The problems of poverty and social exclusion represent a serious obstacle to economic and social development of the country. Indicators are poverty is one of the basic indicators in a national economy that reflect "its economic health". In fact, poverty indicators show the social conditions in the country, especially the part of the population that is most affected by poverty. Commitment to effective poverty reduction must be based on comprehensive research and analysis of population and regions affected by this problem. In order to act in this area, in the Republic of Macedonia numerous number of measures and activities are being taken. Therefore, in the fight to tackle these social problems local authorities with their strategic documents have been included.

This paper reflects the relationship of poverty with other phenomena that condition the same. We recognize the correlation between poverty and unemployment, inequality in the distribution of income, education, population, health care and the like. These analysis and the determination of the correlation between poverty and other socio-economic phenomena represent a starting point in identifying the root causes of poverty. Accordingly, subject to analysis are key social indicators and policies which are commonly used to measure human progress and prosperity.

Keywords:

poverty; social indicators; unemployment; a strategy for poverty reduction

Вовед

Времето во кое живееме е период низ кој поминува развитокот на секоја земја. Проблемите поврзани со сиромаштијата, социјалната исклученост и политиката за справување со сиромаштијата која, несомнено се спроведува, претставуваат еден сложен комплекс на прашања и проблеми. Прашањата и проблемите од оваа сфера на општествени односи се мошне чувствителни според својата природа, деликатни и сложени. Слободно може да се констатира уште на самиот почеток, дека проблемите околу сиромаштијата, посебно денес, заземаат сериозни и загрижувачки размери. Ова се забележува како на ниво на конкретни национални држави, исто така, и на ниво на региони, на Европскиот континент, и конечно, на ниво на целата меѓународна заедница. Впрочем, станува збор за светски проблем.

Со проблемот на сиромаштијата и политиката која се спроведува за нејзино справување, се соочува и Република Македонија. Независноста на Република Македонија, како и преминот од планска во пазарна економија во 1991 година, го означил почетокот на долгата и социјално тешка транзиција. Процесот на транзиција беше придружен со приватизација, реструктурирање на претпријатијата и затворање голем број непрофитабилни индустриски капацитети. Како последица на тоа, голем дел од работната сила во Република Македонија беше претворена во технолошки вишок, стапките на невработеност и сиромаштија забележаа остар пораст, а животниот стандард значително се влоши. Како што наведува Донева М. (2011) сиромаштијата има многу димензии и најчесто се анализираат нејзините материјални аспекти, но, сепак, треба да бидат земени предвид и другите нејзини страни како недостатокот на способности и можности, потребни за постигнување просперитет и исполнетост.

Во ваква ситуација, сиромаштијата и социјалната исклученост, како комплексни проблеми, беа проследени со негирање на човековите права. На тоа укажува фактот дека ранливите групи, и тоа: невработените лица, домаќинствата со деца до седум години, руралните домаќинства, самечките домаќинства како и младите домаќинства каде што главата на домаќинството е невработено лице на возраст до 40 години, со

помало образовно ниво не беа во можност да ги задоволат ни основните животни потреби.

На сериозноста и одржливоста на овој проблем укажува и енормно високата стапка на релативна сиромаштија во Република Македонија. Така, според податоците на Државниот завод за статистика, во 2013 година процентот на сиромашни лица во Република Македонија изнесува 24,2%. (www.stat.gov.mk)

Проблемите на сиромаштијата и социјалната исклученост претставуваат сериозна пречка за економскиот и социјалниот развој на државите. Заложбите за нивно ефективно надминување неопходно треба да се засноваат врз сеопфатни истражувања и анализи на населението и регионите погодени со таков тип проблеми.

Во таа смисла во Република Македонија и во други држави, се преземаат мерки и активности од различна природа, на повеќе нивоа. Бидејќи сиромаштијата е мултидимензионален феномен потребен е комплекс на мерки и активности. Република Македонија преку нејзините надлежни органи - Владата и надлежните министерства, утврдува динамика на остварување на мерки и активности, при што се предвидуваат и конкретни носители за нивното спроведување и оживотворување. При сето тоа, се предвидуваат и преземаат мерки за намалување на сиромаштијата преку отварање работни места, подобра здравствена заштита, вклучување во образовниот процес, социјализација на социјално исклучените лица и слично, се настојува да се создадат услови и капацитети со кои ќе се овозможи ангажирање на сè поголем број човечки и материјални ресурси.

Самата сиромаштија, освен што создава непоседување на доволно финансиско-материјални средства за преживување, доведува и до одредени емотивно-психолошки негативни состојби. Деморализираност, депресивност, бесперспективност се оние карактеристики кои што ги карактеризираат луѓето кои се сиромашни. Тоа е огромен проблем на едно општество. Токму поради тоа, овој труд има за цел поголемо актуализирање на проблемите со сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија, да се истакне важноста на концептот на човековиот развој во развојната економија, вклучувајќи ги концептите поврзани со

човековиот развој, како што се животниот стандард и квалитетот на живот и обидот за нивно решавање на проблемите со сиромаштијата и социјалната исклученост преку водење на ефикасна политика, меѓусекторска соработка и преземање на бројни мерки и активности за намалување на истата. Во таа насока, главна цел на овој труд е да се предложат конкретни мерки и активности за намалување на сиромаштијата и подобрување на квалитетот на живот во Република Македонија. Согледувањата се однесуваат во основа на ниво на држава и конкретно во одделни општини, во општините Неготино и Кавадарци.

Во насока на ова, предметот на истражувањето е насочено кон разработка на теоретските аспекти на оваа развојна дисциплина. Поврзаноста на економскиот раст со човековиот развој и начинот на кој економскиот раст може да се трансформира во повисоко ниво на човеков развој што воедно претставува и поголема благосостојба на луѓето.

Истражувањето од овој труд треба да резултира во теоретски и практични сознанија кои ќе овозможат подобро разбирање на концептот на човековиот развој, квалитетот на живот, сиромаштија и нееднаквоста во дистрибуцијата на доходот. Во исто време, истражувањето треба да резултира во конкретни мерки и активности за намалување на сиромаштијата и подобрување на квалитетот на живот во Република Македонија.

При изработка на овој труд се користени повеќе научни методи како што се: квантитативниот метод, статистичка анализа, индуктивно-дедуктивниот, како и синтетичкиот метод. За поголема прегледност на материјалот што е елабориран во овој магистерски труд, податоците се презентирани во табели и графикони, а текстот е илустриран со слики и шематски прикази.

1. Теоретски дел

1.1 Дефинирање на поимот сиромаштијата

Во дефинирањето на поимот сиромаштија се тргнува од разни стојалишта, со цел таа подобро да се објасни од различни аспекти, а во контекст на односите во општеството. Така, на пример, според Декларацијата од Копенхаген (1995 год.) сиромаштијата претставува *„недостаток на приходи и производни ресурси за обезбедување одржливи средства за живот, глад и неисхранетост, нарушено здравје, ограниченост или непостоење на пристап до образование и други основни услуги, зголемена чувствителност и смртност од болести, бездомништво и несоодветно домување, небезбедна околина и социјална дискриминација и ексклузија“*. Тоа значи дека сиромаштијата станува многу голем проблем кој што се проширува во скоро сите општествени слоеви од живеењето на овие луѓе. Така, Таунсенд смета дека *„поединци, семејства и групи од населението, може да се каже, дека се сиромашни кога им недостасуваат средства за да имаат одреден начин на исхрана, да учествуваат во активности и да ги имаат животните услови и погодност кои се вообичаени во општествата на кои тие им припаѓаат.“* (Алкок П. „Разбирање на сиромаштијата“, Академски печат, Скопје, 2009)

Проблемот на сиромаштија е толку голем, што не постои една единствена дефиниција за истата. Затоа, според претходно поставените две дефиниции може да се констатира дека сиромаштија претставува недостаток на минимални потреби за нормално функционирање, како што оценува Хилс дека *„сиромаштијата е состојба при што некој има доволно за да ги купи работите кои повеќето ги земаат здраво за готово или при што тие немаат доволно да јадат и да живеат без да западнат во долгови?“* (Листер Рут, „Сиромаштија“, Академски печат, Скопје, 2009).

Според П. Таунсенд *„лицата, домаќинствата и групите лица се сметаат за сиромашни доколку се соочуваат со недостаток на средства неопходни за задоволување на нивните потреби, како и доколку не се во можност да*

партиципираат во општествените текови. Бидејќи нивниот расположлив доход е под просечниот расположлив доход, тие се исклучени од основниот модел на живеење, обичаи и активности”.

М. Равалион вели „во едно општество постои сиромаштија кога едно или повеќе лица го немаат потребното ниво на економска благосостојба, со кое би можеле да го достигнат минималното ниво на животен стандард” (Ефтимоски Д. „Економски раст – основни теоретски концепти и модели“).

Според усвоена дефиниција на Европската Комисија „сиромашните треба да се ставаат меѓу просечните лица, фамилии и групи на лица чии средства (материјални, културолошки и социјални) се толку ограничени што се исклучени од утврдениот минимален начин на живот во државата-членка во која тие живеат”.

EUROSTAT смета дека „како сиромашни се сметаат лицата, домаќинствата и групите лица, чии ресурси (материјални, културни и социјални) се на такво ниво кое ги исклучува од минимално прифатливиот начин на живеење во земјата во која живеат”.

Светската Здравствена Организација смета дека „сиромаштијата е поврзана со поткопувачкиот опсег на клучните човечки атрибути, вклучувајќи го и здравјето. Сиромашните се изложени на поголеми здравствени ризици, не се доволно нахранети и имаат помал пристап до здравствена грижа; тие на тој начин имаат поголем ризик од болести и попреченост. Обратно, болеста може да ги намали заштедите во домаќинството, пониска можност за учење, намалување на продуктивноста, и да води до поткопувачки квалитет на живот, така потхранувајќи и дури зголемувајќи ја сиромаштијата“. (<http://www.who.int/topics/poverty/en/>).

Според Светската Банка „сиромаштијата е изречена немаштија на благосостојба”. (The World Bank, Jonathan Haughton , Shahidur R.Khandker “Handbook on Poverty and Inequality”, Washington,DC (2009).

Свое разбирање за сиромаштијата дава и Високиот Комесаријат на Обединетите Нации за Човековите права, дека „пристапот на човечки права ја подвлекува мултидимензионалната природа на сиромаштијата, објаснувајќи ја сиромаштијата

во изрази од опсег од меѓусебно поврзани и меѓусебно поткрепувачки лишувања и насочувајќи го вниманието на стигмата, дискриминацијата, несигурноста и социјалната исклученост кои што се поврзани со сиромаштијата”.

Врз основа на претходно изнесените дефиниции може да се констатира дека акцентот се става на недостатокот на некои базични потреби за егзистенција кои што би резултирале со нормален квалитет на живот.

Постојат повеќе концепти за дефинирање на овој проблем и заради тоа во понатамошниот дел на обработка на овој магистерски труд се објаснети причините за појавата на сиромаштијата и теоретските концепти за нејзино објаснување.

1.2 Причини за појава на сиромаштијата

1.2.1 Структура и индивидуална акција

Постојат повеќе причини за појава на сиромаштијата, а според тоа и различни приоди за нивно дефинирање.

Во центарот на социјалните науки е дебатата, а многу често и несогласувањето за релативните улоги на структурата и индивидуалната акција во објаснувањето на социјалниот ред и социјалните промени.

- ❖ **Структуралниот приод** ја истакнува важноста на социјалните околности и социјалните сили во однесувањето на животните патишта и животните шанси на луѓето. Економскиот раст, можностите на пазарот на трудот, овозможеното образование, системите на социјалната заштита и многу други структурални карактеристики на општеството кои овозможуваат моќна рамка во која се создаваат и пресоздаваат нашите животни стандарди и општествени односи. Како што истакнуваат многу политички критичари, за да се променат тие околности и односи, мора да се променат самите структурни рамки, со политичко дејство. Всушност, структурата подразбира во која околина се наоѓа човекот, а тоа посочува, доколку некој човек живее

во земја со високо развиена економија, со добро поставен социјален систем, со стимулативни мерки за намалување на сиромаштијата, тогаш и степенот на сиромаштија би бил помал.

- ❖ Спротивно на тоа, фокусот на **индивидуалната акција** сугерира дека сите сме креатори на својот на живот. Тоа значи дека изборот на стилот на живеење е поврзан со сиромаштијата.

Во практика, секако овие два навидум спротивни приоди имаат некаква теоретска вистина во нив. Социјалните структури навистина го поставуваат социјалниот контекст во кој сме сите ние и од кој не може да побегнеме. Всушност, од многу избори кои поединците ги прават произлегува дека тие, во голема мера, се условени од структурните сили. Сепак, во исто време, поединците донесуваат одлуки за тоа како да ги живеат своите животи, а со тие одлуки може да ги сменат околностите во кои тие живеат.

Според многу социјални научници, суштината лежи во тоа што, животните шанси и општествените односи се производ на заемно дејство помеѓу структурата и индивидуалната акција. Притоа, фокусот не треба да се стави на тоа кој е одлучувачкиот фактор во некоја ситуација, туку кој е балансот на влијанието кое го имаат овие два фактори и како се менува во текот на времето.

„Релативната рамнотежа помеѓу структурата и индивидуалната акција во сфаќањето на сиромаштијата на почетокот на дваесет и првиот век се помести кон индивидуалната акција“. (Алкок П, Разбирање на сиромаштијата, Академски печат, Скопје, 2009 стр.38). Врз основа на тоа, колку државата или структурата на општеството е развиена или не е развиена, толку поединците, доколку имаат желба и иницијатива можат да ја променат самата структура. Структурата е динамичен процес и тој процес може да се променува само преку индивидуалната акција.

1.3 Патолошки причини за појава на сиромаштијата

Анализата на балансот помеѓу структурата и индивидуалната акција во разбирањето на причините за сиромаштијата не е само феномен на дваесет и првиот век. Холман, во неговото истражување од 1978 година за објаснување на сиромаштијата, се обидел да идентификува и да спореди повеќе различни перспективи, кои може да ги класифицираме како патолошки или структурални приоди. Во практика, секое разбирливо објаснување на сиромаштијата веројатно ќе вклучи баланс помеѓу структурата и индивидуалната акција и ќе го вклучи влијанието од повеќе различни социјални сили кои се преклопуваат меѓу себе.

Првата категорија објаснувања, која Холман ја дава во неговата книга „Сиромаштија: објаснувања на социјалната лишеност“ е „поединците и сиромаштијата“. Ова ги вклучува патолошките објаснувања за мрзеливост и неспособност прифатени од некои теоретичари на поткласата. Исто така, вклучува генетски објаснувања, кои сакаат да ги поврзат социјалниот статус и наследените карактеристики како интелигенцијата; и психолошките приоди, кои ги објаснуваат (не)достигнувањата на поединците поврзувајќи ги со здобиените или развиените карактерни особини. Овие се потенцијални објаснувања за сиромаштијата и вклучуваат динамичен елемент, кој е непроменлив и доаѓа од природата (како да сме родени) повеќе отколку од воспитувањето (како се развиваме како луѓе). Во многу случаи таквите индивидуални објаснувања подразбираат одобрување на социјалните или структурните објаснувања и може да бидат критикувани како приоди кои сакаат да ја обвинат жртвата за нејзината сиромаштија.

Втората категорија објаснувања, кои исто така критичарите ги интерпретирале дека ја обвинуваат жртвата, се оние кои се фокусираат на семејството или заедницата како причина за сиромаштија. Еден од најпознатите застапници на овие приоди е Кит Цозеф. Тој ова го нарекува „циклус на лишеност“ во кој несоодветното воспитување, намалените аспирации и обесправената околина на семејствата и заедниците станале усвоени како дел од вредностите на нивните деца како што тие се родиле. Затоа, кога тие деца станале возрасни, нивните очекувања и способности се намалени и многу

поспремни ја очекувале и прифатиле сиромаштијата и лишеноста на нивите родители и познаници. (Алкок, П. „Разбирање на сиромаштијата“, 2009год.).

Супкултурното објаснување укажува на тоа дека културата на сиромашните ги учи сиромашните да бидат поинакви и да се адаптираат на сиромаштијата заедно со елеминирање на секаква амбициозност и верба. Тоа имплицира дека самите луѓе кои се сиромашни се клучните чинители во создавањето и пресоздавањето на нивната сиромаштија, а на колективно ниво преку културните врски на семејството и заедницата.

1.4 Структурни причини за појава на сиромаштијата

Сиромаштијата е производ на динамични социјални сили. Во модерните капиталистички земји во текот на времето се развиваат државни политики за борба против сиромаштијата. Доколку и покрај тие политики, сиромаштијата опстојува, тогаш можеби објаснувањата не треба да бидат наменети за неуспесите на сиромашните луѓе, туку за неуспесите на политиките развиени за борба против сиромаштијата и структурните промени во општеството кои тие требало да ги спроведат. Неуспехот на ваквите политики често е резултат на нееднаквата ангажираност на службениците кои ги создаваат овие политики, но како што укажува Алкок вината не треба да ја препишуваме единствено на службениците, туку и во самата структура на службите, како тие се подредени и дали таа овозможува развој и динамика на политиките за намалување на сиромаштијата. (Алкок П. „Разбирање на сиромаштијата“, стр. 39).

Сепак, и покрај подобрувањето на администрацијата на помошта во последните години, многу баратели на социјалната парична помош и советодавна помош од стручните работници сеуште не ги добиваат бенифициите кои им следуваат. Строгите правила на доделувања може да ги исклучат оние кои се во ризик. Покрај тоа, и оние кои добиваат бенифиции може во практика да не добиваат доволно средства кои би ги задоволиле нивните потреби како што тие или другите ги дефинираат. Понекогаш социјалните служби, без разлика дали станува збор за државни, волонтерски или оние

во приватниот сектор може да се чувствуваат беспомошни или може да бидат обвинети дека не ги исполниле своите задачи се додека сиромаштијата опстојува кај нивните клиенти или потенцијални клиенти.

Ова не треба да значи дека политиката на социјална заштита немала никакво влијание на нивото на сиромаштија. Секако дека без мерките на социјалната заштита степенот и нивото на сиромаштија како во Република Македонија, така и во другите европски држави би биле многу полоши. Всушност, социјалната заштита има и други цели покрај елиминацијата или намалувањето на сиромаштијата. Социјалната заштита не е единствената област на имплементација на политики што може да се обвини, а придонес во пресоздавањето на сиромаштијата. Политиките на домување, во приватниот и во јавниот сектор, секако дека ги разочараа луѓето кои се сиромашни и незгрижени. Политиките на здравство, или нивниот недостаток, можеби резултирале со болести и инвалидитети, кои довеле до сиромаштија.

Неуспехот на политиката, до некој степен може да биде вина на индивидуалните службеници во рамките на овие служби кои немаат доволно самодисциплина или не ја извршуваат добро својата работа - друга димензија од улогата на индивидуалната акција во одредувањето на сиромаштијата. Исто така, вината може да биде кај структурата и оперативната практика на службите, кои не им дозволуваат да го постигат она што луѓето кои работат сакаат да го постигнат. Може да постојат ограничувања или неуспеси во основните црти на политиките кои службите морале да ги имплементираат, или неуспеси во основните црти на политиките кои службите морале да ги имплементираат, или недостатоците во стратегиите развиени да се остварат тие политики.

Фокусирањето на неуспехот на политиката, или во неуспехот во развивање на соодветна политика е еден приод во објаснувањето на динамиката на сиромаштијата, кој го надминува нивото на поединците и чинители на ниво на заедницата, а наместо тоа ги проучува активностите на оние кои, преку политичка акција, тврдат дека се спремни и способни да ги променат социјалните структури, социјалните политики и институции кои тие ги воспоставуваат да го спроведат тоа во дело. (Алкок П. „Разбирање на сиромаштијата“, стр. 41).

1.5 Теоретски концепции на сиромаштијата

Концептите на сиромаштијата функционираат на прилично општо ниво. Тие ја обезбедуваат рамката во која се развиени дефинициите и мерењата. Во суштина, тие се однесуваат на значењата на сиромаштијата - за тие кои ја искусуваат и за различните групи во општеството, на пример „недостатокот на основната безбедност“, сфатен како „отсуство на еден или повеќе фактори кои им овозможуваат на индивидуите и семејствата да преземат некои основни одговорности и да уживаат основни права“ (Листер Р., „Сиромаштија“, стр. 14).

Една студија на концептите на сиромаштијата, исто така, ги опфаќа начините на кои луѓето говорат за сиромаштијата и како ја визуелизираат; „дискурсите на сиромаштијата“, како што е артикулирано преку јазикот и сликите. Овие дискурси се конструирани на различни домени: политиката, академските кругови и медиумите. Секој од овие влијае врз начините на кои сиромаштијата се сфаќа во современото општество. Обично поимањата поддржани од помоќните групи, наместо од тие кои ја искусуваат сиромаштијата, се рефлектирани во доминантните концепти.

Како што е претходно истакнато, постојат бројни дефиниции за сиромаштијата кои можат да се поделат според теоретските концепти за објаснување на сиромаштијата. Според тоа, се разликуваат следниве концепции на сиромаштијата:

❖ *Концепт на доходовна сиромаштија*

1. Апсолутна сиромаштија

2. Релативна сиромаштија

❖ *Концепт на основни потреби*

1. Буџетски стандарди

❖ *Концепт на способности*

❖ *Концепт на човекова сиромаштија*

1.6 Концепт на доходовна сиромаштија

Според оваа концепција едно лице се смета за сиромашно доколку е под одредена дадена линија на сиромаштија. Притоа, овде се компарира за апсолутна и релативна сиромаштија.

1.6.1 Апсолутна сиромаштија

Апсолутната сиромаштија може да се тврди дека е објективна, т.е научна дефиниција. Тоа значи дека во овој случај постои една замислена линија на сиромаштија, т.е станува збор за основни средства за живот кои што се минимални средства за нормален живот. Доколку некој тие средства ги нема тогаш за него се оценува дека е сиромашен. *„Апсолутен стандард значи стандард дефиниран во однос на реалните потреби на сиромашните, а не во однос на трошоците на оние кои не се сиромашни. Едно семејство е сиромашно доколку не може да си дозволи да јаде“* (Алкок П, „Разбирање на сиромаштијата“, стр.27).

Што е тоа линија на сиромаштија? Според Димитар Ефтимоски *„линијата на сиромаштија ја поставува аналитичарот или институцијата која се занимава со мерење на сиромаштијата, врз основа на претходна анализа на животниот стандард на населението“* (Ефтимоски Д. „Економски раст – основни теоретски концепти и модели“, стр 307). Со нејзина помош можеме да се одреди кој е сиромашен, а кој не е. Таа линија претставува определено ниво на животен стандард кое на луѓето им овозможува минимално прифатлив начин на живеење. Кога би се определувала линијата на сиромаштијата, во предвид треба да се имаат три фактори, и тоа:

1. Одлука за возраста и/или полот на членовите на домаќинствата кои ќе бидат опфатени во мерењето

- ова произлегува од разликите во калориите кои преку исхраната ги внесуваат помладите и постарите лица, мажите и жените

2. Одлука за тоа како домаќинствата ќе се третираат во однос на нивната големина

- може да се констатира дека поголемите домаќинства, на пример, повеќе трошат од помалите домаќинства, тие имаат поголеми потреби од одредени добра и услуги.

3. Одлука за тоа што ќе се користи, дали податоци за доход или податоци за потрошувачка

- мора добро да се одреди што ќе се користи за да се добие реална слика за степенот на сиромаштија.

Во практика поимот апсолутна сиромаштија се поистоветува со поимот *беда*. Во Енциклопедијата Британика поимот апсолутна сиромаштија се дефинира како „*состојба на луѓето во која им недостасуваат средства за задоволување на нивните основни животни потреби*“. Додека пак, Радовановиќ под поимот беда или апсолутна сиромаштија подразбира „*недостаток на најнеопходните средства за биопсихосоцијална репродукција и опстанок на човекот и неговото семејство*“. (Борнарова С. „Општеството и девијациите“, стр. 12).

Од овие дефиниции произлегува дека најзначајни *показатели на апсолутната сиромаштија* се:

- неможност за задоволување на основните биорепродуктивни човечки потреби (потребата за храна, облека, обувки)
- голема смртност на доенчињата
- краток животен век (поради ризиците кои го загрозуваат опстанокот на човекот)
- бездомници
- нехигиена
- неписменост и ниско ниво на општа култура и сл.

Во однос на прашањето за апсолутната сиромаштијата може да се констатира дека секоја индивидуа има различен пристап врз тоа што и е потребно за живот. Поради тоа, Раунтри се зафатил со поделба на сиромаштијата на примарна и секундарна сиромаштија.

„Примарната сиромаштија се однесува на оние лица кои немаат пристап до средствата за да ги задоволат своите основни потреби, додека пак секундарната сиромаштија се однесува на оние кои ги имаат средствата, но не се способни да ги користат за да се издигнат над нивото на основни средства за живот“ (Алкок П., „Разбирање на сиромаштијата“, стр.67).

1.6.2 Релативна сиромаштија

Овој концепт значително се разликува од претходно претставениот тип на апсолутна сиромаштија и тоа особено во базичниот принцип на нејзиното определување. Релативните дефиниции, најмногу почитувани од социолозите, упатуваат на индивидуален или групен кусок на ресурси во споредба со други членови на општеството – со други зборови, нивниот релативен животен стандард. Бидејќи во случајот на релативната сиромаштија се работи за разлики во нивото на материјалните ресурси – значи, нееднаквости во нивната распределба во општеството – мерките на релативната сиромаштија не се пообјективни од оние на апсолутната сиромаштија (Маршал, Гордон, „Оксфордски речник по социологија“, МИ-АН, Скопје, 2004, стр. 474.).

Релативната сиромаштија е дефинирана како *недостаток од ресурси на определени поединци, семејства и групи да практикуваат определен режим на исхрана, да учествуваат во определени општествени активности и да имаат објекти и животни услови кои се вообичаени за општествата на кои тие им припаѓаат*. Преку оваа дефиниција може да се види дијаметралната спротивност при определувањето на двата основни типа на сиромаштија, при што едната се определува преку границата на

преживување и е прифатена во општествата со низок приход и релативно неразвиени општества, додека релативната сиромаштија е карактеристична за државите со релативно висок животен стандард. Поради големите разлики во определувањето на концептот на сиромаштијата многу често поимот на релативна сиромаштија се заменува со социјално повлекување или социјално отуѓување.

Американскиот автор Мајкл Харингтон под поимот релативна сиромаштија подразбира *„ситуација во која некои поединци и семејства немаат ниту минимум услови за заштита на здравјето, за домување, исхрана и школување“*, што значи дека релативната сиромаштија не се врзува само за можноста за биолошка репродукција, туку и за пошироките услови за задоволување на човековите потреби во современото општество. Додека пак, Питер Таунсенд под овој поим подразбира *„ситуација во која поединци, семејства и општествени групи поради недостаток на средства не можат да обезбедат исхрана и други услови за живот, ниту да учествуваат во активности кои се вообичаени или прифатени од страна на општеството на кое му припаѓаат“*. (Борнарова С, „Општеството и девијациите“, стр. 13). Тој нагласува дека животните неопходности не се фиксни, туку променливи и постојано се прилагодуваат на промените во општеството, па оттука не може да постои единствен ешалон на сиромаштијата за сите времиња за секое општество.

Оттука, може да се констатира дека релативната сиромаштија не се врзува само за базичните потреби на човекот, туку се сместува во поширок социјален контекст, со вклучување на критериумот на социјалните односи и активности на човекот во социјалното окружување. Ова особено се однесува на исклучувањето од вообичаените активности во заедницата, што пак упатува на проблемот на маргинализација на сиромашните. Како *индикатори на релативната сиромаштија* најчесто се наведуваат:

- општествено безначајни улоги и положби
- социјална исклученост
- маргинализација
- социјална беспомош

1.7 Концепт на основни потреби

Според овој концепт сиромаштијата се дефинира како *недостаток на материјални потреби неопходни за задоволување на некое прифатливо ниво*. Според тоа, можело да се констатира дека овој концепт е сличен со претходниот, но тука се земаат предвид и други потреби како основна здравствена заштита, образование и други услуги кои ги пружи државата за луѓето да останат надвор од зоната на сиромаштија.

1.7.1 Буџетски стандарди

Приодите со буџетските стандарди се базираат на обиди за одредување на листа на неопходности, чија отсутност може да се користи како линија на сиромаштија под која, веројатно, луѓето не треба да си дозволат да паднат.

Дефинициите со буџетските стандарди обично се базираат на идејата за (неделна) потрошувачка кошница. Прв пропагатор на оваа идеја е Раунтри во неговото истражување на сиромаштијата во Јорк, каде неделната исхрана е одредувана по совет од нутриционисти.

Раунтри создаде долга и детална листа на намирници, но во 1901 година и самиот забележал дека тоа всушност се однесува само за штедлив животен стандард. Според тоа, она семејство кое живее на овој степен никогаш не може да си дозволи билет за во кино, автобуски билет, никогаш не може да дозволи да оди на село освен ако не оди пешки, се она што се купува треба да биде наједноставно и најекономично. (Алкок П. „Разбирање на сиромаштијата“, стр.71).

Проблемот на одредувањето на потрошувачката бил и сеуште ќе остане проблем. Тоа е така заради фактот што понекогаш се прават проценки коишто не одговараат на потребите, бидејќи оние кои што ги одредуваат тие модели на потрошувачки кошнички немаат никаква поврзаност со реалната потрошувачка.

Буџетските стандарди, треба да претставуваат шеми на потребната потрошувачка која се базира на реални шеми на потрошувачката, а не на шеми кои се хипотетички определени од страна на експерти. Статистичките докази за шемите на потрошувачката биле користени за да се добијат различни нивоа на потрошувачката. Притоа, постоел „претежно семеен стандард“ кој е определен на средно ниво, потоа „социјален минимален стандард“ на 50% под него и „социјален стандард на изобилство“ кој е определен на 50% над него. Според ова определување, Џонатан Бредшо од универзитетот во Јорк ги споредил овие стандарди со стандардите во Британија, притоа користејќи го паритетот на куповната моќ со цел да се избегне разликата во валутите и потоа прави разлика меѓу социјалниот минимален стандард и нивото на надоместок во Британија. Тој во 80-тите години започнал да ги користи шемите на потрошувачката и неделните буџети на семејствата кои живеат од социјална помош и на побарувачите на социјална помош. Тоа покажало дека неделните буџети и потрошувачката која произлегува од тие шеми не обезбедуваат доволно средства за оние кои живеат од тие приходи. На почетокот на 90-тите, Бредшо ја определи единицата на семеен буџет која што заедно со експертската проценка и шеми на потрошувачката ја користел за одредување на различни видови на буџети за различни видови семејства. Притоа се правеле различни видови на пресметки за потрошувачките потреби и шемите на потрошувачката за различни видови на семејства и домаќинства. Сите тие пресметки се базирале на различни релативни животни стандарди за да може да се одреди насоката на приходите за тие животни стандарди. Тука се вклучени „скромн, но соодветен“ буџет, врз основа на „нормални“ животни трошоци и намален „низок, но прифатлив“ буџет кој може да се земе како мерка за стандардот на основните животни средства и сиромаштијата врз основа на шеми на потрошувачката и калкулации за буџетот во едно богато општество. (Алкок П. „Разбирање на сиромаштијата“, стр.72).

1.8 Концепт на способностите

Според овој концепт, сиромаштијата претставува *недостаток на основни способности неопходни за функционирање на луѓето* (Ефтимовски Д., „Ревизија за социјална политика“, 2008, стр.106). Притоа, обично се мисли на немањето можност луѓето да постигнат некои минимално прифатливи нивоа, неопходни за функционирање. Во тој контекст, под минимално прифатливи неопходни нивоа за функционирање се подразбираат две компоненти:

1. *Физичка компонента*, во која спаѓаат исхраната, облеката, живеалиштето и сл.;

2. *Општествена компонента*, која подразбира активно учество на човекот во заедницата.

Концептот на способностите се фокусира на тоа што луѓето го имаат наспроти тоа што им е потребно. Сен смета дека при анализирањето на благосостојбата не би требало да се фокусираме на потребите на живот како што е доходот, туку би требало да се насочиме на „актуелните можности што едно лице ги има“ (LSE Research Online – Rod Hick – The Capability approach: insights for poverty focus стр.2).

Овој концепт стана прилично влијателен во последните декади и се базира врз реакцијата на поседувањето на одредените ресурси. Основна карактеристика на концептот на способностите е тоа што ја изедначува апсолутната со релативната сиромаштија, сметајќи дека релативното намалување на доходот води кон апсолутно намалување на способностите на луѓето.

1.9 Концепт на човековата сиромаштија

Овој концепт објаснува дека доходовната сиромаштија не е единствена компонента на сиромаштијата. Според овој концепт, сиромаштијата претставува *недостаток на можности за човеков развој*.

Кога се зборува за сиромаштија неопходно е да се истакне дека тоа е мултидимензионален проблем со кој се соочува современото општество.

Ваквите услови довеле до тоа да се рефокусира концептот на сиромаштија во ситуација која што рефлектира недостатоци во повеќе димензии, како што се: глад, невработеност, бездомништво, болест, немоќ, жртвување како и социјална неправда.

Со цел политиките за справување со сиромаштијата да бидат што е можно поефективни, тие вклучуваат и интервенции во повеќе области, и тоа: образование, здравствена заштита, отсуство на дискриминација и слично (Национална стратегија за намалување на сиромаштијата 2010-2020, МТСП).

Исто така, ова е рефлектирано во Милениумските Цели и е анализирано од страна на Светска Банка каде што се анализира сиромаштијата, можностите, јакнењата и ранливоста. Така, тука се поставува фокусот на различни перспективи на сиромаштијата, како што се основните потреби, социјална исклученост и можностите. UNDP ја гледа сиромаштијата како состојба која што покажува недостаток на избори и можности во клучните области на образованието, како и здравјето.

1.10 Мерење на сиромаштијата

За голем дел од научниците, истражувачите и политичарите обидите за дефинирање на сиромаштијата имаат за цел да го измерат степенот на сиромаштија во општеството. Во таа насока, треба да се нагласи дека сиромаштијата има свој степен на распространетост, па затоа, сиромаштијата треба да биде во центарот на грижата и стратегиите кои треба да се усвојат за да се уништи сиромаштијата или пак да се постигне ублажување на нејзината распространетост. Првенствено, поради овој стратегиски контекст, задачата во однос на дефинирањето на сиромаштијата и поведувањето на линија во однос на тоа кој е сиромашен е секако многу проблематично. Од истата причина, прашањето во однос на мерењето на степенот на сиромаштија е проследено со многу тешкотии и несогласувања. Она што е суштинско за дебатата во однос на мерењето на сиромаштијата, како и во случајот со дебатата во однос на нејзиното дефинирање е прашањето за тоа дали она што се мери е одделна категорија на сиромаштијата или пак претходно одреден аспект на пошироките мерења на нивото на нееднаквоста, како што е прагот на сиромаштијата, кој се одредува во однос на најниската вредност на приходот или пак скалата на богатство. Меѓутоа, како што истакнува Ринцен ова прашање и понатаму се усложнува поради конфузијата при користењето на директни и индиректни линии при одредувањето на степените. (Алкок П. „Разбирање на сиромаштијата“, стр. 83).

Нагласувањето на релативната сиромаштија и животниот стандард при одредувањето на нивоата на сиромаштија развиено од страна на Таунсенд, Мак и Лансли. Гордон и други научници се фокусира на трошоците т.е потрошувачката, како мерка за сиромаштијата. Меѓутоа, голем дел од истражувањата во однос на сиромаштијата, особено оние кои имаат за цел да го одредат бројот на лица кои живеат под одредена линија на сиромаштија, како мерка го користат приходот, како што всушност прават Гордон и други, а се спроведуваат и други истражувања кои имаат за цел да ги одредат групите кои може да се дефинираат како сиромашни. Аргументот на Ринцен е дека со оглед на тоа дека токму потрошувачката го дефинира животниот стандард, мерењето на степенот на сиромаштија треба да се заснова врз директното

мерење на потрошувачката. Секое мерење на сиромаштијата засновано врз приходот всушност, користи индиректно мерење, бидејќи приходот не може да се користи како „домашно средство“ за мерење на потрошувачката, затоа што приходот не е единствениот критериум за одредување на голем број аспекти на потрошувачката.

Ова важи и за потрошувачката на нетрговски услуги, услуги кои не можат да се набават на пазарот, како што се услугите поврзани со здравството и образованието, како и други јавни услуги кои влијаат на животниот стандард, како борбата против криминалот, грижата за околината и пристапот до транспорт. Меѓутоа, истото важи и за потрошувачката на голем број материјални добра, кои исто така имаат големо влијание врз нашето секојдневно живеење, почнувајќи од домувањето (место, големина и стандард) и приватниот превоз (поседувањето на сопствено моторно возило), па сè до потрошувачките добра, како машината за перење алишта и телефонот. Пристапот до сопственост на вакви услуги и добра не се одредува само преку приходот, па затоа постојат големи шанси дека мерењето на сиромаштијата, кое е засновано врз приходот, ќе ја предвиди или потцени важноста на ваквите потрошувачки фактори при одредувањето на степенот и длабочината на сиромаштијата. Ова подлабоко беше испитано во истражувањето спроведено од страна на Саундерс и други, кои заклучиле дека мерењата на приходот и трошоците навлегувале во „сосема поинакви димензии на економската добросостојба“. (Алкок П. „Разбирање на сиромаштијата“, стр. 84).

Ова особено било признаено во јавните дискусии во однос на сиромаштијата. На пример, мерењата на приходите и трошоците денес може да се забележат во грижите поврзано со пошироките прашањата за социјалната ексклузија. Исто така, постојат обиди преку истражување да се измери животниот стандард на граѓаните.

Сепак, методот на мерење на приходот не е совршен. За почеток, потребно е да се направи разлика помеѓу бруто-приходот, т.е износот на платите пред подмирувањето на данокот на доход и нето-приходи, т.е сумата пари кои всушност им е на располагање на вработените за нивните секојдневни потреби. Висината на средствата која им е на располагање на домаќинството за секојдневните потреби исто така, во голема мера се погодени од трошоците за домување. Најголемиот дел од буџетот на домаќинствата се

троши на исплатата на ќиријата или хипотеката и во голема мера, на неделно ниво тие се надвор од контролата на домаќинствата.

Во статистичките податоци за приходите и трошоците често се прави разлика помеѓу приходот кој му е на располагање на домаќинството пред трошоците за домување и по нивното подмирување. Сето ова важи и за пресметките на ДПП, каде оваа дистинкција создава важна разлика во однос на откриените степени на сиромаштија, па така голем број семејства биле квалификувани како сиромашни (кога нивните приходи биле споредени со просечните приходи).

Исто така, се јавува прашањето за тоа во кој период треба да се врши мерењето на приходот. Голем број од вработените, веројатно, најголем дел од своите трошоци ги планираат на неделно ниво, па затоа истражувањето на буџетските стандарди во најголем дел го земаат предвид неделниот буџет на домаќинствата. Во минатото на работниците им се исплаќало на неделно ниво, па затоа бенифициите од социјалната заштита биле поставени на неделно ниво. Меѓутоа, во денешно време најголем дел од работниците својата плата ја добиваат на месечно ниво и следствено на тоа и бенифициите од социјалната заштита се исплаќаат на секои две недели или секој месец. Сепак, во практика, голем број вработени својот приход го пресметуваат на годишно ниво, па секако на овој начин и се претставуваат и искажуваат при преговорите во однос на исплатата и платата, кои вработениот ќе ги добива.

Вложувањето на тековниот приход во идните потреби, на пример, вложувањето во приватен или професионален пензиски систем може да биде многу важно при одредувањето на ризикот од запаѓање во сиромаштија во текот на целиот живот и всушност, моменталната политика во однос на социјалната заштита претпоставувала дека ова се чекорите кои ќе ги преземат идните пензионери. Заштедната и другите форми на акумулирање на средства може да значи дека лицата со ниски или нередовни приходи во практика не се изложени на сиромаштија и дури можат да уживаат во раскошен живот. Од друга страна, немањето пристап до вакви средства ќе доведе до зголемување на ризикот од запаѓање во сиромаштија, дури и во случај кога постои нередовен приход. Овие прашања се наоѓаат во срцето на анализата на динамиката на сиромаштијата.

Наспроти заштедата стои долгот. Користењето на кредит за да се финансираат секакви видови потрошувачки добра е сè почеста појава во модерното општество, што е уште поистакнато во случајот со домувањето во сопствен дом кој е предмет на хипотека. Неможноста за отплаќање на доловите доведува до намалување на способноста на луѓето да ги покриваат своите потреби со нивниот редовен приход, што пак може да доведе до забрзување или нагласување на состојбата на сиромаштија.

Накратко, усвојувањето на приходот, дури и како помошна мерка за животниот стандард не го решава проблемот со тоа како да се мери сиромаштијата, па затоа има потреба од постигнување на спогодба околу периодот за кој ќе се претставува дека приходот му стои на располагање на домаќинството, а надоместокот на приходот треба да биде урамнотежен со приходот во однос на пристапот до средства или притисокот од задолженоста. Меѓутоа, ова не значи дека не може или дека не смее на овој начин да се мери процентот на сиромаштија. Аткинсон аргументирано тврдел и покажал дека ако се признае постоењето на проблемот кој се разгледува, тогаш од податоците за приходот и трошоците може да се извлечат многу информации за степенот на сиромаштија и нееднаквоста. (Алкок П, „Разбирање на сиромаштијата“, стр. 86).

Всушност, мерењата на приходите и трошоците ги откриваат различните димензии на потрошувачката моќ, новите мерки во однос на сиромаштијата кај децата и шемите на потрошувачката. Меѓутоа, и во овој случај има одредени размислувања кои треба да се земат предвид при мерењата на степенот на сиромаштија, што особено се однесува на степенот до кој треба да се мерат приходите и трошоците на индивидуално или на ниво на домаќинства.

Мерењето на сиромаштијата кај нас е практика со понов датум. Во Македонија сиромаштијата ја мери Државниот завод за статистика, преку утврдување на релативната сиромаштија и субјективната сиромаштија, а во 2012 година за прв пат се пресметани и Лаекен индикаторите за сиромаштија (за 2010 година), како меѓународно споредливи индикатори за сиромаштијата. Методологијата на мерење на релативната сиромаштија во Република Македонија се базира на расходите на поединците и семејствата, каде релативната линија на сиромаштија е одредена на 70% од медијалните еквивалентни расходи на домаќинствата (периодот 1994-1996 линијата на сиромаштија

е на 60% од медијалните еквивалентни расходи на семејствата). Субјективната линија на сиромаштија претставува субјективен стандард на опстојување врз база на мислењата изразени од целата популација за нивото на приходите неопходни за да се одбегне сиромаштијата. Лаекен индикаторите се базираат на Анкета за приходите и условите за живеење (EU-SILC) на домаќинствата, преку анкетата се овозможуваат пресметки на дистрибуцијата на приходите и монетарните индикатори на сиромаштијата, како и пресметка на веродостојни квантитативни индикатори на социјалната исклученост и материјалната обесправеност. Изворот за пресметките на сиромаштијата се приходите, а прагот на сиромаштијата е дефиниран на 60% од медијалниот еквивалентен приход. (М. Башевска, „Политиките на пазарот на труд и сиромаштијата во Македонија: 2008-2013“, Скопје, стр.49)

1.11 Скали за еднаквост

Нееднаквоста во светот е застрашувачка. Скалите на еквивалентност се обид за изразување на пропорционален начин на претпоставените намалувања на трошоците за живеење на членовите на домаќинството кои ги споделуваат своите средства, па затоа тие често биле користени во истражувањата на сиромаштијата.

Најпознатите и најчесто користените скали на еквивалентност се скалите на стапките на Додатокот во приходите (ДП), каде пониската стапка на еден пар споредена со стапката на двајца самци и намалената стапка на децата сочинуваат скала на еквивалентност, притоа користејќи основа од 1,0 за пар, или приближно 0,65 за второто возрасно лице во домаќинството и 0,45 за дете. Порано постоело попрецизно рангирање на стапките за децата, (следствено на тоа и на скалите за еднаквост на нив) кои имале помали поделби за помали деца, но сега тие се заменети со една повисока стапка за децата. Се разбира, овде се работи за приближни поделби кои се засновани врз променливото мислење на владата, кои минимално се менуваат при годишното подобрување на скалите.

Не е никакво изненадување што прашањето во однос на одредувањето на тоа кои поделби да се користат во скалите на еквивалентноста е контраверзно. Фиген и другите разгледувале различни модели и последици од нив. Тие ги користеле податоците од истражувањето за семејните трошоци за да ги одредат трошоците на секој од членовите на домаќинството, како децата, а исто така вршеле споредување на скалите засновани на овие шеми на трошоците со оние што тогаш биле вклучени во стапките на бенифициите, при што откриле дека во практика има сосема мала разлика помеѓу нив. Постојат и други скали кои на поинаков начин ги третираат трошоците на додатните возрасни лица и децата, но ваквите разлики доведуваат до усложнување на разликата помеѓу податоците за различната распределба на приходот и различните мерки на сиромаштијата. Аткинсон го разгледувал ова прашање во контекстот на меѓународните споредби на стапките на сиромаштија, истакнувајќи дека скалата за децата која била прифатена од повеќе земји, варираше од 0,15 до 0,75 (Алкок П, „Разбирање на сиромаштијата“, стр. 90).

Усогласувањето на скалите кои постојат во различните земји може да биде од голема помош, па до некоја мера, таков чекор беше превземен во Луксембуршката студија за приходите (ЈСП) и ОЕСР. Меѓутоа, дури и овој случај можно е да се појават некои недоследности, па токму затоа ОЕСР изврши извесни измени на својата скала за еднаквоста со цел да се намали скалата за додатни возрасни лица од 0,7 на 0,5 и за децата од 0,5 на 0,3. Ваквите измени можат да имаат многу голем ефект на скалата на сиромаштија, така што понискиот сооднос на додатни возрасни лица и деца дава впечаток дека едно домаќинство може соодветно да ги задоволува своите потреби и со понизок вкупен приход. Исто така, тие можат да имаат влијание врз распределбата на сиромаштијата, при што неодамнешната измена на ОЕСР го намали бројот на деца кои според мерењата се сметаат за сиромашни во споредба со бројот на возрасни лица (поради тоа што само возрасни лица ги сочинуваат домаќинствата составени од едно лице).

Сепак, скалите на еквивалентност ни дозволуваат да се врши попрецизна споредба на домаќинствата и семејствата во различна структура или големина и тоа

особено во однос на промените на обрасците на потрошувачката при различни нивоа на приход.

1.12 Карактеристики на сиромаштијата

Сиромаштијата не се смета за девијација во рамките на класичните социјалнопатолошки теории, освен теориите за супкултури (меѓу кои се изучува и супкултурата на сиромаштијата). Причините се различни, но во основа во најголема мера се сведуваат на фактот дека сиромаштијата не содржи во себе кршење на општествените норми, ниту претставува општествена опасност доколку е под социјална контрола преку мерките на социјална заштита, меѓу останатите. Според Милосављевиќ, сиромаштијата како општествена појава има карактеристики кои укажуваат дека таа има обележје на општествена девијација и дека претставува социјален проблем (Борнарова С, „Општеството и девијациите“ (избрани поглавја), стр.14). Овде станува збор за следниве карактеристики:

- **Општествена воочливост - видливост на сиромаштијата.** Сиромаштијата е лесно видлива/воочлива девијација, односно за да се утврди нејзиното постоење не се потребни посебни истражувачки техники.
- **Постојаност.** Сиромаштијата не е моментална, туку трајна и стабилна општествена појава. Сепак, и покрај општествениот развој и општото богатење на општеството, постојано постои голема маса сиромашни, наспроти помалиот број на богати луѓе.
- **Репродукција на сиромаштијата.** Оваа карактеристика на сиромаштијата означува задржување и непроменливост на условите за живеење на сиромашните луѓе и нивна немоќ и беспомошност значително да ја променат својата економска и социјална позиција. Како резултат на ова се јавува трансгенерациска сиромаштија.

- **Масовноста - раширеноста на сиромаштијата** во светот може да се поткрепи со бројни статистички показатели. Статистиката покажува дека екстремната сиромаштија погодува повеќе од 2 милијарди луѓе низ целиот свет. Заstraшувачки се бројките на лица кои годишно умираат од глад во земјите во развој.
- **Повеќе димензионалност.** Оваа карактеристика на сиромаштијата укажува дека таа е повеќеслојна појава и дека нејзиното влијание резултира со биолошки, психолошки, културни како и образовни проблеми.
- **Поврзаност на сиромаштијата со други општествени девијации.** Сиромаштијата по правило е пропратена и со бројни други, на пример адаптивни девијации. Сиромаштијата е плодно тло за настанување на други девијации, на пример криминал, алкохолизам, проституција и слично.

Исто така меѓу негативните показатели кои ја пратат сиромаштијата се јавуваат и:

- **Глад.** Присуството на овој показател е израз на непостоење на доволно средства за да се обезбеди храна, која е неопходна за животна репродукција.
- **Неухранетоста** е израз на структурен недостаток, односно пореметеност во исхраната на населението, на пример, преголема застапеност на житарици во исхраната не е само индикатор на лошата исхрана, туку и на сиромаштијата.
- **Бездомништвото,** според некои е ситуација во која луѓето ги минуваат ноќите во импровизирани засолништа, на јавни и други места, според други автори, бездомниците се жители на градови кои немаат постојан „кров над главата“, според трети, кои нудат проширени дефиниции, бездомниците се оние лица кои немаат соодветни услови на домување, извор на средства за закуп и плаќање на стан или живеат во нехигиенски услови, кои се штетни по здравјето, во најчесто пренатрупани и неадекватни објекти. Според тоа, клучен причинител на бездомништвото е екстремната сиромаштија. Бездомништвото е поврзано со живот во диви концентрирани населби (на пример, гета, домови изградени од

слама), за кои е карактеристична слична структура на населението, слична социјална позиција и проблеми и слична супкултура на сиромаштијата.

- **Неписменоста** е неспособност за читање и пишување на било кој, а особено на јазикот на доминирачката култура во едно општество. Неписменоста е последица на социјалната исклученост од образовниот систем. Неписменоста е дел од супкултурата на сиромаштијата и причина за непостоење социјална мобилност, како и ниски социјални аспирации меѓу сиромашните. Сепак, и покрај тоа што е пропратен дел на сиромаштијата, неписменоста понекогаш е пораспространета од сиромаштијата, пред сè поради делот на неписмени, кои и покрај ваквиот образовен статус сепак успеале да обезбедат средства за живот и егзистенција (на пример, руралното население).

1.13 Општествена реакција на сиромаштијата

Општеството на повеќе различни начини реагира на сиромаштијата:

- **Индиферентноста или незаинтересираноста** е типична реакција за повеќето општества кои сметаат дека сиромаштијата е нормална појава и дека сиромашните се самите виновни за таквата ситуација. Последица од ваквиот став е отсуство на програми и проекти за заштита на сиромашните.
- **Репресија**, како карактеристика на сиромаштијата не е карактеристична за современите општества. Таа била карактеристична за општествата во XVII-от и XVIII-от век.
- **Либерален однос**. Ова произлегува од идејата дека никако не треба да се интервенира во случаите на сиромаштија, бидејќи секој е одговорен за својата судбина, вклучително и сиромашните луѓе. Овие размислувања се карактеристични за истакнатата Маргарет Тачер, како и на истакнатиот претседател на САД, Роналд Реган. Со тоа се допуштале евентуално некои мерки на семејна солидарност или интервенција преку социјалните програми, во корист

на вработените. Како реакција е карактеристична за државите со системи на пазарна економија.

- **Непризнавање на постоењето на сиромаштија**, како идеја настанала во рамките на концепцијата за автоматизам меѓу економскиот и социјалниот развој. Долго била присутна во идеологиите на социјалистичките земји, кои го занемарувале постоењето на сиромаштијата. Овде станува збор за илузија дека општествениот развој сам по себе ќе ја елиминира сиромаштијата кога ќе се достигне одредено ниво на економска и социјална благосостојба. Сличен став се појавува во време на најголемиот развој на социјалната држава, кога се тврдело дека благодарјеќи на мерките на социјалната политика била елиминирана апсолутната сиромаштија.
- **Социјален реформизам**, како реакција е карактеристична за капиталистичките земји со социјално-демократска ориентација, каде по пат на различни програми се влијае на прераспределбата на националниот доход во корист на сиромашните и се преземаат специфични програми за превенција и заштита на сиромашните.
- **Концепции и посебни програми за борба против сиромаштијата**. Поголемиот дел од концепциите настанале во рамките на активностите на специјализираните агенции на ООН, додека одредени земји или асоцијации, како ЕУ, имаат посебни конвенции, програми и проекти за борба против сиромаштијата. Така на пример, во 2000 година Генералното собрание на ООН ја прифати Програмата под назив *Милениумски развојни цели*, во која клучна цел е намалување на сиромаштијата во светот за 50% до крајот на 2015-та година (Борнарова С, „Општеството и девијациите“ (избрани поглавја), стр.19). Без оглед на тоа колку овие цели се реални или не, врз база на нив голем број донатори обезбедуваат милијарди долари развојна помош за неразвиените држави, од кои значаен дел се издвојува за намалување на сиромаштијата. Така, Светска Банка и ММФ го поддржуваат донесувањето програми и стратегии за намалување на сиромаштијата во државите кои користат меѓународна развојна помош (во принцип најчесто, нивното донесување всушност претставува и услов за добивање на помошта).

Во практиката односот кон сиромашните најчесто се воспоставува преку посебни програми за борба против сиромаштијата, т.е преку системот за социјална заштита.

1.14 Глобални трендови на сиромаштијата

Сиромаштијата е интернационален проблем, односно глобален проблем со високо ниво на лишеноост во многу делови од светот. Најголемиот дел од дискусиите за проблемот на сиромаштијата, и секако најголем дел од истражувањата, се одвиваат на глобално ниво. Постојат големи нееднакости во средствата кои им се достапни на луѓето во различни делови од светот и во сите земји. Тоа резултира со проширена лишеноост во многу релативно богати земји и со тешка лишеноост во оние помалку богатите со голем дел од населението кој живее под стандардите прифатени во пошироката интернационална заедница. Живееме во сосема нееднаков свет во кој екстремната сиромаштија која води до глад и рана смрт, за жал, е вообичаена во некои делови од светот, а најмногу во Потсахарска Африка.

Интернационалната нееднакост и екстремната сиромаштија не се нов феномен, туку растечкиот развој на меѓународните контакти преку меѓународните агенции и трговија прават да биде подиректен проблем за пошироката заедница на нации. Исто така, зголемената достапност на комуникациските медиуми прави да се знае повеќе за проблемот во домовите и свеста на сè повеќе луѓе низ светот. Сиромаштијата е интернационален проблем, а политичарите и научниците сè повеќе започнуваат да се фокусираат на пошироката анализа и политичките импликации кои произлегуваат од неа (Алкок П, „Разбирање на сиромаштијата“, стр.49). Исто така, овој проблем започна да привлекува повеќе внимание од обичните граѓани, како што открива кампањата „*Да ја направиме сиромаштијата минато*“, која во 2005 година ја промовира глобалната акција против сиромаштијата во најмоќните држави од развиениот свет.

Прифаќањето на интернационалната димензија на проблемот на сиромаштијата, сепак, носи проблеми на дефинирање и анализа кои ги преминуваат прашањата кои доминираат во националните дебати и истражувањата. За да се прошири сфаќањето во интернационален размер, потребно е проширување на теоретските дефиниции и емпириското мерење.

Сепак, дебата за природата на сиромаштијата низ светот и за значењето на меѓународното дејствување во борбата против сиромаштијата станува сè подинамична. Најзначајна од нив е декларацијата од 117-те земји на Обединетите нации на Светскиот самит за социјален развој во Копенхаген во 1995 година. Со декларацијата, Обединетите нации се посветија на „целта да се искорени сиромаштијата во светот преку одлучно национално дејствување и интернационална соработка“. Според тоа, беа поставени работни тела за да се фокусираат на разни аспекти од глобалната сиромаштијата, а во 1997 година Програмата за развој на Обединетите нации (УНДП) го прегледа текот на одвивањето и вовеле нови мерки против сиромаштијата. (Алкок П, „Разбирање на сиромаштијата“, стр.49).

УНДП има клучна сила во интернационалната борба против сиромаштијата. Таа презема широк спектар политички дејности, поддржувајќи разни видови иницијативи против сиромаштијата во различни земји во светот, а од деведесеттите години прави годишен извештај фокусирајќи се на различни аспекти од интернационалните димензии на сиромаштијата и развојот. На почетокот на дваесет и првиот век, сепак, постојат повеќе интернационални органи за дефинирање и мерење на сиромаштијата на интернационално ниво и за поддршка на политичкото дејствување во борбата против сиромаштијата. Тука се вклучени најголемите финансиски институции на глобалната економија, ММФ и Светска банка.

Светска банка има значајна улога во развојот на меѓународното согледување на сиромаштијата, најзабележително во нивното (многу критикувано) усвојување на дефиницијата за несоодветен животен стандард од 1 доланар на ден (според цените од 1985 год.) и најсиромашните земји во светот (придружени со 2 долари на ден во Латинска Америка и 4 долари на ден во транзициските економии). Исто така, Светска банка е највлијателна во поддршката на политичките решенија кои зависат повеќе од

поттикнувањето на економскиот развој, отколку од распределбата, а тие се критикувани како несоодветни од интернационалните активности против сиромаштијата, како Таунсенд (Алкок П, „Разбирање на сиромаштијата“, стр.50).

Покрај финансиското фокусирање на Светска банка и ММФ, постојат и други интернационални агенции кои активно се вклучени во другите меѓународни аспекти на глобалната сиромаштија. На пример, кампањите на Интернационалната работничка организација (ИРО) за проблемите околу правата и условите за вработување, како и Светската здравствена организација (СЗО) која промовира политичко дејство за борба против болестите, како и нивна превенција.

Огромно влијание во борбата против сиромаштијата извршува и Организацијата за економска соработка и развој (OECD). Оваа организација собира податоци и прави истражување за економскиот развој и сиромаштијата во развиените земји. На тој начин се овозможува широко поле за компаративно истражување на интернационалните димензии на сиромаштијата. Компаративното истражување денес е значаен дел од научната работа за сиромаштијата, а корисен водач кои некои од главните карактеристики и концепти на компаративната анализа е овозможен од Гордон и Спикер.

Меѓународните споредби се неизбежно исполнети со дефинициски и методолошки тешкотии. Во едно истражување на степенот на сиромаштијата во повеќе земји од OECD, Аткинсон истакнува дека во споредбите мора да се внимава на проблемот на споредливост на податоци надвор од државните влади не мора да се користи истата основа за дефинирање или мерење во различните земји. Аткинсон подетално дискутираше за четири од главните проблеми поврзани со интернационалната сиромаштија:

- користењето на различни индикатори на сиромаштијата;
- употреба на различни граници на сиромаштијата за распределба на приходи или трошоци;
- преземање на различни единици, семејства или домаќинства за мерење;

- изборот на различни скали на еквиваленција за споредување на ресурсите расположливи во единиците (Алкок П. „Разбирање на сиромаштијата“, стр.51).

Покрај сите овие проблеми, сепак, има значителен напредок во интернационалната анализа на податоците за сиромаштијата. Од особено значаење во овој контекст е употребата на Луксембуршката студија за приходи за нееднаквоста во приходите. Оваа студија е воспоставена во 1983 година, под покровителство на Владата на Луксенбург за развој на база на податоци за распределбата на приходите од земјите-потписнички. Студијата содржи информации за дваесеттина земји врз основа на поединечни бази на податоци уште од 1968 година. Со тоа им дозволува на научниците и владините истражувачи пристап до податоците за тие различни земји и да водат компаративни истражувања на сиромаштијата и распоредбата на приходите, како истражувањето на Мичел на десет социјални држави.

Луксембуршката студија за приходи (ЛСП) главно содржи „блиц“ податоци за распределбата на приходите во одделни држави. Ваквите податоци не можат да ни кажат ништо за трендовите во распределбата на приходите и доживувањето на сиромаштијата во текот на времето. Лонгитудиналните податоци постојат во Панел-истражување на домаќинствата во Европа. Тоа е воспоставено од Агенцијата за статистика на ЕУ, Еуростат, во 1994 година, која оттогаш собира податоци на годишно ниво од најголем дел од земјите-членки на ЕУ. Истражувањето овозможува подетален извор на податоци за компаративната анализа во Западна Европа, што може да се користат за следење на промените со тек на времето, зајакнувајќи ја основата на компаративните истражувања за сиромаштијата. Тоа е доказ за важноста на политиките и институциите од ЕУ.

Според проценките на ООН во светот има повеќе од 2.2 милијарди луѓе кои се сиромашни или се на прагот на сиромаштијата. Програмата на ООН за развој (УНДП) како главни причини за растот на сиромаштијата ги наведува поскапувањето на храната и војните, но и финансиската криза и природните катастрофи. ООН вели дека основната социјална заштита за најсиромашните во светот би чинела помалку од два отсто од светскиот БДП.

Според податоците преземенн од базата на ЦИА. Business Insider состави листа на 25 земји во кои има најголем степен на сиромаштија и невработеност во светот. Притоа, во предвид се земаат индексот на сиромаштија во 197 земји, а 25 од нив се со најголем индекс на сиромаштија. На врвов на ранг листата за најсиромашни држави се наоѓа Зимбабве, потоа следуваат Либерија, Буркина Фасо, Белорусија, Туркменистан, Цибути, Намибија, Непал, Косово и Сирија.

1.15 Сиромаштијата во Европските држави

Покрај постоењето на големи културни и политички разлики кои често ја поделувале Европа во текот на последните стотина и повеќе години, економскиот и социјалниот развој на повеќето западноевропски земји следеше модел кој овозможува подетална споредба и соработака, отколку таа што постои меѓу многу други групи на земји во светот. Покрај тоа, по падот на комунизмот во источниот блок на крајот од осумдесетите години овој модел беше воведен во некоја форма во повеќето од поранешните комунистички земји од Источна Европа, кои сега во Западот гледаат социјална, економска и политичка поддршка и развој. Затоа, растот на капитализмот и индустријализацијата, развојот на политичката демократија и воведувањето на социјални држави во европските држави создале шема на политика за борба против сиромаштијата што дозволува релативно лесно да се прави споредба помеѓу тенденциите и постигнувањата.

Релативната хомогеност на европските социо-економски структури по крајот на Втората светска војна беше значително зацврстена со економското и социјалното здружување, овозможено со создавањето и развивањето на ЕУ. Во почетокот вклучувајќи шест земји (Франција, Италија, Западна Германија, Белгија, Холандија и Луксембург) Европската економска заедница, како што тогаш се нарекувале, оттогаш се прошири и опфаќа 28 земји-членки вклучувајќи најголем дел од Западна Европа, проширувајќи се и во Источна Европа, со други источно-европски земји кои во иднина

треба да добијат членство. Во текот на овој период, исто така, заедницата се трансформираше во политичка, како и економска заедница - ЕУ. Во тој процес, ЕУ се прошири од главно економско и трговско партнерство во центар за заедничко економско и социјално планирање со широк спектар на финансиски и социјални прашања на почетокот на 21 век.

Поради сето тоа, во ЕУ може да се идентификуваат заеднички проблеми на сиромаштија и нееднаквост и заеднички стратегии за нивно решавање, кои може да се споредуваат меѓу различните држави со одреден степен на прецизност. Сите земји го доживеале влијанието на идустијализацијата и создавањето на пазарите на трудот, иако во некои земји големината на агрикултурниот сектор на економијата остана голем во споредба со другите. Ова резултираше со шеми слични на оние во Британија за недостигот на плати и сиромаштијата, кои произлегуваат од невработеноста, како и со слични семејни структури во кои влијанието на оваа сиромаштија се доживува различно од жените и мажите во текот на нивниот живот. Поради тоа, статистичките споредби помеѓу земјите откриваат слични шеми на сиромаштија, иако нивниот степен и големина варира.

На компаративната анализа на социјалната политика на европските земји особено влијаеше значајната работа на Еспинг Андерсен во 1990 година за социјалните државни системи како средство за разликување од сличностите и разликите од структурата на социјалната помош во различни земји. Во периодот од 1996 година до 1999 година Еспинг Андерсен ја разви својата работа, а неговиот приод е применет и од други аналитичари. Сепак, постои мала директна споредба на сиромаштијата и политиките во борбата против сиромаштијата во овие општи искази, иако Мичел подетално ги разгледа политиките на трансфер на приходи во десет развиени социјални држави. Државните системи кои Еспинг Андерсен ги разгледува се само „идеалните“, но тие претставуваат само приоди за социјалната политика кои овозможуваат споредба помеѓу сличните политички случувања во различните земји. Ова особено важи за првичните шест земји од ЕУ кои развиле верзии на корпоративни социјални држави со многу сличен систем на социјална заштита и други мерки против сиромаштијата кои се базираат на социјална парична помош поврзана со вработување, со повеќе лимитирани

крајни мерки за оние кои не се покриени со главниот систем. Всушност, развојот на политиката и планирањето на политиката на ЕУ доведе до зголемен притисок за координација и хармонизација на социјалната заштита и политиките против сиромаштијата помеѓу земјите-членки, иако ова е отежнато со зголемената различност на ЕУ која се проширува. (Алкок П. „Разбирање на сиромаштијата“, стр.53)

Покрај сличностите во развојот на социјалните системи, сепак, постојат различни традиции во дебатите и истражувањата за сиромаштијата во различните европски земји. Како што истакнаа Џорџ и Лосон во 1980 година и Вокер и други истражувачи во 1984 година, во минатото тоа ги отежна директните споредби меѓу земјите, дури и онаму каде целокупниот развој има слични тенденции. Луксембуршката студија за приходите извршува огромно влијание во борбата за надминување на овие разлики. Сепак, работата на самата ЕУ, и особено на централниот статистички оддел, Еуростат, направи многу за да се развие меѓународна основа за споредба на сиромаштијата и нееднаквоста во земјите од ЕУ. Самиот Еуростат не собира податоци, туку се потпира на податоци подготвени од канцелариите за статистика од земји-членки. Тоа го прави да биде повеќе складиште на податоци отколку истражно тело. Сепак, податоците широко се користат за развивање на компаративни истражувања за сиромаштијата и други социјални прашања во земјите-членки. Истражувачите особено ги користат тие податоци за споредување на нивоата на сиромаштија користејќи ги мерките за различен размер на среден просечен приход (40%, 50%, 60%).

Промените во нивото на сиромаштијата во Европа, во значителна мера довеле до промена на составот на сиромашните луѓе, со реалното намалување на степенот на постарите луѓе и зголемување на невработените, особено долгорочно невработените, младите луѓе, самохраните родители и емигрантите. Ова ги натера критичарите да направат разлика помеѓу оваа „нова сиромаштија“ и претходното доживување на сиромаштијата во текот на животниот циклус. Овој проблем е истакнат со фактот дека тие луѓе се генерално исклучени од заштитата поврзана со вработувањето што е овозможена од повеќето корпоративни социјални држави од континентална Западна Европа, доведувајќи до колапс во севкупната превенција од сиромаштија која таквите системи ја овозможуваат и зголемувајќи ја зависноста од несоодветни и слабо

структурирани помошни мерки. Овој проблем уште повеќе се влоши откако повеќе источноевропски поранешни комунистички земји се приклучија на ЕУ, доведувајќи до уште поголема разлика помеѓу оние кои се покриени со сеопфатна социјална заштита и оние кои се исклучени од неа.

Тие промени доведоа до преиспитување на соодветноста на политиките на социјална заштита во ЕУ и на ефективноста на мерките против сиромаштијата, со зголемен страв од потенцијална маргинализација и социјална ексклузија на сè поголемата група „нови сиромашни“. Дел од грижата овде е околу последиците од разликите помеѓу социјалната заштита која им се нуди на сиромашните граѓани во различните земји од ЕУ и околу изгледите на нивно идно хармонизирање. Разликите во заштитата може да доведат до други проблеми на „социјален дампинг“ и „социјален туризам“.

- *Социјален дампинг* е проблемот кога инвеститорите и работодавачите ги преместуваат своите дејности низ ЕУ барајќи локации каде социјалната заштита и другите трошоци и регулации на пазарот на трудот не се толку големи.
- *Социјален туризам* е спротивниот проблем кога работниците или другите граѓани се преместуваат низ земјите, барајќи ги оние земји каде социјалната заштита е најголема.

Очигледна последица од овие трендови е несогласувањето помеѓу перспективите за вработување и потенцијалните работници. Сепак, тие може да имаат и поопшто влијание на развојот на политики во ЕУ, создавајќи индиректен притисок врз сите земји за да се намалат трошоците за социјалната заштита и трошоците на пазарот на трудот за привлекување на инвеститори и вработувања. Ова може да биде спротивно на секоја заложба за хармонизација на социјалната заштита и друга заштита со развивање на најдобрата практика и настојување за развој на компаративни нивоа на заштита во сите земји-членки. Покрај тоа, со проширувањето на ЕУ, со вклучување на делови од Источна Европа овие притисоци станаа потенцијално посериозни.

Една од петте цели поставени во Стратегијата ЕУ 2020 е намалување на бројот на лица кои се изложени на сиромаштија или социјална исклученост за 20 милиони.

Според податоците на „Еуростат“, во 2012 година, стапката на сиромаштија во ЕУ-28 и во ЕУ-23 изнесувала 16,7%, а во новите членки на ЕУ, таа се движела од 14,5% во Словенија, преку 19,5% во Хрватска, 21% во Бугарија и 22,4% во Романија. Истовремено, стапката на сиромашни или социјално исклучени лица (т.н индикатор АРОПЕ) во 2013 година изнесувал 24,5% во ЕУ-28 и 23% во ЕУ-23, додека во новите членки на ЕУ, овој индикатор изнесувал: 48% во Бугарија, 29,9% во Хрватска, 20,4% во Словенија и 40,4% во Романија.

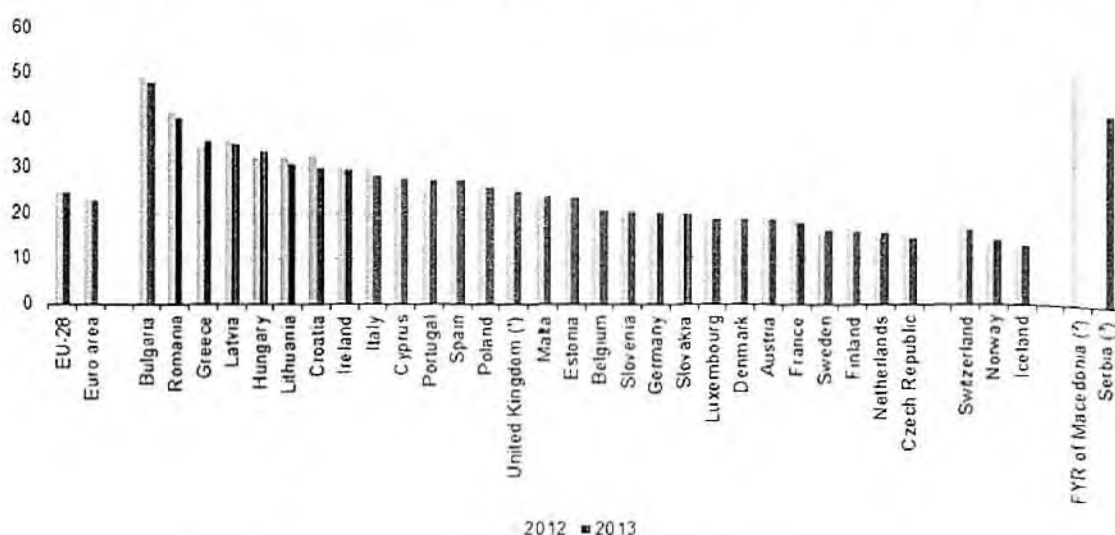
Во 2013 година, 122,6 милиони луѓе или 24,5% од популацијата во ЕУ-28 беа во ризик од сиромаштија или социјална исклученост. Споредено со податоците во 2012 година, оваа стапка изнесуваше 24,8%. Ова значи дека овие луѓе се изложени на најмалку еден од овие ризици:

- ризик од сиромаштија после социјалните трансфери
- материјална депривација
- домаќинства со низок интензитет на работа, т.е домаќинства без вработени

Во 2013 година повеќе од една третина од популацијата во ЕУ беше во ризик од сиромаштија или социјална исклученост. Со овој проблем особено се соочија пет земји-членки на ЕУ, и тоа: Бугарија (48,0%), Романија (40,4%), Грција (35,7%), Латвија (35,1%) како и Унгарија (33,5%). Спротивно на овие енормно високи стапки на сиромаштија и социјална исклученост, најмала застапеност е забележана во Шведска (16,4%), Финска (16,0%), Холандија (15,9%) и Република Чешка (14,6%).

Генерално, бројот на лица изложени на ризикот од сиромаштија и социјална исклученост во ЕУ-28 е намален за 0,3% во 2013 во споредба со 2012 година. Имено, ризикот од сиромаштија и социјална исклученост во Португалија се зголеми за 2,1% и во Грција и Унгарија за 1,1%, во Хрватска се намали за 2,7% и во Литванија се забележува намалување за 1,7%.

Графикон бр.1: Стапка на сиромаштија во европските држави во 2013 и 2014 год.

Извор на податоците: ec.europa.eu/eurostat

1.16 Европската унија и процесот Лисабон-Лаекен

Историски гледано, Европската унија релативно доцна се придружи на останатите од меѓународната заедница во мерењето на сиромаштијата и социјалната исклученост. Сиромаштијата и социјалната исклученост влегоа во фокусот на вниманието оној момент кога се појави ризик од нарушување на кохезијата на Европската унија, заради високата невработеност и нивните форми на социјална исклученост и кога со агендата од Лисабон исклученоста стана пречка за успешна и динамична економија базирана на знаење.

Големиот расчекор во политиката на ЕУ против сиромаштијата и социјалната исклученост беше поттикнат од страна на Европскиот Совет, одржан во март 2000 година во Лисабон. Притоа, беше предложен отворениот метод за координација за конвергирање на политиките, со кој се создава простор за политичка координација на полето на социјалната заштита и социјалната инклузија, а со цел заемно учење и размена на позитивни искуства.

Воспоставувањето на зеднички индикатори на ниво на ЕУ претставува важно поместување во борбата со сиромаштијата и социјалната исклученост. Овие индикатори беа иницирани за време на белгиското претседателство со Унијата, беа прифатени на состанокот на Европскиот Совет одржан во Лаекен во декември 2001 година, а потоа дополнети во јуни 2006 година. Портфолиото за мерење на процесите на социјалната заштита и социјалната инклузија опфаќа 14 главни индикатори (+11 индикатори за ситуацијата) и 3 посебни портфолија за социјалната инклузија, пензиите, здравството и долготрајната заштита.

Индикаторите овозможуваат споредби меѓу државите и може да се комбинираат со националните и меѓународните индикатори за апсолутна сиромаштија. Првостепените индикатори се најважните елементи што укажуваат на монетарна сиромаштија и може да доведат до социјална исклученост. Додека пак, второстепените индикатори ја опишуваат слоевитоста на проблемот. Тие може да бидат надополнети со третостепени индикатори за кои не е потребно усогласување меѓу земјите-членки и кои може да се искористат за нагласување на спецификите на поединечни земји.

Државниот завод за статистика на Република Македонија, по спроведување на анкетата за приходи и услови за живеење, која е во согласност со препораките на Европската Унија, ги пресмета Лаекен индикаторите за сиромаштија. Извор на пресметките на сиромаштијата се приходите, а прагот на сиромаштијата е дефиниран на 60% од медијалниот еквивалентен приход.

Според официјалните податоци од Државниот завод за статистика, во 2011 година, стапката на сиромашни лица во Република Македонија изнесуваше 27,1%. Анализирани по типови на домаќинства, стапката на сиромаштија на домаќинствата составени од двајца возрасни со две издржувани деца е 23,8%. Според најфреквентниот статус на економска активност, стапката на сиромашни невработени лица изнесува 48,7%, додека стапката на сиромашни вработени лица е 10,0%. Стапката на сиромаштија според возраст покажува дека во најлоша позиција се лицата до 17 години, каде што стапката е 35,6%, во групата од 18 до 64 години таа е на ниво од 25,9%, додека пак стапката на сиромаштија кај лицата постари од 65 години е 21%.

Во следната табела е прикажан трендот на стапките на сиромаштија во Република Македонија во периодот 1997-2011 година, мерено според критериумот 70% од медијалните еквивалентни трошоци.

Табела бр. 1: Стапка на сиромаштија во Република Македонија во периодот 1997-2013 година

Година	Стапка на сиромаштија (%)	Индексот на длабочина на сиромаштијата
1997	19.0	4.6
1998	20.7	5.1
1999	21.0	5.7
2000	22.3	6.0
2001	22.7	5.4
2002	30.2	9.3
2003	30.2	9.4
2004	29.6	9.4
2005	30.0	9.7
2006	29.8	9.9
2007	29.4	9.7
2008	28.7	9.2
2009	31.1	10.1
2010	30.9	10.9
2011	30.4	9.3
2012	26.2	
2013	24.2	

Извор на податоците: Државен завод за статистика

Според Државниот завод за статистика (ДЗС) во 2013 година, стапката на сиромаштија во Република Македонија изнесувала 24,2%, а претходно, таа изнесувала 26,2% во 2012 година. Според ДЗС во 2013 година, прагот на сиромаштија за

четиричлено семејство со две деца на возраст под 14 години изнесувал 147 578 денари годишно, т.е. 12 298 денари месечно или 3 074 денари месечно по член на семејството, односно 102 денари дневно. Притоа, стапката на сиромаштија пред социјалните трансфери била уште повисока и изнесувала 41%, а сиромаштијата била најголема (49,9%) кај семејствата со двајца возрасни и три или повеќе деца. Набљудувано по одделни категории, стапката на сиромаштија изнесувала 29,9% кај самохраните родители со издржувани лица, 11,1% кај вработените, 43,7% кај невработените, 10,9% кај пензионерите и 29,2% кај другите економски неактивни лица. Најпосле, стапката на сиромашни или социјално исклучени лица (АРОПЕ) изнесувала 48,1%. Во Република Македонија, во 2013 година, дури 41% од населението живеело под линијата на сиромаштијата, т.е. со помалку од пет долари на ден. Врз основа на ова, половина милион луѓе во Република Македонија живеат во сиромаштија, што укажува на сериозноста на овој социјален проблем.

1.17 Извештај за човечки развој и индекси на човеков развој

Индексот на човеков развој (HDI/ХДИ) претставува индикатор за просечните достигнувања во основните човекови способности. Според тоа, вклучува пошироки аспекти на човековата благосостојба. Секоја година под покровителство на УНДП групи независни експерти подготвуваат годишни извештаи за човековиот развој на светско, регионално и национално ниво. Во овие извештаи се обработуваат одредени теми, со детален статистички приказ за човековиот развој. Притоа, се користат индикатори за дефинирање на четири индекси: индексот на човеков развој (HDI), индексот на развој на родовите односи (GDI), мерката за зајакнување на родовите (GEM) и индексот на човекова сиромаштија (HPI).

Најцитиран индекс е индексот на човеков развој, кој има и најширока примена и кој конзистентно се пресметува од 1975 година. Овој индекс се состои од три под-индекси:

1.Индекс на очекувано траење на животот, кој претставува показател на здравјето и долговечноста на популацијата;

2.Индекс на образование, кој претставува комбинација на стапка на писменост кај возрасните и комбинирани стапки на уписи во основно, средно и високо образование;

3.Индекс на бруто домашен производ, кој претставува показател на животниот стандард.

Овој индекс се изразува со нумерички вредности помеѓу 0 и 1. Според Извештајот за човеков развој од 2007/2008 година земјите може да се поделат во три групи и тоа:

1. *Група 1: Земји со висок човеков развој (HDI > 0.8)-70 земји*
2. *Група 2: Земји со средно ниво на човеков развој (HDI < 0.5-0.8)- 85 земји*
3. *Група 3: Земји со ниско ниво на човеков развој (HDI < 0.5)- 22 земји*

Во периодот од 2005 година до 2011 година Република Македонија има тренд на зголемување на ИЧР од 0,704 на 0.728, што претставува зголемување од 3%, или 0.6% на годишно ниво. Во Република Македонија од 1980 година до 2011 година животниот век се зголеми за 5,2 години, а очекуваните години за школување се зголемија за 2.4 години. Додека БДП по глава на жител се зголеми за 39% во периодот од 1995 година до 2011 година.

Земјите лидери во 2014 година во светот се Норвешка, Австралија, Швајцарија, како и Холандија. Земјите кои што забележаа најниско ниво на човеков развој се Сиера Леоне, Чад, Централната Афричка Република и Конго.

Во 2014 година Република Македонија е рангирана како 84-та од вкупно 187 земји. Споредено со земјите од регионот Република Македонија сепак има слаб ранг. Во регионот од земјите на поранешна СФРЈ најдобро котира Словенија, која го зазема високото 25-то место. Грција и покрај тоа што се соочува со голема економска криза, огромните долгови и незавидната ситуација во којашто се наоѓа, сепак го зазема 29-тото место. Потоа, следува Хрватска, која е на 47-то место, Црна Гора на 51-то, Бугарија на

55-то место, а Србија го зазема 77-тото. Република Македонија обезбеди повисоко место на ранг-листата во споредба со Босна и Херцеговина, која е на 86-то место и Албанија, која е рангирана на 95-то место. (www.undp.org)

Во следниова табела е прикажан трендот на индексот на човеков развој за Република Македонија за периодот од 1980 до 2013 година.

Табела бр.2: Тренд на раст на Индексот на човеков развој во Република Македонија за период од 1980-2013год.

Година	Очекувано траење на животот	Очекувани години на	Години на школувањ	БДП (по глава на жител)	ИЧР
1980	68.6				
1985	69.8				
1990	71.1	10.6		10,050	
1995	72.1	11.1		8,114	
2000	73.2	11.6		8,906	
2005	74.1	11.7	8.2	9,467	0.699
2010	74.7	13.3	8.2	11,284	0.728
2011	74.9	13.3	8.2	11,554	0.730
2012	75.0	13.3	8.2	11,417	0.730
2013	75.2	13.3	8.2	11,745	0.732

Извор на податоците: UNDP, Human Development Report 2014

1.18 Милениумски развојни цели

На Милениумскиот самит на Обединетите нации, светските лидери ги усвоија Милениумските развојни цели кои се состојат од поопшти (крајни) и поконкретни цели кои треба да бидат исполнети најдоцна до крајот на 2015 година. Според тоа, експертите од ООН, ОЕСР, Светска банка и ММФ дефинираа одреден број индикатори како дел од „Планот за реализација на Милениумската декларација на Обединетите нации“. Идејата беше следниве Милениумските развојни цели да се интегрираат во активностите на овие маѓународни организации:

- **Искоренување на екстремната сиромаштија и глад**
- **Обезбедување на универзално основно образование**

- Промоција и јакнење на родовата еднаквост на жените
- Намалување на смртноста кај децата
- Подобрување на здравјето на родилките
- Борба против ХИВ/СИДА, маларија и други болести
- Обезбедување на одржливост на животната средина
- Развивање на глобални партнерства за развој

Судејќи според природата и опфатот, Милениумските развојни цели имаат многу предности. Всушност, тие дозволуваат вградување на специфичностите на секоја земја, насочени се кон јасни глобални приоритети на начин кој е мерлив и кој реално може да се оствари. Исто така, се создава можност да се направи врска со целите поврзани со пристапот во Европската Унија.

Република Македонија ги следи овие развојни цели. Според Милениумските развојни цели, сиромаштијата во Република Македонија треба да биде намалена на 9.5% до крајот на 2015 година. Оваа висина е квантифицирана со преполовување на официјалната стапка на сиромаштија од 19%, измерена во 1997 година. Показатели за остварување на оваа цел е застапеност на сиромаштијата, длабочина на сиромаштијата, регионални диспаритети, стапка на долготрајна невработеност (над 12 месеци) во % на активно население (ЕУ), учество на долготрајна невработеност (над 12 месеци) во % на невработени лица (ЕУ), долгорочно невработени лица (над 24 месеци) (ЕУ). Цини коефициент/индекс (ЕУ), лица кои живеат во домаќинства без вработени (ЕУ), стапка на застапеност на сиромаштија кај најризичните профили на сиромашните домаќинства, број на корисници на социјална помош, како и очекуваниот животен век при раѓањето. (Извештај на Република Македонија за напредокот во остварувањето на МРЦ, Скопје: Програма за развој на Обединетите нации - УНДП, 2009)

Според официјалните податоци во Извештајот на Република Македонија за напредокот во остварувањето на МРЦ, напредокот во намалувањето на сиромаштијата во Република Македонија се движи многу бавно.

1.19 Европска стратегија против сиромаштијата

Како резултат на стремежот за хармонизација на социјалната заштита во ЕУ, Унијата некое време беше посветена на одржување на еден преглед врз развојот на сиромаштијата и социјалната ексклузија во земјите-членки и врз имплементацијата на мерките во ЕУ за борба против нив, барем до некој степен. Генерален преглед врз случувањата во сиромаштијата и лишеноста низ целата ЕУ беше овозможен на почетокот на 90-тите години од страна на опсерваторијата на националните стратегии за борба против социјалната ексклузија на ЕУ, иако беше расформирана во 1994 година со привршувањето на третата програма против сиромаштијата на ЕУ. Информациите за сиромаштијата во ЕУ продолжија да бидат доставувани од Комисијата, вклучувајќи ги и податоците од Еуростат. ЕУ, исто така, формираше независна агенција за координација на дејствувањето против сиромаштијата - Европската мрежа против сиромаштија (ЕМПС).

ЕУ најпрво започна како економска заедница. Европска економска заедница која се грижеше за развој и регулација на трговијата, повеќе отколку со одредување на економски и социјални стратегии во или низ земјите-членки. Иако овој примарно економски интерес остана да има главно значење, на крајот од XX-от век ЕУ стана сè повеќе ангажирана околу обидите да интервенира во планирањето на државните политики за развивање на широки иницијативи кои би ја опфаќале целата заедница и кон кои мора да се придржуваат сите земји-членки.

Најпознати од овие иницијативи се обидите да се хармонизираат и надградат правата за вработување во земјите-членки за борба против ефектите од социјалниот дамлинг и социјалниот туризам. Тие обиди беа развивани во текот на неколку децении и вклучуваат директиви од Комисијата на ЕУ за прашања како здравје и безбедност на работното место и максимален број на работни часови. Тие кулминираат во 1989 година со подготвувањето на Социјалната повелба (Повелба на заедницата за основни социјални права на работниците). Социјалната повелба беше вклучена во Договорот од

Мастрихт од 1992 година. По 1997 година Лабуристичката влада целосно ги прифати обврските од Повелбата кои заедно со другите обврски за социјален и економски развој на стратегии во ЕУ, беа вклучени во Договорот од Амстердам. Сепак, планирањето на социјалните и економските политики на ЕУ, исто така, вклучува и широко поле на политички иницијативи кои погенерално треба да одговорат на проблемите околку зголемените нивоа на сиромаштија и социјална ексклузија во ЕУ. Наспроти големите економски програми на ЕУ, овие социјални програми се релативно мали и лимитирани во нивните цели и ефекти. Сепак, тие се важни во поместувањето на проблемот на сиромаштијата и стратегиите против сиромаштијата понапред во Европската агенда. Можеби најважно од овие иницијативи беше распределбата на структурните фондови на ЕУ. Тие фондови се користат за да овозможат поддршка во одредени активности во оние земји-членки кои се под широко покровителство на фондот. На почетокот имаше три одделни структурни фондови:

- *Европски социјален фонд (ЕСФ)*, за иницијативи за вработување и обука;
- *Европски регионален развоен фонд (ЕРРФ)*, за подобрување на инфраструктурата во сиромашните региони;
- *Европски земјоделски фонд за насоки и гаранции (ЕЗФНГ)*, за помош во руралните промени и развој. (Алкок П, „Разбирање на сиромаштијата“, стр.57)

Сепак, овие одделни фондови беа проширени и интегрирани за нивното влијание во земјите-членки да се зголеми, а по Договорот од Мастрихт тие беа проширени и го вклучуваа новиот Фонд за единство. Всушност, тие сега функционираат како една општа програма за вработување, инфраструктура и агрикултурна промена овозможувајќи поддршка за проектите кои се започнати или поддржани од државните влади во областите за кои е одредено дека има социјална потреба. Насочувањето на фондовите, исто така е одредено од назначувањето на определени региони во земјите како приоритетни области за европска поддршка. Последица на ова е одреден аспект на регионална распределба на ЕУ, наменет за урамнотежување на некои од ефектите на географската концентрација на економски развој во центарот на континентална Европа.

понекогаш нарекуван „златен тријаголник“ составен од Франкфурт, Париз и Милано. Во последниот век постоеја седум такви цели во распределбата на ресурсите преку широк спектар на области во земјите-членки. Сепак, од 2000 година тие се намалени на три. (Алкок П. „Разбирање на сиромаштијата“, стр. 58)

- *Цел 1 – Најсиромашните области;*
- *Цел 2 – Области кои се соочуваат со индустриски пад, рурални области, урбани области и оние на кои влијае пропаѓањето на риболовната индустрија;*
- *Цел 3 – Помош во образованието, обуката и вработувањето.*

Трошењето во структурните фондови нагло порасна во последните години од минатиот век, на преку 32 милијарди евра, повеќе од третина од буџетот на ЕУ (Алкок П. „Разбирање на сиромаштијата“, стр.58). Во 90-тите години најголем дел од овие финансии беа наменети за првите две цели, покривајќи половина од населението на ЕУ, иако размерот покриен со првите две цели ќе опадне со новиот систем во новиот век.

Врз социјалните програми, исто така, значително влијае зголемувањето на членството во ЕУ со земјите од Источна Европа. Овие земји веќе се соочуваат со посериозни проблеми на економски пад и индустриска реорганизација, отколку најсиромашните области на Западна Европа. Затоа, иронично, проширувањето на ЕУ може да ја истакне разликата помеѓу граѓаните од новите земји-членки и оние од напредните земји од „златниот тријаголник“ и ќе постои понатамошен притисок за програмите на поттикнување на економскиот и социјалниот развој преку регионална распределба.

Покрај поопштите иницијативи, кои произлегуваат од функционирањето на структурните фондови, постојат и повеќе специфични иницијативи направени да се борат директно со проблемот со сиромаштијата во ЕУ, кои генерално се нарекуваат трите програми на ЕУ против сиромаштијата. Тоа се серија повеќе мали иницијативи, од кои третата програма е најголема со буџет од 55 милиони евра за пет години од 1989 година до 1994 година, помалку од годишниот буџет на Министерство за труд и

социјална политика или Универзитет. Сепак, овие програми се симболично важни, како пример, за заедничка акција во борбата против сиромаштијата и доведува до создавање на интересни нови иницијативи во стратегиите кои се базираат на проекти за борба против сиромаштијата.

Првата програма траеше од 1975 година до 1980 година и вклучуваше неколку пилот-планови и студии за заедничкиот развој. Откако беа завршени овие проекти, немаше понатамошни проекти во период од околу 4 години за „проценка и размислување“. Потоа беше воведена втора програма со траење од 5 години од 1984 година до 1989 година со буџет од 29 милиони евра. Втората програма вклучуваше 91 локален активен истражувачки проект во тогашните 12 земји-членки, кои беа направени како надополнување на реалното искуство со работата против сиромаштијата чии резултати беа координирани во академските институции во Лувен и Бат. Оваа активност беше дополнителна со статистичко истражување и истражување на гледиштата спроведени низ целата заедница од страната на Еуростат и испитната агенција на ЕУ, Еуробарометар.

Третата програма против сиромаштијата директно ја следеше втората и траеше 5 години, од 1989 година до 1994 година. Пошироката цел на програмата беше помагање на економската и социјалната интеграција на економски и социјално најмалку привилегираните групи, вклучувајќи поширок интерес за маргинализацијата и социјалната ексклузија. Како и во претходните програми, ова требаше да се постигне, пред сè работејќи со активните истражувачки проекти врз база на партнерски принципи.

Во „Сиромаштија 3“, како што беше нарекувана програмата, во 1990 година беше вклучено воведување на поопшта истражувачка и оценувачка активност изведувана од опсерваторијата на државни политики за борба против социјалната ексклузија на ЕУ. Тука беа вклучени претставници на активни истражувачи на сиромаштијата од сите земји-членки учеснички и се правеа годишни извештаи за промените во државната политика и за случувањата во трендовите на европската сиромаштија. Комисијата предложи заменување на „Сиромаштија 3“ со четврта програма против сиромаштија на ЕУ, но тоа беше стопирано од претставниците на

британската и германската влада и оттогаш ниедна таква значајна програма против сиромаштијата која вклучува повеќе земји не била поддржана од ЕУ.

Сепак, треба да се напомене дека програмите против сиромаштијата беа мали иницијативи според европските економски стандарди. За борбата против поголемите проблеми на сиромаштијата во земјите-членки малку може да се направи со наменување на лимитирани ресурси во неколку локални области.

Сепак, она што истражувачките проекти на активностите го овозможиле беа примери за иницијативи во борбата против сиромаштијата и начини на партнерско работење со сиромашните луѓе кои може да се искористат за развој на идни посеопфатни стратегии на национално и на ниво на заедницата. Таквата цел на активност продолжи да биде поддржувана од ЕУ и посебно беше овластена во Договорот од Амстердам во 1997 година. Повеќе мали иницијативи беа поддржани во повеќе држави од ЕУ, под покровителство на Генералниот директорат за вработување и социјална работа (ГДВ), а тие исто така станаа пример за целна акција против сиромаштија во земјите-членки. Поопшто, формалните заложби во борбата против сиромаштијата во ЕУ се преместија во националните влади, со тоа што сите (тогашни) земји-членки на ЕУ во Лисабон во 2000 година се обврзаа да направат национални акциски планови за социјално вклучување и постојано да ги прегледуваат тие планови.

Поддршката на активностите против сиромаштијата во ЕУ сега формално е обврска на земјите-членки. Сепак, координацијата и поттикнувањето на активностите за борба против социјалната ексклузија сеуште е задача на Европската Комисија преку Програма за социјална ексклузија со програмска комисија од претставници од земјите-членки и обврска за овозможување на анализа, контакти и размена на искуства во целата ЕУ од 2002 година до 2006 година. Исто така, пошироките социјални политики, како структурните фондови и развојот на заштита преку социјална заштита и работнички права останаа да бидат значајни меѓународни активности со поддршка Европската Комисија.

Иако таквите иницијативи може да помогнат во проблемот со сиромаштијата и социјалната ексклузија во ЕУ, тие исто така може да ги одделат европските земји од

поширокиот интернационален контекст. Високите стандарди на вработување и плати во земјите на ЕУ може да го загрозат одржувањето на трговскиот баланс со другите земји од светот и да ги опфатат од Европа големиот број емигранти и емигранти-работници од земјите во развој со ниски плати. Интернационалната и заштитена Европа така може да стане „тврдина Европа“, нудејќи релативно високи стандарди за повеќето нејзини жители во сè понеенаков, поширок интернационален контекст на сиромаштија и лишеност. Всушност, европскиот протекционизам е само еден дел од раширената интернационална отпорност кон големи социјални и економски реформи (Алкок П. „Разбирање на сиромаштијата“, стр. 60).

Како и поголем дел од светот, така и Европа минува низ период на трансформација. Глобалната економска криза ги избриша годините на економски и социјален напредок и ги разоткри структурните слабости на нејзината економија. Во меѓувреме, растеше бројот на долгорочните предизвици какви што се глобализацијата, притисокот од намалувањето на природните ресурси и стареењето на населението. Доколку сака да се приспособи на ваквата променлива реалност, Европа не може да продолжи да функционира како досега. Структурните слабости на европската економија, кои беа разоткриени со кризата, може да бидат надминати само доколку продолжи спроведувањето на структурните реформи: реформи што се засновани врз националните заложби, но кои во исто време се изградени врз европските придобивки какви што се единствениот пазар, заедничката трговска политика и другите политики што се спроведуваат на ниво на ЕУ. Доколку сака да го одржи моделот на европската социјална пазарна економија во денешни услови, тогаш Европа ќе мора да стане и поконкурентна. Со цел да се справат со овие прашања, Европската Унија и нејзините земји-членки во 2010 година ја објавија Стратегијата за одржлив развој за тековната деценија: Стратегијата Европа 2020. Стратегијата ги опфаќа како краткорочните предизвици поврзани со кризата, така и потребата од структурни реформи што би се спровеле преку примена на мерки за зголемување на растот, кој пак е неопходен за да се подготви европската економија за во иднина.

Стратегијата ЕУ 2020 е фокусирана на три меѓусебно поврзани приоритети и тоа:

1. Паметен раст – развој на економијата базирана на знаење и иновации (научно-технолошки истражувања и развој, иновации, образование и дигитално општество);

2. Одржлив раст - преку поттикнување на конкурентноста и производството кое поефикасно се однесува кон ресурсите;

3. Инклузивен раст - подобра партиципација на пазарот на труд, економија со висок степен на вработеност, борба против сиромаштијата и социјална кохезија.

ЕУ утврди пет амбициозни цели: за вработување, иновации, образование, социјална вклученост и клима/енергија, кои треба да се остварат заклучно со 2020 година. Поконкретно целите на ЕУ се да осигури:

1. Вработеност на 75% од населението на возраст од 20 до 64 години;

2. Инвестиции во износ од 3% од БДП на ЕУ во истражување и развој;

3. Ограничување на емисии од стакленички гасови за 20% или дури 30% во однос на нивоата од 1990 година, употреба на обновливи извори за 20% од потребите за енергија и зголемување на ефикасното користење на енергијата за 20%;

4. Намалување на стапката на лицата што рано го напуштаат училиштето под 10% и зголемување на процентот на лицата на возраст 30-34 години со завршено високо образование на 40%;

5. Намалување на бројот на лицата што се изложени на сиромаштија или социјална исклученост за 20 милиони.

Секоја земја-членка на ЕУ ги одреди своите национални цели во секоја од овие области, а лидерите на ЕУ се согласија за неколку конкретни мерки што ќе се спроведуваат на ниво на ЕУ и на национално ниво. Тие исто така, ги утврдија најважните области за дејствување за кои се смета дека може да бидат новите мотори за поттикнување на економскиот раст и создавањето нови работни места. Тие области се опфатени со седумте „водечки иницијативи“ и тоа:

- **„Унија на иновации“** има за цел да се подобрат условите и пристапот до финансии за истражување и развој, со што иновативните идеи ќе може да се претворат во производи и услуги, а воедно ќе овозможат економски раст и создавање нови работни места.
- **„Млади во движење“** има за цел да се подобрат условите во образованието и да се олесни пристапот до пазарот на труд за младите луѓе. Тоа, меѓу другото, ќе се постигне преку финансии од ЕУ наменети за програми за студирање, учење и обуки, како и платформи за обезбедување помош на младите луѓе што бараат работа, да најдат вработување на територијата на целата ЕУ.
- **„Дигитална агенда за Европа“** има за цел да се забрза пристапот до брзиот Интернет и употребата на информатичко-комуникациските технологии.
- **„Европа што ефикасно користи ресурси“** има за цел да се оддели економскиот раст од користењето на ресурсите. Таа ја поддржува промената кон економија со ниски количества јаглерод, поголема употреба на обновливи извори на енергија, развој на зелени технологии и модернизирани транспортен сектор, како и енергетска ефикасност.
- **„Индустриска политика за ерата на глобализацијата“** има за цел да се подобри бизнис-климата пред сè, за малите и средните претпријатија, на пример, преку обезбедување помош за пристап до кредити и намалување на административните работи. Во нејзини рамки се поддржува и развојот на силна и одржлива индустриска основа, која е отворена за иновации и може да биде конкурентна на глобално ниво.
- **„Агенда за нови вештини и работни места“** има за цел да се модернизираат пазарите на труд и да се оспособат луѓето преку развој на нивните вештини и зголемување на флексибилноста и безбедноста на работната средина. Во нејзини рамки се обезбедува и помош за работниците полесно да најдат работа на територијата на целата ЕУ, сè со цел подобро да се усогласат понудата и побарувачката на трудот.
- **„Европска платформа против сиромаштијата“** има за цел да се осигури социјална и територијална кохезија преку обезбедување помош за сиромашните и социјално исклучените лица за полесен пристап до пазарот на труд и за нивно активно учество во општеството.

Многу од другите политики и активности на ЕУ исто така се вклучени во спроведувањето на стратегијата Европа 2020, како на пример: единствениот пазар, буџетот на ЕУ (кој се користи како стратегиска поддршка на приоритетните области во стратегијата Европа 2020) и трговската политика на ЕУ (која меѓу другото, ги поддржува посилните трговски односи, кои пак, можат да им обезбедат на европските претпријатија пристап до владините набавки и програмите за истражувања во трети земји).

Сите активности на Унијата се поддржани од нејзиниот буџет, кој е фокусиран на економскиот раст повеќе од кога било порано. Ист е случајот и со предлогот за повеќегодишниот буџет на ЕУ за периодот 2014-2020. Структурните фондови, што се распределени по земјите-членки се специјално наменети за поддршка на реформите и на создавањето нови работни места. Буџетот на ЕУ се насочува кон инвестиции во сите земји-членки за справување со заедничките предизвици, какви што се поттикнувањето на растот, создавањето нови работни места на територијата на цела Европа и зголемувањето на нејзиното влијание во светот. Буџетот на ЕУ не се обидува да го покрие она што може да се покрие со националните буџети, туку се фокусира на оние нешта за кои европските финансиски средства ќе обезбедат вистинска дополнителна вредност. Со него се финансира она што во спротивно не би било финансирано и она што би било прескапо да се финансира од националните буџети. (Европската Унија накратко: Европа 2020: Европска стратегија за економски раст, Европска Унија, 2013, стр.4)

1.20 Економски раст и создавање нови работни места

Сите мерки наведени погоре во текстот ѝ служат на крајната цел за создавање услови што овозможуваат економски раст и создавање нови работни места во ЕУ, бидејќи тоа е единствениот начин да продолжи да се финансира постојниот начин на живот. Од почетокот на глобалната економска криза, Европската Комисија постојано повикува на мерки за зајакнување на економскиот раст, кои се во срцето на

Стратегијата ЕУ 2020, но растот мора да биде врз стабилна основа. Од таа причина, Комисијата дејствува во правец на промоција на мудар, одржлив и инклузивен раст. Европскиот Совет се договори за усвојување на Компакт за економски раст и нови работни места, кој, меѓу другото, ќе инјектира повеќе капитал во европската економија преку зголемување на капацитетите на Европската инвестициска банка за одобрување заеми и пролабочување на европскиот единствен пазар.

Секоја година 6 милиони млади европејци го напуштаат училиштето, во најдобар случај, со завршен понизок степен на средно образование. Нивниот број претставува 14% од младите на возраст од 18 до 24 години, што пак од своја страна ги создава високите нивоа невработеност кај младата популација. Затоа, Европската Комисија се обидува да го зголеми бројот на дипломираните млади луѓе, да го зголеми квалитетот на предавањата и да го извлече максимумот од она што може да го направи високото образование за да и помогне на европската економија да излезе посилна од кризата. Во нејзината стратегија се утврдуваат приоритетните области во кои земјите на ЕУ треба да направат повеќе за да ги постигнат заедничките цели во образованието и се утврдува како ЕУ може да ги поддржи нивните политики за модернизација. Иницијативите на ниво на ЕУ вклучуваат и мултидимензионално рангирање на универзитетите, кое ќе им помогне на студентите да се информираат за тоа кои образовни програми се најдобри за нив. Во рамките на програмата за размена на студенти Еразмус, која започна во 1987 година, досега се финансирани 3 милиони размени на студенти. Со новата програма „Еразмус за сите“ ќе им се даде можност на 5 милиони луѓе да добијат грантови од ЕУ за студирање, обуки или волонтирање во странство во периодот од 2014 до 2020 година, што е речиси двапати повеќе од сегашната размена. Покрај тоа, се вовеле и програмата „Еразмус за постдипломци“, во чии рамки се обезбедуваат кредитни гаранции за студентите што ќе се запишат на редовни постдипломски студии во друга земја на ЕУ. Исто така, беа реализирани неколку специфични иницијативи што ги поврзуваат младите луѓе со слободните работни места. Беа спроведени и информативни кампањи со цел да се поттикне побарувачката кај малите и средните претпријатија за вработување млади луѓе и да се олеснат контактите меѓу нив. Покрај тоа, Комисијата предложи земјите-членки и ЕУ подобро да го користат Европскиот социјален фонд

(ЕСФ) во справувањето со невработеноста меѓу младите. Тоа ќе се направи пред сè, преку поддршка на преминот од училиште на работа, како и преку поддршка на мобилноста на младите луѓе на пазарот на трудот. (Европската Унија накратко: Европа 2020: Европска стратегија за економски раст, Европска Унија, 2013, стр.10)

Од особено значење е програмата „Твојата прва ЕУРЕС-работа“. Целта на оваа програма е да им помогне на луѓето да ги пополнат слободните работни места низ ЕУ. Таа се заснова врз поддршката од националните агенции за вработување, во вид на информации, барање работа, вработување и финансирање како за младите што бараат работа, така и за бизнисите што се заинтересирани да вработат луѓе што не се од нивната земја. Таа им помага на оние што бараат работа преку поддршка за пронаоѓање соодветни работни места и објавување информации за слободните работни места, како и преку обезбедување финансиски средства за покривање на патните трошоци за интервју за работа и/или за трошоците за преселба во земјата каде што се наоѓа новото работно место. Од друга страна, работодавачите добиваат помош за вработување нови лица, а малите и средните претпријатија може да добијат помош за да покријат дел од трошоците за обука на новите вработени и за нивното приспособување на новото работно место. (Европската Унија накратко: Европа 2020: Европска стратегија за економски раст, Европска Унија, 2013, стр.11)

1.21 Европа 2020 и борбата против сиромаштијата и социјалната исклученост

Со речиси 116 милиони луѓе во ЕУ што се изложени на ризикот од сиромаштија, меѓу кои и 20 милиони деца и 8% од работоспособното население, Европската платформа против сиромаштијата и социјалната исклученост ги утврдува активностите за остварување на целта на ЕУ за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост за најмалку 20 милиони до 2020 година. Иако борбата против сиромаштијата и социјалната исклученост пред сè е обврска на националните влади, ЕУ сепак може да има координативна улога, така што ќе ги утврди најдобрите практики и

ќе го промовира заедничкото учење, преку утврдување правила што ќе важат за целата ЕУ и преку обезбедување на неопходните финансиски средства. За да се постигне тоа, треба да се спроведат клучни активности: да се овозможи полесен пристап до нови работни места, социјална безбедност, образование, како и до основните услуги какви што се здравствената заштита и домувањето. Другите клучни активности се однесуваат на подобра искористеност на финансиските средства на ЕУ за поддршка на социјалната вклученост и борбата против дискриминацијата, социјални иновации за наоѓање нови „мудри“ решенија и градење нови партнерства меѓу јавниот и приватниот сектор. (Европската Унија накратко: Европа 2020: Европска стратегија за економски раст. Европска Унија, 2013, стр.11)

Целта за намалување на сиромаштијата преку отстранување на ризикот од сиромаштија или социјална исклученост за најмалку 20 милиони луѓе не се мери на истиот начин како другите цели, бидејќи не постојат компаративни статистички податоци. Се проценува дека 115 милиони жители на ЕУ станале дел од оваа категорија.

Советот и Комисијата го вршат мониторингот на стратегијата Европа 2020 во рамките на Европскиот семестар, кој го означува периодот од годината кога земјите-членки ги координираат своите економски политики и активности за спроведување на Стратегијата Европа 2020. Европскиот семестар овозможува земјите на ЕУ јавно да информираат за своите макроекономски и структурни планови, како и за политиката за вработување, со цел да можат да научат едни од други и навреме да ги откријат потенцијалните проблеми. Целта на Европскиот семестар е да се зајакне координацијата меѓу економските политики на земјите-членки додека тие се во процес на подготовка, за да се откријат недоследностите и новите нерамнотежи. Станува збор за систематска и темелна активност за скрининг на европската економија. Според тоа, Европскиот Совет и Европската Комисија го вршат мониторингот на општата макроекономска состојба, постигнатиот напредок во исполнувањето на петте цели на годишно ниво и напредокот во однос на седумте водечки иницијативи. Секоја година, во „Истражувањето на годишниот економски раст“, Комисијата известува за напредокот постигнат на ниво на ЕУ во однос на целите и на водечките иницијативи содржани во Европа 2020.

(Европската Унија накратко: Европа 2020: Европска стратегија за економски раст, Европска Унија, 2013, стр.6)

Остварувањето на целите на Европа 2020 може да ги зајакне потенцијалите за економски раст во земјите на ЕУ. Целите утврдени во Европа 2020 им нудат можност на земјите-членки на ЕУ да го дадат својот максимум за да постигнат напредок во клучните области.

Веќе се направени значителни напори низ целата ЕУ, а реформите се спроведуваат во неколку земји. Но, иако е постигнат значителен напредок во однос на фискалната консолидација, сепак заостануваат реформите за поттикнување на растот во областите какви што се даночната реформа, пензиската реформа, реформата на пазарот на трудот и отворањето на услугите и малопродажниот сектор.

Откако целосно ќе се реализира Стратегијата Европа 2020, таа ќе резултира во подобро опремена Европа која ќе обезбеди мудар, одржлив и инклузивен раст: Европа што го комбинира создавањето нови работни места со социјалната вклученост, каде што луѓето можат да ги стекнат вештините што им се потребни за да напредуваат; Европа што ќе може да извлече корист од можностите што постојат на глобално ниво.

1.22 Европска платформа против сиромаштијата и социјалната исклученост

Системите за социјална заштита на земјите-членки на ЕУ беа создадени со цел да се контролираат ризиците поврзани со невработеноста, лошата здравствена состојба, инвалидноста, семејните проблеми и староста. Иако самите земји-членки се одговорни за организирањето и финансирањето на своите системи за социјална заштита, ЕУ има посебна улога при координацијата на националните системи за социјално осигурување, особено во однос на мобилноста меѓу земјите-членки на ЕУ.

Во услови кога 116 милиони луѓе во ЕУ живеат во сиромаштија или се изложени на ризикот од сиромаштија, оваа платформа создаде структуриран дијалог меѓу ЕУ и

другите европски чинители (невладините организации, синдикатите, организациите на работниците, академиците, националните и регионалните власти, меѓународните организации, европските тинк-тенкови и фондациите).

Мисијата на оваа платформа е да спроведе 64 активности на ниво на ЕУ кои опфаќаат разновидни аспекти на сиромаштијата и социјалната исклученост. Повеќето од овие активности се политички мерки кои ги покренуваат прашањата какви што се: намалување на бројот на лицата кои рано го напуштаат училиштето, обезбедување пристап до основните банкарски услуги, поддршка на социјални дејности, борба против детската сиромаштија и целосно учество на ромското население во општеството. Комисијата организира годишна конвенција, заедно со тековното претседателство на Советот на ЕУ, на која се собираат сите позначајни чинители од над 40 земји кои се борат против сиромаштијата и социјалната исклученост. На неа се разгледува она што веќе е сработено на европско и на национално ниво и се дебатира за новите иницијативи за зајакнување на борбата против сиромаштијата. (Европската Унија накратко: Вработување и социјални прашања, 2013, стр.10)

1.23 Национални и компаративни аспекти на сиромаштијата

Проблемите на сиромаштијата и социјалната исклученост претставуваат сериозна пречка за економскиот и социјалниот развој на државите. Заложбите за нивно ефективно надминување неопходно треба да се засноваат врз сеопфатни истражувања и анализи на населението и регионите погодени со таков тип проблеми. Сепак, идентификацијата и третирањето на овие проблеми секогаш не е лесна задача, заради комплексноста на нивното дефинирање и операционализација.

Според Стратегијата Европа 2020, сиромаштијата и социјалната исклученост треба да се мерат според комбинација од три индикатори: изложеноста на ризик од

сиромаштија, материјалната депривација и нискиот интензитет на работа (или домаќинства без вработени).

Во периодот од 1997 година до 2005 година трендот на сиромаштијата во Република Македонија (според националниот метод на мерење), покажува постојан пораст, поаѓајќи од 19% во 1997 година и достигнувајќи 30% во 2005 година. Сепак, тука мора да се наведе дека во периодот 2001-2002 година се забележува значително зголемување на стапката на сиромаштија (од 22,7% во 2001 на 30,2% во 2002). Причините за таквиот пораст на сиромаштијата се објаснуваат, пред сè, преку промената на методолошкиот пристап, но и конфликтот кој се случи во државата. Во тој период се измени начинот на прибирање на податоците, од квартално со помош на прашалници, на еднаш годишно преку водење на 15 дневни дневници. Бројот на лица кои се материјално лишени се намалил од 55,9% во 2005 година на 30,4% во 2010 година.

Според податоците на Државниот завод за статистика, во 2009 година процентот на сиромашни лица во Република Македонија изнесува 31,1%. Анализирани по профили, најранливите групи се повеќечлените домаќинства, земајќи го предвид фактот дека 53,7% од сиромашните лица живеат во домаќинства со пет и повеќе членови. Стапката на сиромаштија кај невработените е 40,5%, односно 42,7% од вкупниот број на сиромашни лица во Република Македонија се невработени.

Образованието на главата на домаќинството, исто така влијае врз бројот на сиромашни лица. Имено, 56,7% од сиромашните лица живеат во домаќинства во кои главата на домаќинството нема или има завршено основно образование.

Бројот на лица кои се материјално лишени во 2010 година се намалил од 55,9% на 30,4% во споредба со 2005 година.

Последните официјални податоци за сиромаштијата и домаќинствата без вработени лица (кои не се засновани врз пресметките во рамките на ЕУ 2020) укажуваат на тоа дека 24,2% од населението е сиромашно. Анализирани по профили, најранливи групи се повеќечлените домаќинства имајќи го предвид фактот дека 48,5% од сиромашните живеат во домаќинства со пет и повеќе членови. Стапката на сиромаштија

кај невработените е 40,7%, односно 46% од сите сиромашни се невработени лица. Образованието на главата на домаќинството, исто така, влијае на бројот на сиромашни лица. Имено, 54,6% од сиромашните лица живеат во домаќинства во кои носителот на домаќинството нема или има завршено најмногу основно образование. (Државен завод за статистика)

Трендот на намалување на стапката на релативна сиромаштијата продолжи во 2011 година, кога се намали на 27,1%. Анализирано според полот, стапката е повисока кај жените, 27,5%. Лицата на возраст под 18 години се подложни на ризик од сиромаштија (35,6%), додека, пак, ризикот е најмал кај популацијата на возраст над 65 години, односно оние кои зависат од пензиите. (Табела бр.3)

Табела бр. 3: Стапка на сиромаштија во РМ по возраст и по пол

	Стапка на сиромаштија, по возраст и по пол (60% од медијалните еквивалентни приходи)					
	2010			2011		
	Вкупно	Мажи	Жени	Вкупно	Мажи	Жени
Вкупно	27.3	27.9	26.6	27.1	26.7	27.5
0-17	31.4	32.4	30.4	35.6	34.1	37.1
18-64	26.9	27.0	26.7	25.9	25.8	25.9
65 и повеќе	20.6	22.8	18.8	21.0	19.6	22.2

Извор на податоците: Државен завод за статистика, Македонија во бројки 2014, стр. 62

Државниот завод за статистика, врз основа на податоците од анкетата за приходи и услови за живеење, која се спроведува во согласност со препораките на ЕУ, ги пресмета Лаекен индикаторите за сиромаштијата за 2013 година. Основа за пресметките на сиромаштијата се приходите, а прагот на сиромаштијата е дефиниран на 60% од медијалниот еквивалентен приход.

Според податоците, во 2013 година, стапката на сиромашни лица во Република Македонија изнесуваше 24,2%. Анализирано по типови на домаќинства, стапката на

сиромаштијата на домаќинствата составени од двајца возрасни со две издржувани деца во 2013 година изнесува 24,8%.

Според најфреквентниот статус на економска активност, стапката на сиромашни вработени лица е 11,1%, додека стапката на сиромашни пензионери е 10,9%.

Табела бр. 4: Индикатори на сиромаштијата и социјалната исклученост

T-01: Индикатори на сиромаштијата и социјалната исклученост
T-01: Poverty and social exclusion indicators

	2011	2012	2013	
Стапка на сиромашни лица, % од населението	26.8	26.2	24.2	At-risk-of-poverty rate, % of population
Број на лица кои живеат под прагот на сиромаштијата, во илјади	551.7	540.1	500.4	Number of persons below at-risk-of-poverty threshold, in thousand persons
Праг на сиромаштија за семејно домаќинство, годишен еквивалентен приход во денари	64 800	67 200	70 275	At-risk-of-poverty threshold of single-person household - annual equivalent income in denars
Праг на сиромаштија за четиричлено домаќинство (2 возрасни и 2 деца помали од 14 години), годишен еквивалентен приход во денари	136 080	141 120	147 578	At-risk-of-poverty threshold of four-person household (2 adults and 2 children aged less than 14) - annual equivalent income in denars
Стапка на сиромашни лица пред социјални трансфери и пред пензии, % од населението	43.9	42.6	41.0	At-risk-of-poverty rate before social transfers and before pensions, % of population
Нерамноерна распределба на приходите, S80/S20 квинтилен сооднос на приходи, %	10.6	10.2	8.4	Inequality of income distribution, S80/S20, %
Нерамноерна распределба на приходите, Gini коефициент, %	38.5	38.8	37.0	Inequality of income distribution, Gini coefficient, %

Извор на податоците: Државен завод за статистика

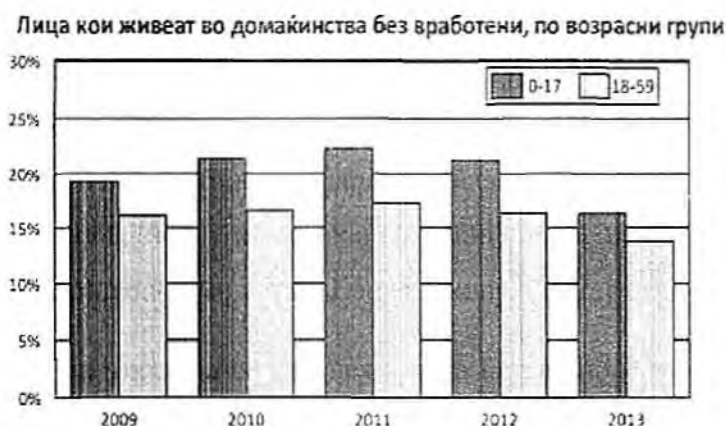
Споредбата помеѓу официјалните податоци за сиромаштијата, материјалната депривација и невработеноста во земјата (пресметани според националниот метод за мерење на сиромаштијата) со податоците од земјите-членки на ЕУ и земјите-кандидати покажува дека Република Македонија се соочува со многу повисока стапка на население изложено на ризик, мерено според сите три показатели.

Компаративната анализа покажува дека стапката на сиромаштија во Република Македонија во 2010 година (30,9%) речиси двојно е поголема од просекот во ЕУ-27 (16,4%) и е повисока од стапката на сиромаштија во Бугарија и Романија (20,7% и 21,1%), како и Хрватска (20,5%). Иако стапките во однос на материјалната депривација, исто така, многу се поголеми во Република Македонија, отколку во сите држави членки на ЕУ и државите кандидати, постојат некои слични трендови кои може да се согледаат.

Имено, слично како и во Република Македонија, некои држави-членки на ЕУ се соочуваат со многу поголема депривација отколку со стапка на сиромаштија. На пример, за разлика од другите ЕУ членки, стапките на материјална депривација во Латвија, Унгарија, Бугарија и Романија се многу повисоки, отколку стапките на сиромаштија во овие земји. Ова покажува дека приходите во овие земји не се доволни за обезбедување пристоен животен стандард на населението. (Материјална депривација, сиромаштија и социјална исклученост кај домаќинствата во Република Македонија, Геровска-Митев М. Фондација Фридрих Еберт, Скопје 2012, стр. 14)

Слична состојба може да се забележи кога ќе се спореди стапката на лица кои живеат во домаќинства со многу низок интензитет на работа во Република Македонија и други држави-членки и држави-кандидати за ЕУ (и покрај разликата во начинот на пресметка).

Графикон бр. 2: Стапка на сиромаштија во РМ на лица кои живеат во домаќинства без вработени, по возрастни групи

Извор на податоците: Државен завод за статистика, Македонија во бројки 2014, стр. 61

Имено, покрај тоа што учеството на децата и возрасните што живеат во домаќинства без вработени лица, во изминатиот период се карактеризира со значајно намалување, сепак таквата споредба со другите европски држави покажува дека во

Република Македонија има повисока стапка на лица кои живеат во домаќинства без вработени лица споредено, на пример, со Обединетото Кралство (13,1%) или Хрватска (15,4%). Не е можно да се направи споредба меѓу Република Македонија и ЕУ во однос на стапката на население кое е дефинирано дека живее во ризик од сиромаштија или социјална исклученост, бидејќи во Република Македонија не се прави таков вид пресметка. Новиот пристап кон пресметување на сиромаштијата и социјалната исклученост укажува на многу повисоки стапки на население во ЕУ кое е изложено на ризик. Во таа смисла, стапките се движат од 15% во Шведска до 41.6% во Бугарија. (Материјална депривација, сиромаштија и социјална исклученост кај домаќинствата во Република Македонија, Геровска-Митев М, Фондација Фридрих Еберт, Скопје 2012, стр. 16).

GINI коефициентот се користи за мерење на нееднаквоста на распределбата на приходите или за мерење на нееднаквоста на распределбата на богатството. Вредноста на коефициентот е дефинирана во распон од 0 до 1, при што ниска вредност индицира подеднаква распределба на приходите или богатството, а висока вредност одговара на целосна нееднаквост. Во светски рамки во 2005 изнесувал 0,61 до 0,68, што укажува и на светската ситуација за постоење нерамномерност во дистрибуцијата на доходот. Доколку се анализираат состојбите со GINI коефициентот во Република Македонија за периодот од 2004 година до 2010 година се забележува раст на нерамномерната распределба на доходот, каде што коефициентите се движат од 0,39 во 2004 година, а во 2010 година стигнала до 0,44, со што се приближува на групата со високо нееднаква дистрибуција на доходот. (Сиромаштијата и политиките за намалување на сиромаштијата во Југоисточна Европа, Стојановски Д, Прилеп, 2014).

Според изнесените податоци може да се констатира дека и покрај тоа што Република Македонија презема бројни мерки и активности во социјалната сфера, перманентно високата стапка на сиромаштија има тенденција за нејзино континуирано намалување. (Табела бр.1)

Имено, во 2012 година стапката на сиромаштија изнесуваше 26,2%. Следејќи ги примерите од другите европски држави, владините стратешки документи резултираа со

намалување на стапката на невработеност и стапката на сиромаштија во Република Македонија на 24,2%.

1.24 Национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија

Стратегиите за намалување на сиромаштијата се среднорочни или долгорочни национални планови за намалување на сиромаштијата и економскиот развој. Тие се замислени, креирани и дефинирани од власта на државата и се засноваат врз процес на консултации во фазата на дефинирање, спроведување и следење, со сите фактори и засегнати страни, а особено со претставниците на граѓанското општество. Ваквите стратегии ставаат акцент на повеќедимензионалноста на сиромаштијата и потребата за меѓуресорен приод.

На меѓународно ниво, светските организации, како ММФ и Светска банка, преземаат бројни стратегии и мерки за намалување на сиромаштијата.

Владата на Република Македонија во 2010 година ја донесе Националната стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија за периодот 2010-2020 година. На национално ниво, Националната стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија за период од 2010 до 2020 година претставува единствен документ кој директно ги третира состојбите на ранливите групи и приоритетите за нивно посеопфатно приклучување кон мерките и услугите во системот на социјалната заштита.

Националната стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија за периодот 2010-2020 година (ревидирана) е резултат на стратешкиот процес кој се остварува согласно со Програмата на Владата на Република Македонија. Во остварувањето на стратешкиот процес се определуваат целите и приоритетите кои се сметаат за најважни, се дефинираат програми, проекти,

мерки и активности, преку кои се оставаруваат приоритетите и се утврдуваат потребните средства и ресурси за реализација на приоритетите. Во градењето на Националната стратегијата, се тргнува од дефинираните приоритети и политики, но и од очекувањата кои треба да се остварат и мерките кои треба да се преземат за да се постигнат посакуваните цели.

Со оглед дека од донесувањето на Националната стратегијата и од примената на мерките и активностите се согледани промени и изградени се одделни нови политики и влијанија, се согледа потребата од ревидирање на Националната стратегија и тоа за периодот до 2020 година. Притоа, ревизијата тргнува од потребата да се сконцентрира вниманието кон неопходните промени во одделните области од значење за менување на процесите, односно за зајакнување на влијанијата во насока на намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост.

Стратегијата за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост е во согласност со Стратегијата на Европската Унија за раст и развој до 2020 година. Приоритетите кои се определени во Стратегијата за развој на Европската Унија за 2020, соодветно се вградени во ревидираната Национална стратегија 2010-2020. Овде се поставува прашање која е релевантноста на Стратегија ЕУ 2020 за земјите кандидати за членство во ЕУ и зошто е потребно усогласување на одделните политики со оваа стратегија. Имено, во самата Стратегија експлицитно се нагласува важноста на истата за земјите кандидати и државите од соседството на ЕУ, кои имаат значителен потенцијал, како патоказ за забрзување и компатибилност на процесот на реформи во идните земји-членки. Проширувањето на просторот на кој се применуваат правилата на ЕУ ќе создаде нови можности, како за ЕУ, така и за нејзините соседи. Ако се анализираат подлабоко искажаните цели во Стратегијата ЕУ 2020, ќе се согледа дека формулираните приоритети истовремено кореспондираат или се совпаѓаат со развојните приоритети на Република Македонија. Така, макроекономската стабилност, јакнењето и развојот на инфраструктурата, подобрувањето на образованието, зголемувањето на инвестиции за развој, одделно за животната средина, намалувањето на сиромаштијата и социјалната нееднаквост, справувањето со корупцијата и организираниот криминал, оформувањето на ефикасно судство и други специфики кои

јасно се изразени, кореспондираат со барањата на споменатата стратегија. Со проширување на принципите на Стратегијата и правилата на ЕУ, се создаваат нови можности за економско јакнење и излегување од кризата. Затоа, Стратегијата ЕУ 2020 може да биде патоказ и катализатор на реформите во земјите кандидати, забрзување на процесите на социјалната кохезија и ќе влијае на напорите кои се прават за остварување на полноправно членство во ЕУ за Република Македонија.

Според Националната стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост се предвидува *намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија, преку подобро користење и зајакнување на расположливите човечки и материјални ресурси, подобрување на условите за живот, за работа и на општествените услови на сите граѓани, систематско и институционално содејство во функција на побрз развој, повисок стандард, поквалитетно живеење и развој на механизмите за социјално вклучување на ранливите категории граѓани во локален контекст.* (Национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во РМ (ревизирана 2010-2020год)) Основните принципи на Стратегијата за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост на Република Македонија се базира на :

- **Интегралност:** „мулти-димензионален проблем бара мулти-димензионално решение“
- **Превенција:** „подобро да се спречи отколку да се лечи“
- **Разбирање:** за тоа „што е можно“
- **Вклученост:** „посветеност“ подразбира заеднички напори на централната и локална власт, јавни установи, бизнис заедница и релевантни невладини организации во идентификувањето на содржината и развој на специфични политики, програми и проекти.
- **Охрабрување:** за успешно заедничко справување со општествени проблеми неопходно е власта да ги охрабрува сите општествени фактори и креира на култура на „само-помош“ (*self-help*) кај поединци и групи.

Во Стратегијата настојувањата, мерките и активностите се насочени кон остварување на главната стратешка цел, усогласување на политиките во одделни области во делот на инклузивен раст, а се сконцентрирани во следниве подрачја:

- 1. Вработување и јакнење на претприемништвото;**
- 2. Прилагодување на образованието со пазарот на трудот;**
- 3. Социјална и детска заштита и изградба на нов социјален модел;**
- 4. Унапредување на здравствената заштита и долготрајна нега;**
- 5. Транспорт, комуникации и домување;**
- 6. Активација и зајакнување на локалните власти;**
- 7. Поддршка на ранливите групи;**

Стратешка цел за развојот е да се поттикне развојот на човековите ресурси, особено преку подобрување на квантитетот и квалитетот на човековиот капитал, што води кон повеќе и подобри работни места, повисок стандард, растеж и развој. За таа цел е потребно надминување на одделни утврдени состојби кои влијаат на појавите на сиромаштија и социјална исклученост. Со воспоставување на услови за одржлив демографски развој базиран врз подобар квалитет на животот и благосостојба за секој поединец и секое семејство, независно од местото на живеење, родовата, старосната и етничката припадност на граѓаните, се овозможува човековото право на индивидуален избор и однесување имајќи ги предвид потребите на сегашните и идни генерации.

Користењето на демографскиот потенцијал се цени дека треба да се остварува преку зголемување на износот на средства за приоритетни области: вработување, образование и обука и социјално вклучување на маргинализираните групи на пазарот на труд. Потребно е поттикнување во рамките на компонентата за развој на човековите ресурси како дел од политиката на државата за јакнење на овие ресурси.

Според податоците од Пописот на население, станови и домаќинства (2002), Република Македонија брои 2 022 547 жители, што е за 3,9% повеќе во однос на претходниот попис (1994), а е за 43% повисок во однос на 1948 година. Според

податоците од Пописот и проекциите за очекуваното траење на животот при раѓањето за мажи и жени се покажува континуиран пораст во наредните децении, сè до 2050-та година, кога се предвидува истиот да достигне 80 години за жени, односно 75 години за мажи, а потоа да се задржи на константно ниво. (Табела бр.5)

Табела бр. 5: Очекувано траење на животот

Година	Вкупна стапка на фертилитет	Очекувано траење на животот			
		при раѓање		при пензонирање	
		Жени	Мажи	Жени	Мажи
2004	1,5	74,1	69,8	20,3	14,8
2010	1,6	75,3	70,8	18,6	14,7
2020	1,7	76,5	71,9	18,6	14,6
2030	1,8	77,1	72,4	19,0	15,0
2040	1,9	78,8	74,0	20,3	15,9
2050	2,0	80,0	75,0	21,2	16,6
2060	2,0	80,0	75,0	21,2	16,6
2070	2,0	80,0	75,0	21,2	16,6
2080	2,0	80,0	75,0	21,2	16,6
2090	2,0	80,0	75,0	21,2	16,6
2100	2,0	80,0	75,0	21,2	16,6

Извор на податоците: Национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во РМ (ревидирана 2010-2020 год.)

Во Националната стратегијата се потенцира потребата за изградба на современ концепт на однесување кон социјално исклучените лица и оформување на нов социјален модел, кој во прв план ја става личноста, персоналитетот, но ги респектира и прави напор да ги решава причината за исклученоста, припадноста, дијагнозата, инвалидитетот или било која друга основа за социјална исклученост на граѓанинот. Во Националната стратегија се предлагаат мерки, активности и решенија, кои водат кон социјална инклузија и намалување на сиромаштијата, поделени по подрачја, за одделни ранливи групи и за различни нивоа на власта.

Социјалното вклучување како процес на интеграција на поединците во општеството станува неодминлив сегмент од збирот на поврзани концепти кои се дел од јавните политики во државата и кои постојано се доградуваат и усовршуваат. Социјалната вклученост и активните мерки кои таа ги продуцира ја јакне врската меѓу поединецот и општеството и го унапредува општествениот развој и кохезија. Во Националната стратегијата се потенцира потребата за изградба на современ концепт на однесување кон социјално исклучените лица и оформување на нов социјален модел, кој во прв план ја става личноста, персоналитетот, но ги респектира и прави напор да ги решава причината за исклученоста, припадноста, дијагнозата, инвалидитетот или било која друга основа за социјална исклученост на граѓанинот. Определувањето на политиката на социјално вклучување тргнува од национално дефинираните цели и потреби, како и да се следи и сообрази со меѓународните индикатори и индикаторите на ЕУ за мерење на социјалната исклученост. Со прецизирање на опфатот на мерките, врз основа на дефинирани критериуми и операционализирани акции се определува начинот на водење на политиката на социјална вклученост и прилагодување кон потребите и барањата на граѓаните.

Бидејќи Националната стратегија е во согласност со стратегијата ЕУ 2020, Република Македонија се стреми да ги оствари поставените цели во Стратегијата ЕУ 2020. Европската комисија предлага достигнување од 75% вработеност на европските граѓани на возраст од 20 до 64 години, вложување на 3% од европскиот БДП во истражување и развој, како и да се продолжи интензивно да се работи на исполнување на целите од климатската и енергетската стратегија. Покрај тоа, отворањето на нови работни места, како и зголемувањето на мобилноста на работно способното население и студентите, претставува основна цел на Стратегијата ЕУ 2020.

Споредено со стратешките приоритети на ЕУ со приоритетите утврдени во Националната стратегија за вработување на Република Македонија до 2015 година, одделни показатели се разликуваат. Со цел да се доближи компарацијата на националните цели со целите на ЕУ 2020, во табелата бр.6, се дава компаративен приказ, при што претпоставената национална цел би требало да биде основа за натамошни продлабочени согледувања. Напредокот во реализацијата на приоритетите е

предвидено да се мери преку успешноста и исполнувањето на одредени мерки кои се бројни и во одделни развојни сфери.

Табела бр. 6: Стратешки цели на РМ за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост

	Македонија 2010	Национална цел 2015	ЕУ цел 2020	Претпоставка национална цел РМ за 2020
1 Стапка на вработеност (20-64г.)	48,1%	55%	75%	60%
2 Стапка на вработеност на млади (15-29г.)	26,5%	29%	/	
3 Стапка на вработеност на млади (15-24г.)	15,4%	17%	/	
4 Стапка на вработеност на жени (15-64г.)	34%	42%	/	
5 Стапка на вработеност на постари лица	34,2%	41%		
6 Лица на возраст 18-24 кои рано го напуштиле образованието	15,5%	14%	10%	12%
7 Лица со завршено високо образование	17,1%	19%	40%	30%
8 Население кое живее под линијата на сиромаштија	27,3%	26%	/	21,5%

Извор на податоците: Национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во РМ (ревидирана 2010-2020 год.)

Според Националната стратегија се предвидува намалување на стапката на лицата кои живеат под линијата на сиромаштија од 27,3% во 2010 година на 26% до крајот на 2015 година. Притоа, се предвидува делување и промени во оваа област преку зголемување на стапката на вработеност за 55% до 2015 година, како и зголемување на стапката на лица кои завршиле високо образование (30-34 год) од 17,1% на 19% до 2015 година. Со мерки насочени кон зголемена вработеност, со инвестирање во квалификации, со модернизација на пазарот на трудот и образовниот систем, како и

со унапредување на системот на социјална заштита, се постигнува реална борба против сиромаштијата и за социјална кохезија.

Во однос на зголемување на пристапот до образованието, во оваа стратегија се предвидуваат бројни бенефити за лицата од социјално ранливите категории. Имено, се предвидува доделување на парична помош на социјално загрозените семејства, т.е условни парични трансфери во износ од 12.000 денари, под услов да исполнуваат определени критериуми во врска со образованието на нивните деца. Потоа, обезбедување на стипендии за учениците-средношколци и студенти кои потекнуваат од семејства кои спаѓаат во ранливите категории, бесплатно запишување на факултет, обезбедување на дополнителни финансиски и кадровски бенефиции за средните училишта со значителен број деца Роми, давање на бесплатни учебници, бесплатен превоз и сместување во домови и сл. Исто така, се преземаат мерки за базично описменување на возрасните лица. (Национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во РМ (ревидирана 2010-2020год)).

Според тоа, со подобрување на квалитетот на образованието, директно се влијае врз можноста за полесно вклучување на пазарот на трудот. Имено, се предвидува постојано и зголемено отварање на нови работни места преку структурни промени и динамизирање на активностите кон нови вработувања, потоа, развој на активни и превентивни мерки за пазарот на труд, преку идентификација на потребите на пазарот, со истовремена поддршка на барателите, нивна обука и мотивираност за активно барање на работа зголемена контрола над непријавената работна сила, подобрување на пристапот до квалитетни социјални услуги и креирање на интегрирани и координирани услуги, со вклучување на корисниците за задоволување на индивидуалните потреби на луѓето и сл.

Со примена на мерките и активностите од Националната стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост 2010-2020 во изминатите години остварени се одредени резултати на планот на растот на вработеноста и намалување на невработеноста, во бројот и видовите на опфатот на лица корисници на права по основа на социјална заштита и социјална сигурност, како и за областа детска заштита. Исто така, остварени се обемни промени во делот на образованието

со воведување на задолжителното средно образование, дисперзијата на високото образование, во делот на информатичката опфатеност и пристапност, како и во врска со правата од пензиско-инвалидско и здравствено осигурување.

Во континуитет креира и спроведува политики, стратегии и мерки, насочени кон обезбедување на сеопфатен економски раст за нови работни места и подобрување на животниот стандард на граѓаните. Зголемувањето на стапката на вработеноста, зајакнување на фискалната политика, зголемување на инвестициите, поддршка на иновациите, се дел од заедничките предизвици на земјите од регионот за нивниот развој, а во насока на регионалната соработка во рамки на агендата на ЕУ 2020. Така на пример, паралелно со оваа Национална стратегија, новитет во т.н „мека легислатива“ беше донесувањето на Националната стратегија за вработување на Република Македонија-2015. За позитивно одбележување е фактот што оваа стратегија е целосно усогласена со насоките и приоритетите на Европската стратегија за паметен, одржлив и инклузивен раст-Европа 2020. Во рамките на Националната стратегија за вработување-2015, застапено е посебно поглавје кое е посветено на социјалната инклузија и борбата против сиромаштијата. Поголавјето дава преглед на состојбите во однос на сиромаштијата и социјалната исклученост, но тие се базирани на официјалните статистички податоци од 2009 година. Ова поглавје дава понова слика за мерките и програмите иницирани или спроведени во доменот на социјалната заштита во 2011 година (како: посебен додаток за слепило и мобилност, субвенции за потрошувачка на енергија, новоотворени Народни кујни, условени парични трансфери и сл.). Ова поглавје придонесува за идентификација на предизвиците и приоритетите во борбата против сиромаштијата и социјалната исклученост. (Национална стратегија за вработување 2011-2015 година, МТСП).

Како едно од најзначајните поглавја во функција на намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Националната стратегија е наведено вработувањето и јакнењето на претприемништвото во Република Македонија.

Споредбените податоци за стапката на невработеност во Република Македонија во изминатите години откако е донесена Националната стратегија покажуваат позитивни поместувања. Според официјалните податоци на ДЗС во Република

Македонија, почнувајќи од 2010 година до денес се забележува континуирано намалување на стапката на невработеност. Така, во 2010 година изнесуваше 32,0%, во 2012 година се забележи намалување на 30,6%. Намалувањето продолжи и во 2014 година, кога достигна стапка од 27,6%. Иако процентот е мал сепак се покажува одредена тенденција на намалување. Владата на Република Македонија континуирано презема мерки и стратегии за соочување на проблемот со еноормно високата стапка на невработеност, преку подобрување на условите и можностите за вработување, јакнење на претприемништвото и намалување на невработеноста, особено кај ранливите категории, подобрување на стандардот на живеење и јакнење на социјалната кохезија и одржливиот демографски развој.

Владата на Република Македонија во континуитет спроведува бројни мерки и активности за намалување на невработеноста, како на пример:

1. Програма за условен паричен надоместок за субвенционирано вработување на лица во социјален ризик

Со оваа мерка се овозможува шест месеци субвенционирање за работното место кај работодавачи кои ќе вработат евидентирани невработени лица во АВРМ, кои што се во социјален ризик, при што работодавачот се обврзува да ги задржи овие лица во работен однос најмалку уште дополнителни шест месеци.

Субвенцијата се исплаќа во два износи и тоа, еден понизок, за лицата кои немаат квалификации и еден повисок, за оние лица кои се со повисок степен на образование или кои ќе бидат вработени на места на кои се извршуваат покомплексни работни задачи. Вработените лица кои немаат квалификации добиваат субвенција за бруто месечна плата во износ од 13 500 денари, додека пак, лицата со повисок степен на образование или оние кои се вработени на места на кои се извршуваат покомплексни работни задачи, добиваат субвенција за бруто месечна плата во износ од 17 000 денари. Субвенцијата се исплаќа во текот на првите 6 месеци од периодот на субвенционираното вработување, кое треба да трае најмалку 12 месеци. Дополнително, во текот на првите 6 месеци од периодот на субвенционираното вработување, на работодавачот му се исплаќа по 5 000 денари месечно по вработено лице и истите се

наменуваат за покривање на трошоците за обука и материјали. Со тоа, вкупните износи на субвенциите кои им се исплаќаат на работодавачите изнесуваат 18 500 денари, односно 22 000 денари.

За времетраење на работниот однос на лицата корисници на социјална парична помош, вклучени во програмата правото на користење на социјална парична помош им се става во мирување. Оваа мерка се спроведува од месец мај 2015 година.

2. Програма за самовработување

Право на учество во програмата имаат сите регистрирани невработени лица во АВРМ кои активно бараат работа. Лицата кои се опфатени со оваа програмата за самовработување имаат можност да се стекнат со обука за претприемништво. Притоа, оние кои ќе достават најдобри бизнис планови ќе добијат помош при регистрација на сопствен бизнис и грант во форма на опрема и/или материјали за започнување на бизнисот со неповратни средства во висина од 201 600 денари, од кои 185 000 денари во вид на директна поддршка за набавка на опрема и/или репроматеријали, додека останатите 16 600 денари служат за поддршка во вид на основна обука за претприемништво и водење бизнис во времетраење од најмалку 30 часа, ваучер систем за изработка на бизнис план и поддршка при регистрирање на бизнисите.

3. Програма за општинско-корисна работа

Цел на оваа програма е да се обезбеди социјална вклученост на потешко вработливи лица, заради стекнување на одредени вештини и нивно постепено вклучување на пазарот на трудот. Програмата се реализира преку работно ангажирање на евидентирани невработени лица со скратено работно време во извршување услуги, согласно потребите на граѓаните од локалната заедница. Со оваа програма се опфаќаат активните баратели на работа, т.е оние кои секој месец се на евиденција во АВРМ, а кои им припаѓаат на ранливите категории, вклучувајќи ги и корисниците на социјална парична помош.

Во период од шест месеци, невработените лица се ангажираат со скратено работно време, т.е 20 работни часа неделно. Лицата кои се ангажирани преку оваа

програма, обезбедуваат услуги за потребите на граѓаните од локалната заедница, истовремено стекнувајќи работно искуство и професионални вештини кои во иднина ќе ја зголемат нивната можност за вработување.

Месечниот надоместок изнесува 6 200 денари, кој вклучува и персонален данок на доход и осигурување во случај на несреќа при работа и професионално заболување. Услугите во кои може да се ангажираат овие лица може да бидат: дневна грижа, здравствена грижа, медицински совет и помош, вклучување во спортски активности, изучување на работни вештини, ликовни, музички и театарски активности, советодавни услуги за остварување на одредени права, помош за извршување на секојдневните обврски и/или други обврски, поефикасно претшколско и школско образование.

Корисниците на социјална парична помош кои ќе бидат вклучени во оваа програма, правото на користење на социјална парична помош, за разлика од програмата на субвенционирано вработување на лица во социјален ризик, каде правото им се става во мирување, ќе им биде активно за времетраење на работниот ангажман.

4. Проект „Македонија вработува“

Владата на Република Македонија од месец април 2015 година започна со реализација на проектот „Македонија вработува“, кој опфаќа пакет мерки за вработување, чија примарна цел е борба за секое работно место. Целта на овој проект е придвижување на економијата, забрзано отварање и создавање на нови работни места во приватниот сектор, спроведување на политики кои ќе помогнат на многу невработени лица, од различна возраст и со различен статус да се вработат. Со овој проект се овозможува олеснително и повластено вработување на неколку групи на невработени граѓани и тоа:

а) Прва група - невработени лица до 35 годишна возраст, кои што претходно немале заснован работен однос или кои имале претходно заснован работен однос, но пред вработувањето согласно со мерката биле невработени најмалку три месеци. Компаниите кои ги вработуваат ваквите лица се ослободени од плаќање на придонеси од задолжително социјално осигурување и персонален данок на доход, за оваа група во траење од 3 години сметано од денот на вработувањето, при што работодавачот е

должен да го задржи лицето уште 1 година, по истекот на периодот за којшто е ослободен од плаќање придонеси и персонален данок на доход.

б) Втора група – невработени лица на возраст од 35 години до 50 години, кои биле најмалку 10 години невработени. Работодавачот кој вработува лице од оваа група е ослободен од плаќање на придонеси од задолжително социјално осигурување во траење од 5 години од денот на вработување, при што е должен да го задржи лицето уште 1 година, по истекот на периодот во којшто е ослободен од плаќање на придонеси од задолжително социјално осигурување.

в) Трета група – невработени лица на возраст над 50 години

г) Четврта група – невработени лица кои се родители на три или повеќе деца; самохрани родители и членови на еднородителски семејства; приматели на социјална парична помош; деца без родители и родителска грижа; жртви на семејно насилство; инвалидно лице; професионални војници и родители на деца со пречки во развојот кои се корисници на посебен додаток.

За третата и четвртата група, работодавачот кој вработува лице од овие две групи е ослободен од плаќање на придонеси од задолжително социјално осигурување во траење од 5 години од денот на вработувањето без понатамошна обврска за работодавачот.

д) Петта група – се однесува на највозрасните работоспособни невработени лица над 58 години, кои во последните 2 години се невработени. Работодавачот кој вработува лице од оваа група е ослободен од плаќање на придонеси од задолжително социјално осигурување до исполнување на условите за стекнување на право на старосна пензија. (www.mtsp.gov.mk)

Преземањето на овие активни мерки и активности, резултира со значително намалување на стапката на невработеност. Според податоците на Државниот завод за статистика, во I-то тримесечие од 2015 година, активното население во Република Македонија брои вкупно 959 388 лица, од кои вработени се 697 248 лица, а 262 140 лица се невработени. Стапката на вработеност изнесува 41,6%, додека стапката на

невработеност 27,3%. Подобрувањето на вработеноста зависи од спроведување на сеопфатна макроекономска политика, како и од позасилен економски раст и инвестиции. (Државен завод за статистика)

Табела бр.7: Стапка на невработеност во Република Македонија

Година	Стапка на невработеност (%)
2010	32,0 %
2011	31,2 %
2012	30,6 %
2013	28,7 %
2014	27,6 %
2015	27,3%

Извор на податоците: Државен завод за статистика

Бруто-домашниот производ (БДП) – Gross domestic product (GDP) ја мери вкупната пазарна вредност на сите произведени финални добра и услуги во економијата за период од една година. Тој ја мери вредноста на економската активност која произлегува од соодветната економија, односно од граѓаните и бизнисите кои потекнуваат од таа економија. Тоа, практично, значи дека БДП го мери агрегатниот аутпут кој е создаден само од факторите на производство, кои потекнуваат од соодветната економија. Со зголемување на вработеноста во Република Македонија, т.е со поголемо вклучување на активното население на пазарот на трудот, може да се очекува потенцијален раст на БДП. Неговит раст е директно поврзан со поголемото производство во Република Македонија, како и со потрошувачката.

Според податоците на Државниот завод за статистика, добиени од годишните сметки на деловните субјекти и други извори, бруто-домашниот производ во 2013

година изнесува 499 559 милиони денари и во однос на 2012 година номинално е зголемен за 7,0%. Реалната стапка на раст на БДП во однос на 2012 година изнесува 2,7%. Во 2014 година во второто тромесечије се забележува зголемување на БДП до 4,7%, но во третото тромесечје се забележува континуирано опаѓање на 4,3%, за до крајот на 2014 година да се заврши со вкупен раст на БДП од 2,7%. Во првото тромесечје од 2015 година се забележува пораст на БДП, т.е изнесува 3,2%.

Значајно е да се истакне дека БДП не е мерило на квалитетот на живот на луѓето. туку мерило за економската активност во земјата. Многу често, иако БДП покажува тенденција на раст, квалитетот на живот на луѓето стагнира или пак расте со помал интензитет.

Зголемувањето на стапката на економски раст има позитивни ефекти во поглед на зголемување на вработеноста, но за да се постигне тоа потребни се инвестиции во реалниот сектор, со што би се отвориле нови работни места. Оптимизмот дека ќе се постигнат повисоки стапки на раст, што би биле доволни да обезбедат приливи на фискални приходи во рамките на проектирано ниво утврдено со буџетската политика, до одредена мера е нереално, од едноставна причина што, при утврдено ниво на фискално оптоварување, економскиот раст повлекува соодветен пропорционален раст и на фискалните приходи, кои ако се наменуваат за продуктивни цели го забрзуваат растот и развојот на Република Македонија.

Според официјалните податоци на Евростат, објавени во второто тромесечје на 2015 година, а кои ја покажуваат просечната индивидуална потрошувачка по жител, но и бруто-домашниот производ по жител во европските земји за 2014 година, индивидуалната потрошувачка во земјава е 60 отсто пониска од европската, а бруто-домашниот производ е за 64 отсто понизок од европскиот просек. Индивидуалната потрошувачка на македонските граѓани изнесува 40 отсто од просекот на ЕУ. Овој показател најдобро ја отсликува висината на животниот стандард во една земја, односно колку нејзините граѓани живеат побогато или посиромашно во споредба со она што е просек во европскиот клуб на држави. Овој податок, всушност, мери колку брзо се приближуваме до просекот на ЕУ и како што објаснуваат аналитичарите, тој е многу порелевантна мерка за животниот стандард од општиот раст на БДП.

Животниот стандард на македонците бил за 64 отсто понизок од европскиот просек и во 2013 година, што значи дека за една година нема поместувања, односно подобрување на стандардот во земјава во однос на европскиот.

Вистинската индивидуална потрошувачка по жител е мерило за материјалната благосостојба на домаќинствата, прикажана преку куповната моќ, а таа покажува дека земјите од регионот имаат сличен просек во однос на куповната моќ на европските земји. Хрватска се наоѓа на 26-то место на скалата на земјите од ЕУ со индивидуална потрошувачка по жител од 59 отсто од просекот во ЕУ. Словенија има 74 отсто, Србија 44 отсто, Босна и Херцеговина 37 отсто, Црна Гора 49 отсто, а Албанија е на последно место со потрошувачка по жител од 34 отсто од просекот на ЕУ.

Според податоците на Евростат за личната потрошувачка, со која се мери благосостојбата на домаќинствата македонските граѓани се меѓу најсиромашните во Европа. (Табела бр.8)

Стандардот на куповна моќ за минатата година во ЕУ се движел меѓу 49 отсто во Бугарија до највисоки 140 отсто во Луксембург.

Во групата со највисоко ниво со реална индивидуална потрошувачка по жител, по Луксембург е Германија, со 20 отсто поголема потрошувачка од европскиот просек, потоа следуваат: Австрија, Данска, Белгија, Шведска, Велика Британија, Финска, Франција и Холандија, каде што потрошувачката е од 10 до 15 отсто повисока од просекот на 28-те членки на ЕУ. Во групата земји со 30 до 40 отсто пониска куповна моќ спаѓаат: Естонија, Летонија и Унгарија, додека Хрватска и Романија имаат за 40 до 45 отсто помала потрошувачка. Бугарија е на самото дно на скалата со потрошувачка за 50 отсто пониска од европскиот просек. Помалку од 10 отсто од европскиот просек имаат: Ирска, Италија, Кипар и Шпанија, кои се пред Грција, Португалија и Литванија, чија потрошувачка по жител е 10 до 20 отсто пониска од европската.

Табела бр. 8: БДП по глава на жител во европските држави

Actual Individual Consumption (AIC) and GDP per capita in PPS in 2014, EU = 100

	AIC per capita	GDP per capita
EU	100	100
Euro area ⁵	106	107
Luxembourg ⁶	140	263
Germany	123	124
Austria	121	128
Denmark	115	124
Belgium	114	119
Sweden	114	124
United Kingdom	114	108
Finland	113	110
France	112	107
Netherlands	112	130
Italy	98	97
Ireland	93	132
Cyprus	91	85
Spain	90	93
Greece	83	72
Portugal	83	78
Lithuania	80	74
Malta	78	85
Czech Republic	75	84
Poland	74	68
Slovenia	74	83
Slovakia	74	76
Estonia	65	73
Latvia	65	64
Hungary	62	68
Croatia	59	59
Romania	55	54
Bulgaria	49	45
Norway	136	179
Switzerland ⁸	129	161
Iceland	118	121

Turkey*	57	53
Montenegro ⁶ *	49	39
Serbia	44	35
Former Yugoslav Rep. of Macedonia ⁶	40	36
Albania ⁶	34	29
Bosnia and Herzegovina*	37	28

Countries with the same value of AIC per capita are ranked by protocol order.

* Based on ESA 95.

Извор на податоциме: ec.europa.eu/eurostat

Евростат паралелно ги објави и податоците за БДП по жител за 2014 година кои покажуваат многу големи разлики меѓу членките на Унијата. Во 2013 година БДП по жител во 28-те членки изнесувал 45 отсто од просекот на ЕУ во случајот на Бугарија, па сè до 263 отсто во Луксембург. Од земјите во соседството, Хрватска има 58 отсто од европскиот просек БДП по жител. Словенија 83 отсто, Црна Гора 39 отсто, Србија 35 отсто, а Босна и Херцеговина 28 отсто.

Според податоците по категории на граѓани, сиромаштијата се продлабочува кај лицата кои живеат сами, и кај многудетните семејства, но државните надоместоци ја амортизираат сиромаштијата кај невработените, која во 2013 е намалена на 43,7 отсто. Намалување на процентот на сиромаштијата е регистрирано кај оние што земаат пензија и што добиваат социјална помош. Стапката на сиромаштија кај вработените е непроменета и изнесува 11,1 отсто.

Што се однесува до висината на минималната плата, и покрај тоа што Република Македонија беше една од последните земји во регионот и во Европа која со закон ја утврди висината на минималната плата, која треба да го штити стандардот на работниците и нивните права, според европската статистика, таа е рангирана на претпоследното место на земји според висината на минималната плата во Западен Балкан и тоа со минимална плата од 131 евро. Црна Гора, со 193 евра и Босна и Херцеговина со 191 евро имаат највисоки минимални плати во регионот, додека пак во Србија минималната плата изнесува 174 евра, а после неа следува Албанија, каде изнесува 149 евра. Единствено Косово има утврдено минимална плата пониска за 1 евро од Република Македонија, односно 130 евра.

Образованието и пазарот на трудот се поврзани и обусловени. Врз таа основа, согледана е потребата за спроведување на сеопфатен пакет на координирани макроекономски политики, како и политики за вработување на сите нивоа, со цел да се подобри знаењето, деловната клима и олеснување на административните процедури за отпочнување и раст на фирмите.

Во однос на прилагодувањето на образованието во Република Македонија со потребите на пазарот на трудот донесени се бројни мерки, проекти, стратегии, направена е промена на законските прописи, концепции и имплементација на конкретни мерки. Исто така, предвиден е целосен опфат на учениците во основното и средното образование, со што се настојува да се подигне нивото на образование на населението, да се овозможи образование за ранливите групи и образовниот систем да се прилагоди на потребите на пазарот на трудот, да јакнат пазарните потенцијали за ангажирање на работоспособно население на сите нивоа. Во таа насока, Владата на Република Македонија за редовните ученици обезбедува бесплатни учебници, превоз, сместување и обезбедување на стипендии за ранлива група на ученици, со цел да се овозможи подобрување на социјалната кохезија и социјалната инклузија. Во таа насока, донесени се: Стратегија за развој на образованието, Стратегија за образование на возрасни, Концепција за основно образование, Концепција за стручно образование, Концепција за занимања, Стратегија „Чекори кон интегрирано образование“, „Прирачник за спречување и заштита од дискриминација“, како и вградување на одредби од меѓународни конвенции и договори во домашното законодавство. Но, сепак е потребно натамошно прилагодување и осовременување на образованието кон пазарните барања.

Република Македонија бележи значителен напредок во однос на исполнување на поставената цел за намалување на бројот на лица од 18 до 24 години кои предвремено го напуштиле образовниот процес.

Целите и политиките во однос на социјалната заштита, се сметаат како едни од најважните приоритети на Владата на Република Македонија. Еден дел од тие мерки е вклучен во системот на социјална заштита, при што се присутни елементи на превенција, вонинституционална и институционална заштита и видови на социјална

помош од социјална заштита. Политиките и определбите на Владата кои се имплементираат, се утврдени во бројни стратешките документи, како и оперативни програми за тековните години, со кои се постигнуваат промени согласно со европските определби. При тоа, значајно место имаат меѓународните документи, конвенциите и препораките, меѓу кои се: Стратегијата за социјална кохезија на Европскиот комитет за социјална кохезија, Милениумските развојни цели на ООН во делот на првата развојна цел: намалување на сиромаштијата и други препораки врз основа на кои се врши постапно приближување кон законодавството на ЕУ.

Децата што живеат во сиромаштија се изложени на поголем ризик од социјално исклучување, затоа што недостигот на ресурси честопати ги ограничува нивните образовни и развојни можности и со тоа последователно ги спречува да учествуваат во економскиот, социјалниот и културниот живот во нивното општество.

Сите акции кои се насочени кон задоволување на материјалните барања на луѓето, обезбедувањето на нивното учество во општеството и општествените процеси и јакнењето на социјалното единство, се посакуваните цели на социјален модел во секоја држава во кој социјалната инклузијата е дел од процесите на реализација на социјалната држава. Квалитетот и квантитетот на инклузијата не зависи само од материјалното ниво или нивото на развиеност на едно општество, туку и од степенот на прифаќање на социјалните потреби на населението и нивното реализирање во целина.

Според тоа, во Националната стратегија се предвидува намалување на сиромаштијата и социјалната нееднаквост преку оформување на нов социјален модел и концепт, насочен кон поединецот и неговите потреби. За постигнување на оваа цел во социјалната и детска заштита, за намалување на сиромаштијата и социјалната нееднаквост, треба да се постигнат следниве резултати:

- 1. Заштита на најсиромашните граѓани;**
- 2. Обезбедување пристапи кон вонинституционалните и институционалните форми на заштита;**
- 3. Зајакнување на системот на социјална заштита;**
- 4. Заштита на децата од социјално исклучени семејства и деца во ризик;**

5. Заштита на децата кои употребуваат, односно злоупотребуваат дроги и други психотропни супстанции;
6. Унапредување на здравствената заштита и еднаков пристап до неа за сите деца;
7. Запознавање на децата со Конвенцијата за правата на детето;
8. Обезбедување на мерки за поддршка на социјално обесправените;
9. Оформувањето на прифатлив нов социјален модел;

1.25 Социјалните трансфери и намалување на развојните нееднаквости со осврт на состојбите во Република Македонија

Постоенето на развојно заостанување и економски и социјални нееднаквости во секое општество го покренува прашањето како да се намалат истите и со кои форми и политики, а редистрибуција на создадените вредности да се влијае особено за лицата во состојба на ризик. Сфаќањата за непродуктивноста на социјалните трансфери и ограничувањето на растот како резултат на пренамена на средствата во една национална економија сè повеќе се заменуваат со оценки за неопходноста од истите и барања за нивно силно влијание во општествените односи. Социјалните трансфери и социјалната стабилност се причинско-последично обусловени и поврзани, исто како и економскиот раст, динамизам и развој.

Трансферите кои се случуваат во системот на пензиско и инвалидско осигурување и влијанието врз семејствата во Република Македонија каде што пензиите се единствен приход, одделно ја поттикнува потребата за согледување на овој сегмент и на правците кои се изразуваат во услови на стареење на популацијата.

1.26 Видови социјални трансфери

Заостанувањето во развојот на одделни земји, појавата на сиромаштија и социјалните ризици го покренуваат прашањето на солидарност и социјална праведност, како највисоки дострели на цивилизациското живеење во современи услови. Намалувањето на заостанувањето и помагањето се јавува како потреба насочена кон лицата во состојба на ризик, но и кон одделни региони и сектори кои се помалку развиени и кои заостануваат на општественото живеење. Бројни видови социјални модели се изградени во функција на обликување на системи со корективни намени за да се надминат диспропорциите кои постојат, како во пошироки рамки, така и во секоја земја одделно. Во рамките на социјалните модели значајна улога имаат социјалните трансфери кои може да се сфатат во широка или во потесна смисла.

Социјалните трансфери, сфатени како пренасочување на јавните средства кон поединци и кон семејства како и од непрофитни институции и региони во насока на помагање на лица во состојба на ризик се поимаат на различни начини. Што се спаѓа во доменот на социјалните трансфери често се поставува како дилема, со оглед дека тие се однесуваат како корективи на социјалната политика и развојната политика и се наменети за заштита на одделни категории граѓани.

Социјалните трансфери во широк обем можат да опфатат парична помош по основ на социјална помош во разен вид, како и трансфер на стоки и услуги, односно субвенционирање на развојот на одделни дејности и гранки во националната економија. Вака сфатените трансфери може да се однесуваат кон широк обем на редистрибуција на создадениот национален производ на една држава.

Наспроти тоа, социјалните трансфери сфатени во потесна смисла се однесуваат на парични надоместоци поврзани со невработеноста, детскиот додаток, породилното отсуство, надоместок за новороденче, боледување, инвалидитет, туѓа нега, социјална парична помош, пензиите, инвалидските пензии, стипендиите, надоместоци за вработување на лица, посебно на инвалиди, надоместоци за домување и тн. Разликата е

во тоа што овие трансфери се парични, за разлика од услугите или трансферите во форма на стоки или материјални добра кои пак, може да бидат во функција на развој на делови од државата или региони кои се под нивото на просекот на развојот во целина.

Во основа, социјалните трансфери се бенефиции кои се обезбедуваат од јавно тело (држава, регион или општина) кон некој поединец (или домаќинство) кој е во состојба на потреба од социјална помош и поддршка. Социјалните трансфери може да се согледаат преку мноштвото програми од разна провиненција и кои може да бидат од ад-хок решенија за решавање на ургентни потреби, па сè до институционализирани инструменти, како што се трансфери за одделни видови пензии, посебно социјалните пензии. Покрај тоа, може да се сретнат трансфери во кеш, но и во храна, помош, вредности, донации или пак стимулации за храна, инпути во разни дејности, субвенции за производство на храна итн. Од формален аспект, носител на социјалните трансфери најчесто е државата која има можности и позиција да врши прераспределба на националниот производ и да го насочува според целите и стратегиите на утврдената политика. Социјалните трансфери може да бидат и неформални, кои се обавуваат во рамките на една или неколку заедници со учество на невладини организации, донатори или програми за поддршка и помош.

Целта на социјалните трансфери е да се помогне одредена состојба или да се остварат социјални цели или политики кои се од поширок интерес, а кои цели без да се врши трансферирање на средства не би биле остварливи.

Социјалните трансфери кои спаѓаат во доменот на планирани или предвидливи активности бараат институционална основа и поставуваат одредени услови и граници за да се реализираат трансферите. Често, овој вид трансфери базираат на законски акти кои вршат внатрешна корекција на распределбата на националното богатство. Исто така, тие може да се резултат на одредени конвенции или општествени договори кои утврдиле права за одредени категории граѓани или семејства. Тие права се реализираат преку трансфери од буџетот на државата или од локалната власт, а во функција на остварување на одредени програми, прописи и стратегии.

Во доменот на социјалните трансфери може да се вклучат и одредени видови помош, која се пружи во ургентни услови (испорака на храна во земји и региони зафатени од војни, поплави, глад, сиромаштија, болести и други неповолни социјални појави). Со оглед дека се работи за форма на социјална помош која повремено се појавува, поголем е интересот за социјалните трансфери кои се планирани и предвидливи редовно да се остварат.

1.27 Социјалните трансфери и нивната улога

Одделни разлики се јавуваат во однос на прифаќањето на трансферите, нивниот опфат и намената на социјалните трансфери. Тие се присутни кога се поставуваат прашања од аспект: „Зошто е потребна интервенција на државата во одделни домени кога се работи за пазарен модел на активност, дали има потреба од таква интервенција или треба сите субјекти во државата пазарно да се однесуваат?“ Исто така, се покренува прашањето за кого се пренаменуваат обемни средства и се трансферираат, потоа прашањето зошто и како се проценуваат потребите, за кој период и во колкав обем. Одговорите на овие прашања се дел од постојаните дилеми за корисноста на социјалните трансфери и дали современите држави мора да се пренаменуваат и да се трансферираат средства кои имаат функција на намалување на сиромаштијата, надминување на состојби на ризик, односно се наменети за социјални категории на кои таква помош и заштита им се неопходни.

Исто така, прашањата кои често се поставуваат кога се работи за пари или стоки и услуги се: како се определуваат корисниците на овие трансфери, по кои критериуми, на кои заедници припаѓаат, потоа, за кои намени ги користат средствата што ги добиваат преку трансферите итн. Ако се резимираат сите прашања се сведуваат на дилемите: дали мора да се трансферираат средства, може ли сето тоа да се решава поинаку, дали овие средства би биле поефикасни или покорисни ако се употребат за продуктивни намени и цели, место за социјални.

Во науката често се елаборирани прашањата за ефектите кои се добиваат од социјалните трансфери и дали со нивното зголемување не се намалува капацитетот за раст во една држава или поинаку дали социјалните трансфери не водат кон општо назадување, со оглед дека голем дел од националниот доход се пренаменува, наместо да се инвестира во продуктивни цели. Најчесто, во земјите со пазарна економија и со либерална доминација во политиката неповолно се гледа кон социјалните трансфери. Всушност, се смета дека: „Редистрибуцијата значи кршење на индивидуалните слободи и права, со оглед дека од едни се зема за да им се даде, т.е да им се помогне на други лица.“ (Ј.Пејковски, „Ревизија за социјална политика“, год.6, бр.10, стр.53, Скопје, 2013г.)

Во овие средини се користи тезата дека со оданочување наменето за социјални давања се нарушува мотивацијата за користење на факторите за производство и од таму се негодувањата за плаќањата на непродуктивни даноци. Наспроти тоа, се смета дека кај корисниците на средствата (невработени, сиромашни, лица во социјален ризик), се намалува мотивацијата за активно барање работа и за дополнителна заработувачка. Вкупниот ефект од тоа е загуба на економски активности, а со тоа и негативен економски раст. Со ова се укажува на ставот на Еспинг-Андерсен дека: „Во основа се претпоставува дека социјалните трансфери се непродуктивни, тие се бесплодна потрошувачка на вишокот што го произведиле други лица“. (Ј.Пејковски, „Ревизија за социјална политика“, год.6, бр.10, стр.53, Скопје, 2013г.)

Се смета дека ваквите аргументи се премногу поедноставени и без прецизни согледувања, а воедно може да базираат на различните културолошки поимања на солидарноста во едно општество. Појдовна точка на социјалните трансфери е нивото на социјалните давања, кои во современите држави се на ниво на потпросечен стандард и се под платите за редовна работна активност. Со оглед на тоа дека човекот е креативно суштество, определено за создавање на поквалитетен живот и работа, се става под прашање споменатата теза за демотивација како резултат на социјалните трансфери.

Меѓутоа, кога ќе се согледаат резултатите на емпириските истражувања на влијанието на социјалните трансфери на стопанскиот раст, во литературата се поделени оценките за позитивното или негативното влијание врз стопанскиот раст. Според тоа, со право се оценува дека кога се анализираат социјалните издатоци истите не може да се

сметаат како непродуктивни, туку се работи за социјална инвестиција која што не само што ја зголемува социјалната кохезија, туку и благосостојба, квалитетот на животот и на потенцијалите за развој. Една од причините за ова тврдење е фактот што издатоците за образование се дел од инвестициите во човечкиот капитал, а тоа е најважниот развоен ресурс во секое општество. Оттаму, може да се оцени позитивното влијание кое го имаат социјалните трансфери во современите држави, кои во својата политика се определени за социјални цели и кои со оваа политика, посебно во услови на кризи и рецесии, ја одржуваат социјалната стабилност како предуслов за остварување на економската активност и раст. Во отсуство на социјалните трансфери се загрозуваат можностите за остварување на раст и развој или пак тие се остваруваат под можните перформанси.

Неопходно е да истакне дека социјалните трансфери се дел од буџетските предвидувања кога и се дефинираат целите и намените на макроекономските агрегати и се планираат средствата кои треба да се трансферираат. Државата може и има обврски да направи корекции на социјалната нееднаквост преку разните механизми поврзани со јавното трошење, односно преку креирањето на социјални политики и инструменти прилагодливи според социјалната слика и структура која постои. Ваквите зафати може да се реализираат на разни начини преку оформувањето на социјална сигурност, институционалното делување, социјалните трансфери, активните социјални политики за пазарот на трудот, јавните инвестиции во инфраструктурата, во образованието, здравството и во други области.

За социјалната политика и приоритетите кои таа ги дефинира многу важен е политичкиот контекст во кој се определуваат насоките на решавање на социјалните барања, а преку тоа и обемот и намената на социјалните трансфери. Јавните трошоци кои се дел од политичките превирања во секоја земја не се едноставен збир кој постојано се одржува, туку често се менува зависно од изразените барања, определените цели и стратегии и секако од обемот на расположливите средства кои се создаваат и за кои треба да се предвиди нивното пренаменување, односно трансферирање.

Ако се има во предвид дека стратешките цели на развојот, кој во име на општеството има мандат да ги дефинира власта на секоја држава, поточно владата, јасно

е дека од определбите и насоките на нејзиното делување ќе зависи обемот, намените и квантумот на средствата се овие потреби на граѓаните. Во таа насока, намалувањето на социјалните нееднаквости, намалувањето на стапката на сиромаштија, намалувањето на невработеноста и јакнење на можностите за отварање на нови работни места се меѓу приоритетите на секоја развојна и буџетска програма.

Сепак, зад сето тоа се препознаваат социјалните потреби и барања кои постојат. тие се дел од социјалното живеење и се неизбежна категорија која некој мора да ја опслужува. Повторно, во името на општеството и како единствена сила со мандат да ги уредува овие прашања е владата и врз таа основа се нејзините прерогативи за носење на акти, програми и политики за социјалната сфера и во тој контекст за социјалната заштита.

Секако дека водењето на одржлива социјална политика претставува основаност во можностите за трансферирање на средствата, но многу битен елемент е опфатот на тие интервенции или до кое ниво може да се интервенира, а да не се загрози развојната компонента што треба да ја има потрошувачката на новосоздадените вредности во текот на една година.

Таргетирањето на овие цели базира на претходно дефинирани намени, критериуми и облици на дејствување. На пример, во Програмата за социјална заштита, што ја донесува Владата на Република Македонија, секоја година е предвидено социјалната заштита да се остварува преку обезбедување на услуги и мерки за социјална превенција, вонинституционална заштита и институционална заштита за граѓаните кои се изложени на основните ризици, како и со обезбедување на права на парична помош од социјална заштита. Паричната помош е утврдено за кои домени се исплатува, во кои износи и утврдени се корисниците на видовите на социјална заштита. Посебно се определени политиките и мерките за справување со сиромаштијата и социјалната исклученост.

1.28 Права од областа на социјалната заштита во Република Македонија

Социјалната заштита во Република Македонија се остварува преку систем на мерки, активности и политики за спречување и надминување на основните социјални ризици на кои е изложен граѓанинот во текот на животот, за надминување на сиромаштијата и социјалната исклученост и за јакнење на неговиот капацитет за сопствена заштита. Социјалната заштита се реализира преку обезбедување на:

- Права на парична помош од социјална заштита и тоа:

- Постојана парична помош за лица неспособни за работа и материјално необезбедени
- Социјална парична помош за лица способни за работа и материјално необезбедени
- Паричен надоместок за помош и нега од друго лице
- Право на здравствена заштита
- Надоместок на плата за скратено работно време, поради нега на дете со телесни или ментални пречки во развојот
- Еднократна парична помош или помош во натура
- Парична помош за социјално домување
- Парична помош на лице кое до 18 години возраст имало статус на дете без родители и родителска грижа

- Услуги и мерки за социјална превенција, институционална заштита за граѓаните кои се изложени на основните социјални ризици

- Малолетни лица без родителска грижа до 18 годишна возраст-лице кое до 18 година возраст имало статус на дете без родители и родителска грижа до навршување на 26 години

- Малолетни лица со воспитно-социјални проблеми
- Малолетни лица кои се воспитно запуштени
- Малолетни лица со пречки во развојот
- Возрасни лица од следниве категории:
 - Стари лица
 - Полнолетни лица со физичка и психичка попреченост
 - Лица од семејства со нарушени односи во семејството
 - Возрасни лица со општествено негативни навики

1.29 Мерки и стратегии за намалување на сиромаштијата на локално ниво

1.29.1 Демографски фактори и опис на социјалниот простор на општина Неготино

Општината Неготино е лоцирана во централниот дел од Република Македонија, во областа на средното Повардарие. Му припаѓа на Вардарскиот регион, а како посебна природна средина му припаѓа на Тиквешко-Вардарскиот регион. Го зафаќа источниот дел од Тиквешката Котлина, на двете страни од реката Вардар, а на југоисток се граничи со Демир Капија. Се граничи на север со општина Штип, на исток со општина Конче, на југ со општина Кавадарци, на запад со општина Росоман и на северозапад со општина Градско. Територијата на општина Неготино зафаќа површина од 414 км².

Општина Неготино ја сочинуваат градот Неготино и селата Брусник, Вешје, Војшанци, Горни Дисан, Долни Дисан, Дуброво, Јаношево, Калањево, Криволак, Курија, Липа, Пепелиште, Пештерница, Тимјаник, Тремник, Црвени Брегови, Цидимирци и Шеоба. Селата Јаношево, Калањево, Цидимирци и Шеоба целосно се раселени. Во следнава табела се претставени податоците за вкупниот број на жители во руралната средина.

Населено место	Број на жители
с. Тимјаник	1 155
с. Пепелиште	1 074
с. Криволак	1 021
с. Долни Дисан	930
с. Тремник	829
с. Војшанци	443
с. Курија	216
с. Црвени Брегови	173
с. Дуброво	49
с. Вешје	45
с. Горни Дисан	11
с. Пештерница	3
с. Брусник	3
с. Липа	2
с. Јаношево	0
с. Калањево	0
с. Цидимирци	0
с. Шеоба	0
Вкупно	5 954

*Извор на податоците: Годишен Извештај за 2014 година, ЦСР Неготино,
Неготино, 2015 год.*

Во општината има вкупно 7 240 домаќинства и 9 120 станбени единици. Според последниот попис на населението во 2002 година, во општина Неготино живеат 19 212 жители што претставува 0,95% од вкупното население на Република Македонија.

Густината на населеност изнесува 46,5 жители на км². Од вкупниот број жители, околу 13 500 жители живеат во градот Неготино, кој е административно седиште на општината.

Споредбените податоци од пописот извршен во 1994 година и пописот од 2002 година покажуваат дека бројот на населението во рамки на општина Неготино се зголемил за 871 жител или процентуално изразено за 4,75%. На национално ниво, зголемувањето на бројот на жители изнесува 3,9%. Стапката на пораст на ниво на целата општина изнесува 0,5%. Природниот прираст во општина Неготино изнесува 783, додека стапката на морталитет изнесува 0,5 (на 1.000 жители). Миграционото салдо е 88.

Според пописот од 1994 година, просечна возраст на населението на општина Неготино била 32,7 години со индекс на стареење од 0,35, додека според податоците од пописот од 2002 година просечната возраст на населението на општината изнесува 35,7 години, со индекс на стареење од 0,524.

Старосната структура на населението во општина Неготино е прикажана во следнава табела:

Табела бр. 9: Старосна структура на населението во општина Неготино

Години	број на жители	процент
0-4	1 051	5.47%
5-9	1 225	6.38%
10-14	1 461	7.60%
15-19	1 548	8.06%
20-24	1 521	7.92%
25-29	1 416	7.37%
30-34	1 470	7.65%
35-39	1 440	7.50%
40-44	1 501	7.81%
45-49	1 464	7.62%
50-54	1 357	7.06%
55-59	972	5.06%
60-64	867	4.51%
65-69	774	4.03%
70-74	544	2.83%
75-79	351	

Извор на податоците: Годишен Извештај за 2014 година, ЦСР Неготино, Неготино, 2015 год.

Во однос на структурата на населението според возраста, во општина Неготино 27,6% од населението е на возраст до 9 години, 57,9% е на возраст од 20 до 60 и 14,5% од населението е на возраст над 60 години.

Во однос на половата структура на населението, 50,89% од жителите се од машки пол (9 777 жители), а 49,11% се од женски пол (9 435 жители).

Во општина Неготино, вкупниот број жители на возраст повеќе од 10 години изнесува 16 906. од кои 16 401 жител се писмени. додека 505 жители се неписмени или процентуално 2.99% (на национално ниво изнесува 3.62%). Неписменоста е повеќе изразена кај жителите од женски пол, која изнесува 4.47% (на национално ниво изнесува 5.53%). а кај жителите од машки пол изнесува 0.75% (на национално ниво изнесува 1.71%).

Етничката структура на населението во општина Неготино е следната: македонци 92.48%, срби 3,26%, роми 2,36%, турци 1,26%, албанци 0,16%, власи 0.07%, бошњаци 0.01%, останати 0,40%.

Табела бр. 10: Етничката структура на населението во општина Неготино

Етничка припадност	Процент
македонци	92,48%
срби	3,26 %
роми	2,36 %
турци	1,26 %
албанци	0,16 %
власи	0,07 %
бошњаци	0,01 %
останати	0,40 %

Извор на податоците: Годишен Извештај за 2014 година, ЦСР Неготино, Неготино, 2015 год.

1.29.2 Институционални капацитети

Образование: Во општина Неготино има две основни училишта. Во ОУ „Гоце Делчев“ наставата ја следат вкупно 1 079 ученици распоредени во 55 паралелки, од кои 878 ученици се во матичното училиште во градот Неготино, распоредени во 35 паралелки. Останатите паралелки се распоредени во подрачните училишта во населените места Курија, Тремник, Тимјаник и Долни Дисан.

Во ОУ „Страшо Пинџур“ наставата ја следат 907 ученици, од кои во централното училиште, кое се наоѓа во градот Неготино, наставата ја следат 736 ученици распоредени во 30 паралелки. Училиштето има и четири подрачни училишта во населените места Црвени Брегови, Војшанци, Криволак и Пепелиште. Во општината има едно средно училиште, СОУ „Св. Кирил и Методиј“ со гимназиско образование, прехранбено-технолошка и електрострука, лоцирано во градот Неготино.

Здравство: Примарната здравствена заштита во општина Неготино се остварува во „ЈЗУ Здравствен дом–Неготино“, кој е ситуиран во градот Неготино и во рамките на шест здравствени пунктови. Секундарната здравствена заштита се реализира во рамките на Медицинскиот центар и пет општи медицински болници. Во општина Неготино има 11 приватни амбуланти и една приватна специјалистичка клиника. Во општина Неготино има четири активни аптеки.

Социјални установи: Во рамките на општината Неготино функционира една јавна установа за предучилишно воспитание и образование за деца. Приватна детска градинка нема. Во општината постои само еден приватен дом за стари лица.

Културни установи: Во општина Неготино има еден културен дом, НУ Центар за култура „Ацо Ѓорчев“, лоциран во градот Неготино, кој претставува центар на уметноста, музиката и целокупното културно живеење на граѓаните од општина Неготино. Во општината има една кино сала и една театарска сала, кои се во состав на

Домот „Ацо Горчев“. Исто така, функционира и една библиотека. „Страшо Пинџур“. Во општина Неготино постои еден Музеј на град Неготино, лоциран во градот Неготино.

Медиуми: Во општина Неготино има едно локално радио. Нема локална телевизија, ниту печат. Општината за своите активности информира преку Инфобилтен на општина Неготино, четири пати во годината.

Граѓански организации: На територијата на општина Неготино се регистрирани вкупно 60 здруженија на граѓани и 26 спортски клуба.

Стопански субјекти: Од производствената дејност, се истакнуваат прехранбената индустрија, текстилната индустрија и градежништвото. Значаен потенцијал за развој во рамките на општината имаат лозарството, пред сè преку отворање нови винарски визби и алтернативниот туризам.

Инфраструктурни проблеми: Еден од најзначајните инфраструктурни проблеми со кои се соочува општина Неготино е недоволната урбанизираност на руралните средини.

1.29.3 Социјална заштита

Општинска администрација: Во рамките на општинската администрација нема посебно одделение за социјална заштита, туку надлежностите се реализираат од страна на Одделението за јавни дејности, каде што е вработен еден социјален работник. Општината има Акционен план за социјална заштита подготвен во 2006 година. Има Стратегија за локален развој за периодот 2015-2020 година. Општина Неготино во соработка со УНДП, АВРМ и МТСП ја спроведува Програмата за општинско-корисна работа. Исто така, општината има одлична соработка со ЗЕЛС.

Општината води грижа и правилниот развој и едукација на најмладите од 3 години до 6 години, преку отворање на детски игрални во руралните населени места. Исто така, во соработка со УНДП и Центарот за развој на Вардарскиот плански регион

во 2014 година започна „Капања за вработување на најдобрите студенти“ во приватните компании во регионот.

Во годишните програми планирањето на социјалниот развој во општината е составен дел од програмата за јавни дејности. Соработката со граѓаните се реализира најчесто преку известување за активностите преку информативен билтен, веб-страница и преку медиумите. Исто така, за подобра соработка со граѓаните на општина Неготино, тие еднаш неделно имаат прием кај градоначалникот.

Општина Неготино има остварено добра соработка со Општина Демир Капија, особено преку спроведување заеднички проекти за животна средина, со Општина Кавадарци за формирање заеднички комисији за земјоделство и за лозарство, а воедно и за заедничко аплицирање на проекти за алтернативен туризам.

Центар за социјална работа: ЈУ Меѓуопштински Центар за социјална работа Неготино е Јавна установа за социјална заштита со јавни овластувања заради вршење на работите од социјалната заштита. Центарот за социјална работа во општина Неготино е надлежен да постапува за подрачјето на две општини: Неготино и Демир Капија. Во склоп на ЈУМ ЦСР Неготино функционира и Народна кујна, Советувалиште за брак и семејство, како и Дневен центар за стари лица во село Тимјаник, кој е поддржан од локалната власт. Центарот реализира соработка со граѓански здруженија на територијата на Неготино, најчесто преку давање поддршка и размена на податоци. Од верските организации, Центарот има остварено соработка со хуманитарната организација на евангелската црква „АГАПЕ“, која донира облека, новогодишни пакетчиња за најмладите од семејства кои се корисници на социјална парична помош, како и библиска литература.

На локално ниво е мошне слаб интензитетот на донесување локални стратегии и локални акциони планови за соочување со сиромаштијата и социјалната исклученост. Само осум општини во Република Македонија и тоа: Липково, Конче, Студеничани, Чашка, Радовиш, Берово, Неготино и Пехчево во текот на 2011 година изготвија посебни стратегии за соочување со сиромаштијата и социјалната исклученост (Студија за сиромаштија и социјална исклученост во РМ, локални проблеми и потреби).

Стратегијата за социјално вклучување, социјална заштита и намалување на сиромаштијата во општина Неготино е иницијатива на Институтот за човекови права „Лудвиг Болцман“ во рамките на проектот „Социјална инклузија и човекови права во Македонија“, финансиран од Австриската агенција за развој. Стратегијата за намалување на сиромаштијата и социјалната инклузија е заснована на пристапот заснован на човековите права. Тоа е процес кој е применет за подобрување на процесите на планирање, спроведување и мониторирање на развојот. Со користење на пристапот заснован на човековите права во планирањето се гарантира дека приоритетите, мерките и активностите кои се содржани во стратегиите и акционите планови ќе бидат утврдени врз основа на фактичката состојба и врз реалните потреби на луѓето од заедницата.

Процесот е особено фокусиран кон зајакнување на сиромашните и на ранливите луѓе, овозможувајќи им да ги изразат своите потреби и проблеми пред носителите на одлуки. Во текот на процесот на стратешко и акциско планирање, од страна на локалната администрација од Неготино се идентификувани следниве ранливи категории на граѓани:

1. Невработени лица;
2. Воспитно-запуштени деца и млади;
3. Лица со ментална и/или телесна попреченост (лица со инвалидност);
4. Жртви на семејно насилство;
5. Корисници на дроги или лица кои инјектираат дроги (ЛИД);
6. Самохрани родители;
7. Роми;
8. Стари лица.

Врз основа на ова, се поставени следниве стратешки приоритети и стратешки цели за подобрување на положбата на ранливите категории граѓани:

Стратешки приоритет 1: Намалување на сиромаштијата во општина Неготино

Стратешка цел 1.1: Зголемување на домашни и странски инвестиции за 10% до 2015 година

Стратешка цел 1.2: Намалување на невработеноста за 10% до крајот на 2015 година

Стратешка цел 1.3: Зголемување на пристапот до информациите во однос на правата на ранливи и сиромашни лица во општина Неготино

Стратешки приоритет 2: Социјално вклучување на ранливите категории лица од општина Неготино

Стратешка цел 2.1: Активно вклучување на 50-100 воспитно-запуштени деца во едукативен центар до крајот на 2015 година во општина Неготино

Стратешка цел 2.2: Активно вклучување на 50 лица со хендикеп во рамките на расположивите капацитети-ресурси на општина Неготино

Стратешка цел 2.3: Вклучување на ромската популација во образовниот и социјалниот живот

Стратешки приоритет 3: Социјална заштита

Стратешка цел 3.1: Зголемување на средствата од буџетот на општина Неготино за еднократна парична помош за 10% до крајот на 2015 година

Стратешка цел 3.2: Подобрување на сите форми на институционална и вонинституционална заштита на ранливите групи до крајот на 2015 година

Стратешка цел 3.3: Континуирано партиципативно финансирање на веќе постоечките сервисни служби во општина Неготино

Стратешка цел 3.4: Зголемување на нивото на координираност помеѓу институциите во општина Неготино

Стратешка цел 3.5: Подобрување на капацитетите на општинската администрација за обезбедување нови форми на социјална заштита на сите ранливи групи во заедницата

Стратешка цел 3.6: Воспоставување механизми за идентификување, консултирање и вклучување на сиромашните и ранливите во процесите на донесување одлуки и нивно

спроведување. (Институт за човекови права „Лудвиг Болцман“ – БИМ-ФВ, Стратегија за социјално вклучување, социјална заштита и намалување на сиромаштијата во општина Неготино, 2011)

Според локалната стратегија се предвидуваат следниве мерки и активности за остварување на стратешките приоритети:

Стратешки приоритет 1: Намалување на сиромаштијата во општина Неготино

- 1.1.1 Формирање координативно тело со стручни лица од посебни области со цел подготовка и аплицирање за надворешни фондови (општинска администрација, граѓански сектор и бизнис-сектор)
- 1.1.2 Редовно информирање и ажурирање на интернет-страницата на општина Неготино
- 1.1.3 Спроведување на надворешни обуки за општинската администрација
- 1.1.4 Организирање промоции на општина Неготино како атрактивна бизнис-дестинација
- 1.1.5 Даночно олеснување за потенцијалните домашни и странски инвеститори во насока на зголемувањена стапката на вработеност
- 1.1.6 Олеснување при доделување градежно земјиште во насока на зголемување на стапката на вработеност
- 1.2.1 Спроведување обуки, доквалификација и преквалификација на невработените лица врз основа на подготвена Програма
- 1.2.2 Воспоставување специјализирани пунктови за промоција на традиционални јадења и други прехранбени продукти
- 1.2.3 Работно ангажирање на сиромашното население во земјоделското производство
- 1.2.4 Подигање на информираноста на сиромашните и ранливите за можностите за нивно (само) вработување преку постоечките домашни и надворешни фондови
- 1.2.5 Самовработување на лица преку микропроекти
- 1.2.6 Самовработување на лица со субвенционирање
- 1.2.7 Сезонско – хонорарно вработување
- 1.2.8 Организирано работно ангажирање на сиромашното население во земјоделското производство преку разни форми на здружување или индивидуално

- 1.3.1 Организирање трибини за информирање на сиромашните и ранливите лица за нивните права
- 1.3.2 Медиумска кампања за информирање
- 1.3.3 Воспоставување телефонска линија за давање информации и правни совети на граѓаните за своите права и упатување во надлежни институции

Стратешки приоритет 2: Социјална вклученост на ранливите групи во Неготино

- 2.1.1 Формирање едукативен центар и подготовка на Програма за работа
- 2.1.2 Ангажирање на соодветен кадар од невработени лица и спроведување на адекватни работилници со целната група во Центарот врз основа на подготвена програма за работа
- 2.1.3 Прибирање информации за воспитно-запуштени деца
- 2.2.1 Вработувања на лица со инвалидност во заштитни работилници како работно ангажирање и почитување на нивните права од работен однос
- 2.2.2 Воспоставување мониторинг во однос на почитувањето на правата од работен однос на лицата со инвалидност
- 2.2.3 Вработување на дефектолог во образовните институции по стратегијата за инклузивно образование
- 2.2.3 Обезбедување стан и поддршка на лица со инвалидност без родители
- 2.3.1 Подигање на свеста на родителите од ромска националност за значењето од продолжувањето на образованието на децата преку кампањи, трибини и работилници
- 2.3.2 Продолжување со едукативни работилници за деца од предшколска возраст вклучително на ромите во с.Црвени Брегови и с.Криволак и проширување во други рурални средини
- 2.3.3 Обука за преквалификација за родители од ромска популација

Стратешки приоритет 3: Социјална заштита

- 3.1.1 Покренување иницијатива за зголемување на средствата за еднократна парична помош до Советот на општина Неготино
- 3.1.2 Утврдување јасни критериуми за висината, намената и динамиката на

распределба на еднократна парична помош

- 3.2.1 Покренување иницијатива до Советот за одобрување средства за услуги за старите лица
- 3.2.2 Отворање на центар за давање услуги за стари лица во домашни услови
- 3.2.3 Одржување на постоечкиот Клуб на пензионери
- 3.2.4 Изградба на пристапни рампи за лица со хендикеп
- 3.2.5 Обезбедување бесплатна правна помош и психосоцијална поддршка за жртвите на семејно насилство и самохраните родители
- 3.3.1 Партиципативно финансирање на Служби за самостојно живеење со поддршка за лица над 18 години
- 3.3.2 Партиципативно финансирање на Дневен центар за лица со ментална и/или телесна попреченост над 18 години
- 3.4.1 Состаноци на претставници од институциите

Според локалната администрација во општина Неготино како доминантна ранлива категорија се сметаат невработените и социјално исклучените лица. Невработено лице генерално може да се дефинира како секое работноспособно лице кое нема засновано работен однос.

Според официјалните статистички податоци добиени од Агенцијата за вработување во Неготино заклучно со 31.03.2015 година во Неготино има вкупно 1 397 невработени лица, од кои 882 лица живеат во урбаната средина, додека пак 515 лица живеат во руралните населени места. Од вкупниот број невработени лица 640 се жени, а 757 се мажи.

Според етничката припадност невработени лица се: 1 311 македонци, 2 албанци, 20 турци, 32 роми, 11 срби и 21 други. (Табела бр. 11)

Табела бр.11: Број на невработени лица во општина Неготино според етничка припадност

Етничка припадност	Број на невработени лица
македонци	1 311
роми	32
турци	20
срби	11
албанци	2
останати	21
Вкупно	1397

Извор на податоците: Агенција за вработување на Република Македонија

Во структурата на невработените лица, најбројни се невработените неквалификувани и полуквалификувани лица, кои поради недоволните квалификации со кои располагаат и долгогодишното отсуство од пазарот на трудот тешко се вклучуваат како активни баратели на работа на пазарот на трудот. Исто така, невработените лица со завршено средно образование имаат релативно високо учество во бројот на евидентирани невработени лица во општина Неготино. (Табела бр.12)

Табела бр.12: Број на невработени лица во општина Неготино според степенот на образование

Степен на образование	Вкупно	Мажи	Жени
Без образование и основно образование	548	335	213
Непотполно средно образование	211	144	67
Средно образование	437	201	236
Више образование	35	21	16
Високо образование	152	51	101
Магистри на науки	12	5	7
Доктори на науки	2	2	0

Извор на податоците: Агенција за вработување на Република Македонија

Невработените лица во општината се соочуваат со следниве проблеми: недостаток од егзистенцијални средства за задоволување на елементарните потреби, социјална исклученост, појава на депресија и нарушена здравствена состојба, психички проблеми, чувство на исклученост, безнадежност и несигурност во општината каде што живеат. Поради тоа, честопати манифестираат асоцијално однесување во средината во која живеат и се оддаваат на пороци (алкохолизам, користење на наркотични средства, коцкање и сл.).

Ова се показатели за алармантната ситуација со невработеноста во општината и затоа решавањето на овој проблем е дефиниран како стратешки приоритет во изготвувањето на Стратегијата за намалување на сиромаштија, социјална вклученост и социјална заштита на општина Неготино.

Локалната власт има добра соработка со ЈУМ ЦСР Неготино, преку размена на податоци за ранливите категории со цел да им се пружи помош и поддршка. Со

склучувањето на договор за работа во Германската компанија „Дрекслермаер мануфакторинг“ во Кавадарци голем број на невработени лица и корисници на парична помош од државата, го подобрија својот квалитет на живот.

Во однос на проблемот на социјална исклученост, во општина Неготино особено се истакнува социјалната исклученост на ромската популација, односно нискиот степен на образование на ромите, како и социјалната исклученост на старите лица во општината. Воедно, тука се наведува проблемот на непристапност до јавни институции за хендикепираните лица. Меѓу најзагрозените групи население во општина Неготино се вбројуваат ромите, старите лица, корисниците на социјална парична помош и децата од руралните населени места. Како форма на помош за социјално загрозеното население, општината доделува еднократна парична помош, за чие доделување надлежност има Советот на Општината. Воедно, Општината организира разни превентивни трибини, едукација, игротеки за деца од социјално загрозени семејства.

1.29.3.1 Број и структура на корисници на мерки и услуги на социјална заштита во општина Неготино

Табела бр.13: Број и структура на корисниците на мерки и услуги на социјална заштита во општина Неготино

Број на предмети во работа	Предмети во работа			Планирани 2014	Разлика 2014
	2012	2013	2014		
Социјална парична помош	341	325	269	345	76
Постојана парична помош	88	110	86	112	26
Паричен надоместок за помош и нега од друго лице	447	513	719	520	199
Еднократна парична помош и помош во натура	338	228	180	230	50
Паричен надоместок за електрична енергија	155	283	193	160	33
Додаток за слепило и мобилност	21	54	38	55	17
Додаток за глувост	/	/	66	66	/
Условен паричен надоместок	47	38	32	50	18
ПП за лице кое до 18 години имало статус на дете без родители и родителска грижа	1	1	1	2	1
Цивилна инвалиднина	1	1	1	1	/
Надоместок за плата за скратено работно време поради нега на дете со телесни или ментални пречки во развојот	/	/	/	/	/
ПП за социјално домување	/	/	/	/	/
Право на здравствена заштита	89	84	90	90	/
Детски додаток	251	417	380	420	40
Посебен додаток	81	91	102	95	7
Родителски додаток	96	122	160	125	35
ЕПП новороденче	105	86	101	90	11
Народна кујна	42	40	42	42	/
ВКУПНО:	2083	2393	1994	2403	699

Извор на податоците: Годишен Извештај за 2014 година, ЦСР Неготино, Неготино, 2015 год.

Во оваа табела се дадени податоци за трендот на зголемување или намалување на бројот на корисници на правата од социјалната заштита.

Најзастапени предмети во работа се: паричен надоместок за помош и нега од друго лице, детски додаток и социјалната парична помош. Најголема отстапка на реализирано во однос на планирано има кај паричен надоместок за помош и нега од друго лице, социјалната парична помош и еднократната парична помош и помош во натура.

Анализата на структурата на корисници на парична помош од социјална заштита на територијата на општина Неготино, според официјалните податоците во првиот квартал од 2015 година, укажува на значително намалување на бројот на корисници од 2012 до денес, т.е од периодот кога активно се спроведува Локалната стратегија за намалување на сиромаштијата, која е во согласност со МРЦ, како и Националната стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија.

1.29.3.2 Право на социјална парична помош

Право на социјална парична помош има лице или домаќинство (заедница на членови на семејството и други роднини меѓу кои не постои законска обврска за меѓусебно издржување, кои заеднички придонесуваат, стопанисуваат и трошат), каде подносител, односно носител на правото на социјална парична помош е невработено лице, кое активно бара работа согласно со Законот за вработувањето и осигурување во случај на невработеност, материјално необезбедено и кое според други прописи не може да обезбеди средства за егзистенција. За материјално необезбедено се смета лице и домаќинство кое остварува приходи по сите основи пониски од износот на социјалната парична помош, утврден со овој закон и кое не поседува имот и имотни права од кои може да се издржува. Месечниот приход на лицето или домаќинството се определува според просечниот месечен приход на сите членови, остварен по сите основи во последните три месеци пред поднесување на барањето за остварување на право за социјална парична помош.

Висината на социјалната парична помош за носителот на правото изнесува 2 451 денари (во натамошниот текст: „основица“). За секој следен член на домаќинството основицата се зголемува за коефициент 0,37, а најмногу до пет члена. Висината на социјалната парична помош се усогласува со порастот на трошоците на живот за претходната година, објавени од Државниот завод за статистика, во јануари за тековната година. Во случај кога порастот на трошоците на живот за претходната година се со негативен предзнак, не се врши усогласување на основицата. Правото на социјална парична помош се исплатува како разлика помеѓу утврдениот износ на социјалната парична помош и вкупните приходи по сите основи на сите членови на домаќинството. (www.mtsp.gov.mk)

По исклучок, домаќинство во кое има невработено лице инвалид на трудот, кој не користи надоместок од Агенцијата за вработување на Република Македонија или од Фондот за пензиско и инвалидско осигурување или носителот на правото е невработено лице на кое му недостасуваат најмногу пет години до остварувањето на правото на пензија, правото на социјална парична помош ќе го користи во полн износ.

Табела бр. 14: Висина на социјална парична помош за 2014 година

Социјална парична помош	висина на социјална парична помош 100%	висина на социјална парична помош 50%
лице	2.451 денар	1.223 денари
семејство и домаќинство со два члена	3.358 денари	1.679 денари
семејство и домаќинство со три члена	4.265 денари	2.133 денари
семејство и домаќинство со четири члена	5.173 денари	2.586 денари
семејство и домаќинство со пет и повеќе члена	6.081 денари	3.040 денари

*Висината на социјалната парична помош во првите три години на користење на правото се исплатува во 100% од утврдениот износ, а по истекот на третата година, во висина од 50% од утврдениот износ.

Извор на податоците: Министерство за труд и социјална политика на Република Македонија

Центарот за социјална работа го определува носителот на правото на социјална парична помош. Носителот на правото на социјална парична помош е должен да ја потврди состојбата на месечните приходи за себе и сите членови во домаќинството, при поднесувањето на барањето и во текот на користењето на правото.

Носителот на правото на социјална парична помош е должен еднаш годишно да поднесе документација за материјалната и бројната состојба на домаќинството. Доколку не го стори тоа, правото на социјална парична помош престанува и не може да се оствари во наредните шест месеци. Право на социјална парична помош не може да оствари лице кое:

- може само да се издржува, ако може да остварува приходи со продажба или со давање под закуп на имот, кој тој и членовите на неговото домаќинство не го користат, за задоволување на минимална егзистенција;
- не побарало издржување од лицето кое е должно да го издржува согласно со Законот за семејството, освен ако Центарот за социјална работа утврди дека лицето кое според Законот е должно да го издржува би останало без минимум средства за егзистенција, пониски од висината на постојаната парична помош утврдена со овој закон;
- ако има склучен договор за доживотна издршка, а не покренало постапка за раскинување на тој договор и
- може да обезбеди издржување по друга основа.

Право на социјална парична помош не може да оствари, односно му престанува правото на лицето или домаќинството кое дало нецелосни или неистинити податоци за семејната, материјалната состојба и состојбата со имотот и имотните права и ова право не може да се оствари во наредните 12 месеци.

Право на социјална парична помош не може да користи:

- лице кое одбило понуда за вработување, обука, преквалификација или доквалификација заради вработување, согласно со Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност; и
- лице на кое му престанал работниот однос по негова вина или на негово барање.

Во овие случаи, наведеното лице се смета за член на домаќинството при пресметување на вкупните приходи на домаќинството, а се исклучува од користење на правото на социјална парична помош во период од шест месеци.

Корисниците на социјална парична помош можат да бидат работно ангажирани за извршување на јавни работи до пет дена во месецот, како и за извршување на сезонски работи и други повремени работи од градоначалникот на единицата на локалната самоуправа, од јавните претпријатија и јавните установи, освен пензионер, жена за време на бременоста и млади мајки до 9 месеци на породилно отсуство, лице неспособно за работа поради старост, инвалидност или болест, лице во работен однос, ученик и студент.

На корисниците на социјална парична помош, кои се работно ангажирани до пет дена во месецот, правото на социјална парична помош не им престанува. За време на работното ангажирање корисниците мора да бидат осигурани од организаторот на работата по основа на инвалидност и телесно оштетување, за повреда на работа или професионална болест. На корисниците на социјална парична помош кои работно се ангажирани за сезонски и други работи над пет дена, правото на социјална парична помош им мирува за времето на работното ангажирање, а по престанувањето на работното ангажирање користењето на правото на социјална парична помош продолжува.

За време на работното ангажирање корисниците мора да бидат осигурани од организаторот на работата по основа на инвалидност и телесно оштетување, за повреда на работа или професионална болест. Организаторот на работата со корисникот на социјална парична помош склучува договор за вработување. На корисниците на социјална парична помош кои работно се ангажирани, правото на социјална парична помош им мирува за времето на работното ангажирање, а по престанувањето на работното ангажирање користењето на правото на социјална парична помош продолжува.

Ако корисникот на социјална парична помош неоправдано го одбие работното ангажирање, правото на социјална парична помош престанува и не може да се оствари во наредните 12 месеци.

Според Државниот завод за статистика, бројот на домаќинства – корисници на социјална помош во континуитет се намалува од 49 515 во 2009 година на 34 612 во 2013 година. Во 2010 година имало 22 509 малолетни корисници на социјална помош, во 2013 година 15 014, а во 2014 година 13 859 корисници. Во 2010 година имало 49 739 полнолетни корисници на социјална помош, во 2013 година 35 969, а во 2014 година 34507. Овој податок го наметнува прашањето: „Дали во Република Македонија реално се намалува бројот на корисници на права од социјална заштита?“ „Дали статистиките ја отсликуваат реалноста која ја живеат граѓаните? Дали можеби во Република Македонија веќе не постојат „социјално ранливи групи“, „социјално загрозени групи“, туку сè повеќе „социјално ранливи маси“, поточно зголемување на обемот на социјалната загрозеност на сè поголеми слоеви и делови на вкупната популација?“

Бројките говорат дека и покрај тоа што Владата на Република Македонија презема бројни мерки и активности во насока на зголемување на износот на социјалните трансфери, сепак тие средства не се доволни за да ги задоволат основните потреби на граѓаните.

Постојните и новите приматели на социјална поддршка се под удар на засилените контроли и ограничувањата, а со новите законски измени Министерството за труд и социјална политика, Агенцијата за вработување на Република Македонија и Фондот за здравствено осигурување имаат можност да вршат увид во банкарските сметки. Имено, овие контроли и ограничувања најголемо влијание имаат врз граѓаните што имаат одредени трансфери или дознаки од странство (без да се земе предвид која е намената на тие материјални средства). Според тоа, треба да се очекува дека бројот на приматели на социјална помош постепено би се намалувал, со ова т.н „нереално намалување на списоците“, при што може да се изведе генерален заклучок дека тие лица всушност не се надвор од сиромаштија и дека сè уште имаат потреба од институционална и материјална поддршка.

Социјалната парична помош во просек од 2006 година до 2014 година се зголеми за 47%. Во 2006 година социјалната парична помош изнесуваше 2 900 денари, додека во 2014 година изнесува 4 266 денари. Последното зголемување на СПП за 10% е на 01.07.2015 година, а исплатата се реализира во месец јули 2015 година. Со зголемувањето социјалната парична помош во просек изнесува 4 500 денари, а

постојаната парична помош 5 931 денар. Со зголемувањето на висината на социјалната парична помош и постојаната парична помош за 10 отсто се подобри социјалната положба на околу 35 000 корисници на социјална парична помош и на околу 5 800 корисници на постојана парична помош. Потребните средства за исплата на зголемувањето на висината на социјалната парична помош и постојаната парична помош за 10 отсто изнесуваат 112 400 000 денари и тие се предвидени во Буџетот на Република Македонија за 2015 година.

Во следните табели е даден бројот на корисници на СПП во општина Неготино во периодот од 2012-2014 година.

Табела бр. 15: Број на корисници на СПП во општина Неготино периодот од 2012-2014 година

СПП		Реализирано		
		2012	2013	2014
Предмети	Пренесени	320	300	242
	Новопримени	21	25	27
	Укинати	6	16	43
	Одбиени	5	25	40
	Предмети во работа	341	325	269

Извор на податоците: Годишен Извештај за 2014 година, ЦСР Неготино, Неготино, 2015 год.

Табела бр. 16: Исплатени средства за СПП

СПП		Реализирано			План 2014	Разлика 2014
		2012	2013	2014		
Исплатени средства	Исплатени средства	11.646.070,00 ден	10.595.718,00 денари	8.450.226,00 денари	8.450.226,00 денари	
	Неосновано исплатени	179.314,00 ден	959.432,00 денари	1.092.265 ,00 денари	1.092.265 ,00 денари	
	Вратени средства	178.074,00 ден	102.990,00 денари	162.265,00 денари	1.092.265 ,00 денари	930.000,00 денари

Извор на податоците: Годишен Извештај за 2014 година, ЦСР Неготино, Неготино, 2015 год.

Врз основа на овие податоци може да се заклучи дека бројот на корисници на социјална парична помош во општина Неготино континуирано се намалува од 2012 година, кога беа регистрирани 341 предмети во работа, за во 2014 година бројот на корисници да се намали на 269. Појавата на ваквиот тренд е резултат на преземењето на мерки и активности за засновање на редовен работен однос на овие корисници, како и можност за обработка на земјоделски површини, за кои следува исплата на субвенции. Користењето на правото на СПП е директно поврзано со правото на ЕПП. Според тоа, со намалување на бројот на корисници на СПП, се намалува и бројот на корисници на ЕПП.

1.29.3.2.1 Поволности за корисниците на социјална парична помош

Паралелно со овие мерки, Владата на Република Македонија од 2011 година спроведува и други мерки и активности кои се однесуваат на намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост и тоа:

1. Корисниците на социјална парична помош имаат можност за изработка на бесплатен геодетски елаборат со цел **легализација на бесправно изграден објект**. Доколку корисниците на СПП имаат поднесено барање за легализација, потребно е да извадат потврда од надлежниот Центар за социјална работа дека се корисници на СПП и копија од поднесеното барање за легализација и истите да ги достават до Агенција за катастар за изработка на бесплатен геодетски елаборат.

2. Условен паричен надоместок е програма која ја спроведува Владата на Република Македонија преку Министерството за труд и социјална политика и е наменета за ученици кои се на средношколска возраст и кои се членови на домаќинства корисници на социјална парична помош и претставува дополнителна парична помош за редовно посетување на настава во средно училиште. Правото на УПН се остварува доколку:

- Ученикот е од домаќинство кое е корисник на СПП (или корисник чие право на СПП е во мирување)
- Ученикот не е корисник на детски додаток
- Ученикот е запишан како редовен ученик во средно училиште

Во случај ученикот да бил корисник на УПН претходната учебна година, во наредната учебна година мора да биде запишан за првпат. Тоа значи дека доколку ученикот користел УПН една учебна година, за да се квалификува за УПН следната година, не смее да ја повторува годината. Апликантот во соработка со социјалниот работник во Центарот за социјална работа ќе го пополни формуларот за аплицирање. Апликантот треба да ги обезбеди следниве придружни документи:

- потврда дека ученикот е запишан во средно училиште или по првата година од спроведување на програмата 2010/2011, учениците кои биле корисници на програмата да обезбедуваат потврда дека се запишани во наредната учебна година по прв пат издадена од средното училиште
- копија од трансакциона сметка од банка издадена на име на примателот на условениот паричен надоместок

Доколку се исполнат овие критериуми, апликантот (носителот на СПП) по поднесување на потребните документи најдоцна до 31-ви март во месно надлежниот Центар за социјална работа каде се води предметот за социјална парична помош, добива Решение за остварување на правото на УПН. Условениот паричен надоместок се исплаќа на мајката на ученикот, освен во случај кога мајката е недостапна за исплата (ако мајката живее во странство, ако мајката е почината и сл.). Во случај кога мајката е недостапна за исплата, УПН се исплаќа на носителот на правото на СПП. Сепак секоја исплата (четири исплати максимално) е условена со исполнување на критериум за присуство на училиште – ова значи дека за ученикот да добие средства од УПН мора да присуствува на 85% од реализираните училишни часови во одноското тромесечије (оправданите и неоправданите отсуства подеднакво се бројат како отсуства). Овој процент се однесува на секој мерен период посебно и исплатите се вршат поделно доколку е исполнет условот за присуство во одноското тромесечије, без разлика на процентот на присуство во останатите.

Вкупниот износ на УПН е 12 000 денари на годишно ниво, а се исплаќа 4 пати во годината, односно по завршувањето на секој од мерните периоди. Секоја исплата е во износ од 3 000 денари.

Исплатата на условениот паричен надоместок за средно образование се врши во следните месеци:

Периоди	
Прв период	1 септември – 31 октомври
Втор период	1 ноември – 31 декември
Трет период	почеток на второто полугодие односно 20 јануари - 31 март
Четврт период	1 април – 30 мај за матуранти и 10 јуни за сите останати

Периоди	Исплата
Прв период	месец декември
Втор период	месец февруари
Трет период	месец мај
Четврт период	месец јули

Извор на податоците: www.mtsp.gov.mk

Бројот на корисници на УПН во општина Неготино е даден во табелата подолу.

Табела бр.17: Број на предмети во работа за правото на Условен паричен надоместок

УПН		Реализирано			План	Разлика
		2012	2013	2014	2014	2014
Корисници	Носители	47	38	32	50	18
	Вкупно корисници	47	38	32	50	18

Извор на податоците: Годишен Извештај за 2014 година, ЦСР Неготино, Неготино, 2015 год.

Табела бр. 18: Исплатени средства за УПН

УПН		Реализирано			План	Раз.
		2012	2013	2014	2014	20
Исплатени средства	Исплатени средства	602.000,00 денари	456.000,00 денари	309.000,00 денари	309.000,00 денари	
	Неосновано исплатени	/	/	/	/	
	Вратени средства	/	/	/	/	

Извор на податоците: Годишен Извештај за 2014 година, ЦСР Неготино, Неготино, 2015 год.

3. Програма за субвенционирање на електрична енергија за корисниците на социјална парична помош, која подразбира покривање на потрошената електрична енергија. Корисникот овој надоместок може да го оствари доколку извршил плаќање на сите сметки за потрошената енергија. Ова право го користат околу 10.000 семејства во Република Македонија.

Во 2012 година СПЕ се зголеми од 600 на 700 денари, а дополнително годинава со сметките што се платени во јули секој примател на социјална помош добива субвенција од 800 денари месечно.

Бројот на корисници на СПЕ во општина Неготино пропорционално се зголемува во 2013 година со зголемување на бројот на корисници на ППП. На користењето на ова право влијае и намалувањето на бројот на корисници на СПП.

Табела бр. 19: Број на предмети во работа за право на субвенционирање на потрошувачка енергија (СПЕ)

СПЕ		Реализирано			План	Разлика
		2012	2013	2014	2014	2014
Предмети	Пренесени	/	/	/	/	/
	Новопримени	/	/	/	/	/
	Укинати	6	16	43	30	13
	Одбиени	5	25	40	29	11
	Предмети во работа	155	283	193	160	33
	Вкупно корисници	155	283	193	160	33

Извор на податоците: Годишен Извештај за 2014 година, ЦСР Неготино, Неготино, 2015 год.

Табела бр. 20: Исплатени средства за СПЕ

СПЕ		Реализирано			План	Разлика
		2012	2013	2014	2014	2014
Исплатени средства	Исплатени средства	1.302.000,00 денари	739.557,00 денари	1.163.109,00 денари	1.163.109,00 денари	/
	Неосновано исплатени	/	/	/	/	/
	Вратени средства	/	/	/	/	/

Извор на податоците: Годишен Извештај за 2014 година, ЦСР Неготино, Неготино, 2015 год.

4. Бесплатно зимување и летување во одмаралиштата во Република Македонија.

Со оваа услуга се опфатени деца од семејства кои се корисници на социјална парична помош. Услугата може да се користи од страна на 2 000 деца во текот на летниот распуст и 1 000 деца во текот на зимскиот распуст. Откако почна да се спроведува оваа услуга, досега има опфатено 11 000 деца. Услугата за бесплатен одмор и рекреација за деца опфаќа 6 полни пансионери (ноќевање со три оброци дневно) и едукативни и забавни активности. Превозот на децата од одреденото место од страна на надлежниот Центар за социјална работа до одмаралиштето/хотелот и обратно е организиран.

Правото на бесплатен летен одмор и рекреација го искористија 143 малолетни деца од социјално загрозуени семејства од општина Неготино, додека пак правото на бесплатен зимен одмор и рекреација го искористија вкупно 50 малолетни деца.

5. Бесплатни спортски тренинзи за децата од социјално загрозуени семејства. со овој проект се потпишани два меморандуми за соработка: со фудбалската и пливачката федерација на Република Македонија.

6. Донација за социјално загрозуените лица. Запленетата роба (облека, обувки, храна и сл.) која е запленета во постапка од страна на Царинската управа и Агенцијата за запленет имот, наместо како претходно да се уништува, со овој проект таа се донира на социјално ранливите категории и семејства зафатени од елементарни непогоди. Оваа акција досега во повеќе наврати се реализираше преку Центрите за социјална работа. Одредени количини на облека и обувки им беа донирани и на децата кои преку Министерството за труд и социјална политика им беше овозможен седумдневен зимски, односно, летен одмор во летувалиштата на Министерството за труд и социјална политика. Министерството за труд и социјална политика, целокупната отстапена роба од магацините на Агенцијата за управување со одземен имот (66 194 парчиња на разновиден текстил и обувки) во месец август рамномерно ја дистрибуираше до сите Меѓуопштински центри за социјална работа во државата.

ЈУМ ЦСР Неготино реализираше вкупно 6 донации од МТСП. Со донациите беа опфатени вкупно 182 лица од семејства во социјален ризик.

7. Проект „Се грижиме за топол дом“. Министерството за труд и социјална политика го спроведува проектот „Се грижиме за топол дом“ во соработка со општините, Градот Скопје и општините во Градот Скопје, Црвениот Крст на Град Скопје и Црвениот Крст на Република Македонија. Имено, помошта и поддршката на социјално загрозуените семејства е континуиран процес со кој Владата на Република Македонија преку Министерството за труд и социјална политика и останатите стратешки партнери излегува во пресрет во задоволување на потребите на лицата на коишто им е најпотребна помошта. Проектот има за цел преку донации да го намали ризикот од социјално исклучување на граѓаните преку поддршка за обезбедување на основните

потреби од покуќнина, мебел, бела техника, електрични апарати, апарати за домаќинство, опрема за деца и друго. Акцијата е наменета за лицата кои се евидентирани во системот на социјална заштита преку 30 Центри за социјална работа во Република Македонија, односно остваруваат одредени права согласно со Законот за социјална заштита и претставува можност за доближување на системот до социјално ранливите групи во вистинска смисла на зборот.

Донираните ствари треба да бидат функционални и употребливи (покуќнина, мебел, бела техника, електрични апарати, опрема за деца, велосипеди и друго) и ќе бидат наменети за корисниците на социјална заштита и семејствата кои немаат доволно средства за да си обезбедат мебел, покуќнина и сл. Социјално загрозените лица коишто ќе примат одредена донирана ствар, нема да може да бидат услужени со иста таква во наредните три години. Акцијата се одвива според принципот „Кој прв ќе се јави, тој прв ќе биде услужен“. Овој проект се спроведува континуирано од август 2013 година и притоа регистрирани се 2 000 донации.

ЈУМ ЦСР Неготино во соработка со Црвен крст-Неготино и граѓаните на општина Неготино, додели вкупно 7 донации на лицата во социјален ризик.

8. Ослободување од радиодифузна такса за семејствата корисници на социјална парична помош. Проектот вклучува ослободување од плаќање на радиодифузна такса на примателите на социјална парична помош за секое семејство.

9. Отворени денови за социјална заштита во руралните средини. Со цел за унапредување на социјалната превенција и приближување на социјалната заштита до граѓаните на целата територија на Република Македонија, Министерството за труд и социјална политика, реализира проект „Отворени денови за социјална заштита во рурални средина“. Основна цел на овој проект е приближување на социјалната заштита и социјалната работа до жителите во руралните средини, превенирање и рано откривање на изложеноста на социјален ризик, како и навремена интервенција од страна на Центрите за социјална работа.

Во 2013 година, опфатени се 662 рурални средини во 74 општини на територијата на Република Македонија. Во рамките на организираните средби со жителите обезбедени се информации за правата и услугите од социјалната заштита.

Во 2014 година проектот се одвиваше во период февруари–јуни, средбите се одржуваа еднаш неделно согласно распоредот. Посетени се 555 населени места во 68 општини во Република Македонија. Во рамките на организираниите средби со жителите се обезбеди информирање за правата и услугите од социјалната заштита на 2 227 граѓани. Потреба од дополнителна информација за остварување на право од социјална заштита побарале 690 лица, од кои 306 поднеле барање во Центрите за социјална работа со право се стекнале 199 лица. За право од детска заштита дополнителна информација за правата побарале 48 лица. Обезбедена е стручна помош за 120 жители, во насока на давање на информации, при што се извршени и непосредни увиди во семејствата изложени на ризици од сиромаштија, социјална исклученост лица без семејна грижа, стари и изнемоштени лица, семејни проблеми и советување на малолетници и преку вклучување во активни мерки за вработување. Информирање, упатување и поврзување со други институции е овозможено за 62 лица. Проектот продолжи и во периодот од септември-декември 2014, реализирани се средби во 610 населени места, информирани се 3 214 лица за правата и услугите од социјална заштита. Потреба од остварување на право од социјална заштита имале 499 лица и поднесени се 249 барања, донесени се 144 решенија за остварување на правото, за право од детска заштита се стекнале 8 лица, направени се 634 увиди од страна на тимот за посета на корисници на правата од социјална заштита и лица во социјален ризик. Во соработка на Центрите за социјална работа и општините за 135 семејства се овозможени донации. Советувалишна работа овозможено е за 22 лица со семејни и брачни проблеми, 10 лица побарале решавање на станбено прашање. Најмногу прашања се упатени за новата мерка за еднократен отпис на долгови, измените на постапката за стекнување на право на паричен надоместок за помош и нега од друго лице, мобилност, слепило и глувост. (www.mtsp.gov.mk)

10. Донесен е **Закон за еднократно отпишување на долговите на граѓаните**. Со овој Закон се опфатени:

- корисниците на социјална парична помош
- корисниците на постојана парична помош

- невработените лица кои во изминатите 12 месеци биле на евиденција на АВРМ, а доколку се во брак и брачниот другар да биде невработен и да биде на евиденција на АВРМ и активно да бараат работа, заедно со брачниот другар во 2013 година да не надминуваат приход од 105 600 денари и да не поседуваат друг имот, освен оној во кој живеат

- лица кои западнале во финансиска криза поради сопствен инвалидитет или тешка болест или поради инвалидитет или тешка болест на брачниот другар или смрт на брачниот другар и не биле во можност да ги плаќаат долговите. Како тешка болест во оваа категорија се подразбираат малигни и церебрално васкуларни заболувања. Притоа услов е:

- инвалидитетот, болеста или смртта да настанала во периодот од 1 јануари 2009 година до 31 декември 2013 година

- во 2013 година заедно со брачниот другар да не надминуваат приход од 105 600 денари

- заедно со брачниот другар да не поседуваат друг имот, освен оној во кој живеат. Почнувајќи од месец август 2014 година, со оваа мерка се врши еднократен отпис на долговите за:

- кредитни картички, пречекорување на трансакциски сметки и потрошувачки кредити, кон деловните банки и штедилниците

- електрична енергија кон ЕВН

- топлинска енергија кон Топлификација

- радиодифузна такса кон МРТВ

Овде се мисли на долговите настанати до 31.12.2013 година. Во ЈУМ ЦСР Неготино беа поднесени вкупно 423 барања за еднократен отпис на долговите. Проектот сеуште е во тек. На национално ниво, досега се отпишани долговите на над 10 000 домаќинства.

11. Владата на Република Македонија, со цел да излезе во пресрет на потребите на старите и немоќни лица кои поради материјална необезбеденост се наоѓаат во исклучително тешка социјална положба, се определи за политика на развој на социјалната заштита преку обезбедување на еден топол оброк за оваа група граѓани. Во насока на поддршка на најранливата категорија на лица, започнувајќи од 2007 година, се вовеле и континуирано се спроведува проектот „Народни кујни“. Во текот на овој период, на територијата на Република Македонија се отворени 47 Народни кујни во кои се опфатени околу 4 000 лица кои ги користат услугите од Народните кујни. Во 2015 година Владата продолжува со проширување на проектот со отворање на Народни кујни во Општина Зрновце и Општина Кичево (населено место Другово).

ЈУМ ЦСР Неготино во соработка со ЈУ Детската градинка „Фемо Кулаков“, обезбедува вкупно 80 топли оброци за 40 домаќинства во социјален ризик.

12. Проект „Подари книга“. Овој проект е наменет за граѓаните во социјален ризик и за лица со ниски примања. Основната идеја на проектот е секој оној кој што има можност да подари книга, истата да ја достави во некоја од филијалите на Македонска пошта, Центрите за социјална работа или во детските градинки. Книгите кои ги донираат граѓаните, фирмите и институциите се ставени на располагање и во корист на децата без родители и родителска грижа, на згрижувачките семејства, на сите членови од семејствата во социјален ризик, на материјално необезбедените граѓани и сите оние кои не можат да си дозволат нова книга. Целосниот список на донираните книги, кој редовно се ажурира, се објавува на веб-страната на Министерството за труд и социјална политика. Тој список е достапен на сите заинтересирани граѓани кои се евидентирани во системот на социјална и детска заштита, а кои имаат потреба од одреден наслов. Овие лица можат да се пријават како баратели на книги во триесетте Центри за социјална работа. Задолжени лица во МТСП, по претходно добиени податоци од Центрите за социјална работа вршат поврзување на донацијата со барателот кој има потреба од неа. Потоа, Македонска пошта врши бесплатна достава на книгата до барателот. Оваа услуга се врши по принципот „Кој прв ќе се јави, тој прв ќе биде услужен“.

ЈУМ ЦСР Неготино го спроведе овој проект во соработка со Локалната библиотека „Страшо Пинџур“ - Неготино, како и со „Агапе“ - Неготино, која донираше библиска литература.

1.29.3.3 Право на постојана парична помош

Во општина Неготино како друга ранлива категорија се сметаат корисниците на постојана парична помош. Право на постојана парична помош (ППП) има лице неспособно за работа и материјално необезбедено, кое не може да обезбеди средства за својата егзистенција врз основа на други прописи. Неспособно за работа во Законот за социјална заштита се смета лице:

- со умерени, тешки и длабоки пречки во менталниот развој и лице со комбинирани и други пречки во развојот, кое заради степенот на попреченоста не може да се стекне со образование, како и лице со телесна попреченост, поради која е неспособно за работа;
- лице душевно заболено и лице со трајни промени во здравствената состојба, поради која е неспособно за работа;
- самохрана жена за време на бременоста еден месец пред породувањето и самохран родител, согласно со Законот за семејството до три години возраст на детето;
- дете без родители и без родителска грижа кое не се штити врз основа на правото на сместување, кое нема приходи по основа на имот и имотни права и не остварува средства по основа на други прописи, но најмногу до 18 годишна возраст; и
- лице постаро од 65 години.

Постојаната парична помош се обезбедува за носителот на правото и друг член на семејството како соживател на помошта, неспособен за работа. Право на постојана

парична помош како соуживател има и дете до навршени 18 години живот или до 26 години живот, ако е на редовно школување.

Висината на постојаната парична помош изнесува:

- за носителот на правото 3 677 денари.
- за носител и еден соуживател висината на правото изнесува 5 147 денари
- за носител и два или повеќе соуживатели, висината на правото изнесува 7 353 денари.

Висината на правото од ставот 1 алинеја 1 на овој член се усогласува со порастот на трошоците на живот за претходната година, објавени од Државниот завод за статистика, во јануари за тековната година и претставува висина на правото на постојана парична помош за носителот за наредната година. Во случај кога порастот на трошоците на живот за претходната година се со негативен предзнак, не се врши усогласување на висината на постојаната парична помош.

Право на постојана парична помош не може да оствари лице кое:

- може само да се издржува, ако може да остварува приходи со продажба или со давање во закуп на имот кој тој и членовите на неговото семејство не го користат, за задоволување на минимална егзистенција;
- не побарало издржување од лицето кое е должно да го издржува врз основа на Законот за семејството, освен ако Центарот за социјална работа утврди дека лицето кое според Законот е должно да го издржува би останало без минимум средства за егзистенција, пониски од висината на постојаната парична помош утврдена со овој закон;
- ако има склучен договор за доживотна издршка, а не покренало постапка за раскинување на тој договор и
- може да обезбеди издржување по друга основа.

Право на постојана парична помош не може да оствари, односно му престанува правото на лице кое дало нецелосни или неистинити податоци за семејната, материјалната состојба и состојбата со имотот и имотните права. Центарот за социјална

работа е должен да го извести корисникот или неговиот старател за потребата од повторен преглед два месеца пред истекот на рокот определен за повторна оцена за неспособноста за работа. Право на постојана парична помош, може да оствари и лице неспособно за работа, кое има имот и кое склучило договор за доживотно издржување со Центарот за социјална работа. (www.mtsp.gov.mk)

Табела бр. 21: Број на корисници за правото на ППП во општина Неготино

ППП		Реализирано			План	Разлика
		2012	2013	2014	2014	2014
Корисници	Носители	88	110	100	112	26
	Вкупно корисници	88	110	100	112	26

Извор на податоците: Годишен Извештај за 2014 година, ЦСР Неготино, Неготино, 2015 год.

Табела бр.22: Исплатени средства за ППП

ППП		Реализирано			План	Раз.
		2012	2013	2014	2014	20
Исплатени средства	Исплатени средства	4.036.560,00 ден.	4.020.294,00 ден.	4.010.000,00 ден.	4.010.000,00 ден.	
	Неосновано исплатени	18.017,00 ден.	/	/	/	
	Вратени средства	18.017,00 ден.	/	/	/	

Извор на податоците: Годишен Извештај за 2014 година, ЦСР Неготино, Неготино, 2015 год.

Дел од овие корисници се вклучени и во Народната кујна, која обезбедува по еден топол оброк на ден.

1.29.3.4 Право на еднократна парична помош или помош во натура

Корисниците на социјална парична помош и постојана парична помош покрај правото на паричен надоместок, имаат и право на еднократна парична помош или натура. Еднократната парична помош или помош во натура се доделува на лице или семејство кое се нашло во положба на социјален ризик, како и на лице и семејство заради претрпена природна непогода или епидемија и подолго лекување во здравствена установа.

Под помош во натура, согласно Закон за социјална заштита, се подразбира обезбедување на облека, исхрана и други средства за кои Центарот за социјална работа ќе утврди дека се неопходни за минимална егзистенција на граѓанинот и семејството. Правото, по исклучок во несреќни случаи, акутна болест која бара болничко лекување и слично, може да го користат и државјани на Република Македонија кои немаат постојано живеалиште, како и странци со привремен престој и регулиран влез во Република Македонија, согласно со закон. Во Буџетот на Републиката се обезбедуваат средства за доделување на еднократна помош во случаи на вонредно загрозување на населението од поголеми размери.

Износот на еднократната парична помош може да изнесува до 30.000 денари, и тоа:

- за задоволување на потребите на лице или семејство кое се нашло во положба на социјален ризик, а која може да остави трајни последици, заради претрпена природна непогода (земјотрес, поплава, пожар), епидемија и смрт на член на семејството,
- на семејство чиј член е корисник на земјоделско земјиште на плодоуживање во сопственост на државата, во моментот на склучување на договорот за плодоуживање согласно со прописите,
- лице кое има потреба од оперативен зафат или подолго лекување во здравствена установа во странство и

- станбено необезбедено лице- корисник на постојана парична помош, како помош во обезбедување на нужно сместување.

Износот на еднократната парична помош може да изнесува до 15 000 денари за потребите на членот на семејството кое е лице со пречки во менталниот развој или лице со трајна телесна попреченост, кое согласно со Законот за социјална заштита би можело да оствари право на сместување во установа за социјална заштита, како и за потребите на лице-жртва на семејно насилство за обезбедување на итна заштита и згрижување.

Износот на еднократната парична помош може да изнесува до 12 000 денари за задоволување на потребите на лице или семејство кое се нашло во положба на социјален ризик во случај на подолго лекување во здравствена установа.

Износот на еднократната парична помош може да изнесува до 4 500 денари за задоволување на потребите на лице или семејство кое се нашло во положба на социјален ризик кој не остава трајни последици, а е неопходно социјално и материјално обезбедување на лицето.

Износот на еднократната парична помош изнесува 180 000 денари за дете или младинец без родители и без родителска грижа, кој по наполнување на 18-годишна возраст ја напушта установата или згрижувачкото семејство, заради негово адаптирање во социјалната средина.

Висината на правото на еднократна парична помош се усогласува со порастот на трошоците на живот за претходната година, објавени од Државниот завод за статистика, во јануари за тековната година. Еднократната парична помош се остварува во Центарот за социјална работа, а во итни и неодложни случаи министерот може да донесе решение за доделување еднократната парична помош. Против решението на министерот на овој член може да се изјави жалба до Комисијата на Владата за решавање на управни работи во втор степен од областа на трудот, социјалната политика и здравството. (www.mtsp.gov.mk).

Споредбените податоци укажуваат на тренд на значително зголемување на бројот на корисници во 2013 година во споредба со 2012 година, додека во 2014 година се јавува трендот на намалување на бројот на корисници. Тоа може да се констатира и од следнава табела.

Табела бр.23: Број на корисници на правото на ЕПП

ЕПП		Реализирано			План	Разлика
		2012	2013	2014	2014	2014
Предмети	Пренесени	/	/	/	/	/
	Новопримени	/	/	/	/	/
	Укинати	/	/	/	/	/
	Одбиени	7	18	21	25	4
	Предмети во работа	324	402	315	230	50
	Вкупно корисници	324	402	315	230	50

Извор на податоците: Годишен Извештај за 2014 година, ЦСР Неготино, Неготино, 2015 год.

Табела бр.24: Исплатени средства за ЕПП

ЕПП		Реализирано			План	Разли
		2012	2013	2014	2014	201-
Исплатени средства	Исплатени средства	1.039.450,00 денари	889.400,00 денари	842.000,00 денари		
	Неосновано исплатени	/	/	/	/	/
	Вратени средства	/	/	/	/	/

Извор на податоците: Годишен Извештај за 2014 година, ЦСР Неготино, Неготино, 2015 год.

Локалните власти и понатаму продолжуваат да ја пружат својата помош и поддршка преку доделување на ЕПП за социјално загрозените семејства.

Покрај овие мерки и активности новитет е можноста за аплицирање за плодуживање на земјоделско обработливо земјиште. Имено, општина Неготино е меѓу 11-те општини во земјава во кои корисниците на социјална парична помош можат да аплицираат за плодуживање на земјоделско земјиште, без притоа да стравуваат дека со тоа ќе ја изгубат паричната помош од државата. Според тоа, корисниците на социјална парична помош можат да аплицираат и да добијат плодуживање на земјоделско земјиште на површина до 3 хектари, што е еден од 5-те активни огласи за самовработување и доколку го сторат тоа, нема да ја изгубат паричната помош. Имено,

како што појаснуваат надлежните, примателите на социјална парична помош кои што ќе аплицираат за добивање земјоделско земјиште и кои ќе се регистрираат за земјоделци во наредните 2 години нема да ја изгубат паричната помош, туку ресорното Министерство ќе продолжи и понатаму да им го исплаќа износот на социјалната парична помош и плус социјалното осигурување за цели 2 години. Успешноста на мерките за самовработување кои континуирано се објавуваат во изминатиов период и кои ги даваат очекуваните резултати, се гаранција дека и преку петте јавни огласи кои се во тек ќе се вработат што е можно повеќе граѓани. (www.negotino.info.mk)

1.30 Мерки и стратегии за намалување на сиромаштијата во општина Кавадарци

1.30.1 Опис на демографскиот простор

Кавадарци се наоѓа во средишниот дел на котлината и областа Тиквеш и претставува нејзино централно место. Општината Кавадарци зафаќа површина од 992,44 км² и има 39,04 жители на км² густина на населеност.

Во состав на општината влегуваат приградските населби Глишиќ и Ваташа и 38 села: Бегниште, Бојанчиште, Бохула, Брушани, Бунарче, Возарци, Галиште, Гарниково, Горна Бошава, Грбовец, Дабниште, Добротино, Долна Бошава Драгожел, Драдња, Дреново, Кесендре, Клиново, Конопиште, Кошани, Крњево, Куманичево, Мајден, Марена, Мрежичко, Праведник, Рџаново, Радња, Раец, Ресава, Рожден, Сопот, Страгово, Фариш, Чемерско, Шешково и Шивец.

Според пописот од 2002 година, во Општина Кавадарци живеат 38 741 жители. Според националната припадност најзастапени се македонците со 97,14%, потоа ромите, србите, турците, најмалку се застапени албаниците. Според структурата на населението 50,72% се од машки пол, а додека пак 49,28% се од женски пол. (Стратегија за локален економски развој на општина Кавадарци, Скопје, 2014, стр.13)

Образование: Образовниот процес во општината се спроведува преку шест основни училишта, три средни училишта, како и дисперзирано одделение од Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип.

Во општина Кавадарци, заклучно со 31.03.2015 година има вкупно 3 290 невработени лица, од кои 1 524 се жени, а 1 766 се мажи. Во однос на невработеноста, во градот Кавадарци, кој претставува урбанизирана средина на општината има вкупно 2 337 невработени лица, додека пак во руралните населени места има вкупно 953 невработени лица.

Според степенот на образование невработеноста најмногу е застапена кај лицата со средно образование, а најмала стапка на невработеност се забележува кај лицата доктори на наука. (Табела бр. 25)

Табела бр.25: Број на невработени лица во општина Кавадарци според степенот на образование

Степен на образование	Вкупно	Мажи	Жени
Без образование и основно образование	1 006	576	430
Непотполно средно образование	541	444	97
Средно образование	1 223	545	678
Више образование	91	48	43
Високо образование	412	146	266
Магистри на науки	17	7	10
Доктори на науки	0	0	0

Извор на податоците: Агенција за вработување на Република Македонија

Од вкупниот број на жители 1 399 се неписмени, од кои 406 се мажи и 993 жени. Според возрастната структура најголем број на невработени лица (466) се лица над 60

години, кои го изгубиле работното место поради приватизацијта. Од нив 114 се жени, а 352 се мажи. Најмал е бројот на невработени на возраст од 15-19 години, со вкупно 72 лица.

Доколку ги анализираме податоците за невработеноста според времето на активно барање на работа, може да се констатира дека најголем е бројот на лица на оние што активно бараат работа од 1 до 5 месеци (762 лица), додека пак најмал е бројот на лица на оние што бараат работа од 4 години, со вкупен број од 123 лица (Агенција за вработување на Република Македонија).

Според етничката припадност во општина Кавадарци, невработеноста е најзастапена кај македонците, со вкупно 3022, додека пак невработеноста кај ромите, како посебно ранлива категорија за вклучување на пазарот на трудот, е застапена со вкупно 199 лица.

1.30.2 Број и структура на корисници на мерки и услуги на социјална заштита во општина Кавадарци

ЈУ Меѓуопштински Центар за социјална работа Кавадарци е јавна установа за социјална заштита со јавни овластувања заради вршење на работите од социјалната заштита на граѓаните од општина Кавадарци и општина Росоман. Исплатата на правата од социјална заштита ја врши преку обезбедени средства од Буџетот на Република Македонија.

Во оваа табела се содржат податоците за секое поединечно право за три години наназад, со планиран обем на работа и споредбен план со реализација.

Табела бр. 26: Број и структура на корисници на мерки и услуги на социјална заштита во општина Кавадарци

Број на предмети во работа	Предмети во работа			Планирани	Разлика
	2012	2013	2014	2014	2014
Социјална парична помош	483	492	386	350	64
Постојана парична помош	126	130	155	140	15
Паричен надоместок за помош и нега од друго лице	607	716	637	600	13
Еднократна парична помош и помош во натура	807	1035	766	480	
Паричен надоместок за електрична енергија	168	205	157	140	23
Додаток за спелило и мобилност	98	131	96	100	4
Додаток за глувост	/	/	132	145	/
Условен паричен надоместок	72	54	33	30	
ПП за лице кое до 18 години имало статус на дете без родители и родителска грижа	/	/	1	1	1
Цивилна инвалиднина	9	8	8	8	8
Надоместок за плата за скратено работно време поради нега на дете со телесни или ментални пречки во развојот	/	/	1	1	1
ПП за социјално домување	/	/	/	/	/
Право на здравствена заштита	116	108	113	115	
Парична помош за згрижувачи	9	8	10	10	11
Згрижувачи на возрасни	/	/	/	/	/
Детски додаток	561	501	395	350	5
Посебен додаток	195	200	205	210	5
Родителски додаток	153	179	221	270	1
ЕПП новороденче	207	198	190	190	/
Народна кујна	43	41	41	40	1
ВКУПНО	3616	3904	3547	3181	152

Извор на податоците: Годишен извештај за работа за 2014 година, ЈУМ ЦСР

Кавадарци, Кавадарци, 2015 година

Видно од вака изготвената табела може да се заклучи дека најзастапени предмети во работа се социјалната парична помош, право на паричен надоместок за помош и нега од друго лице и еднократна парична помош. Доколку се анализираат бројот на предметите во работа во 2013 година и 2014 година може да се констатира трендот на значително намалување на бројот на корисници на СПП. Како фактори што влијаат на намалувањето на бројот на корисници се наведуваат засновањето на редовен работен однос, како и остварени приходи од земјоделски субвенции. Намалувањето на бројот на корисници на СПП има директно влијание врз намалувањето на бројот на

корисници на субвенции за потрошувачка енергија, како и правото на условен паричен надоместок за средношколци кои се соживатели на правото на СПП.

Бројот на корисници на еднократна парична помош во споредба со 2012 година во 2013 година забележува тренд на значително зголемување за 228 корисници. Во 2014 година, со намалувањето на бројот на корисници на СПП се намалува и бројот на корисници кои го оствариле правото на ЕПП. Покрај ова, бројот на корисници се намалува со воспоставување на месечен лимит за исплата на еднократна парична помош од 40 000 денари.

Постојаната парична помош забележува благ пораст, што е резултат на нарушената здравствена состојба на граѓаните кои се неспособни за работа и кои се материјално необезбедени.

Во однос на правата од областа на детската заштита се забележува опаѓање на бројот на корисници на детски додаток, а како причина се зема зголемувањето на просечната месечна нето плата. Што се однесува до бројот на корисници на родителски додаток за трето живо родено дете се забележува пораст на бројот на корисниците, што е добар показател на наталитетот во општина Кавадарци.

1.30.3 Локална стратегија за намалување на сиромаштијата во општина Кавадарци

Социјалната заштита претставува клучно прашање за обезбедување на социјална сигурност и добросостојба на граѓаните. Продлабочувањето на процесот на децентрализација во делот на социјалната заштита налага поорганизиран пристап во решавање на проблемите кои произлегуваат од оваа тематика. За разлика од општина Неготино, која има изготвено локална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост, општина Кавадарци досега нема изготвено стратегија во која конкретно се наведени мерките и активностите кои ги презема локалната власт за справување со овој сериозен проблем, туку локалната власт акутно влијае на намалувањето на сиромаштијата и социјалната исклученост. Имено, општина

Кавадарци во својот годишен буџет има планирано средства кои се наменети за социјална заштита на граѓаните од општина Кавадарци. Така, во 2013 година 1 500 000 денари биле наменети за социјални трансфери, додека пак во 2014 година истите се намалени на 1 000 000 денари (Буџет на општина Кавадарци, Кавадарци 2014 година). Во таа насока, општина Кавадарци има изработено Правилник за условите, критериумите и постапката за доделување на еднократна парична помош на физички лица, кои се во социјален ризик и на кои им се неопходни финансии. Согласно овој Правилник и Годишната Програма за социјална заштита општина Кавадарци доделува еднократна парична помош на:

- 1. Социјално загрозуени семејства** на кои им се исплаќаат до 1 500 денари. Согласно Правилникот, ЕПП за социјално загрозуени семејства се доделува врз основа на претходно доставено барање поткрепено со соодветна документација, и тоа издадена потврда од ЈУМ ЦСР Кавадарци дека лицето е корисник на СПП. Еднократната парична помош не се доделува за подмирување на комуналните трошоци и друг вид на долгови, како и за купување на подвижен или неподвижен имот. Оваа финансиска помош може да се исплати најмногу два пати годишно, односно од една до друга исплата треба да измине период од најмалку 6 месеци.
- 2. Еднократна парична помош наменета за лекување,** во износ од 3 000 до 30 000 денари. За остварување на ова право покрај поднесеното барање, потребно е да се достави уредна медицинска документација од која може да се констатира дијагнозата и висината на потребните средства за лекување.
- 3. Еднократна парична помош за ублажување на штетите од елементарни непогоди (пожар, поплава и сл.),** во износ од 30 000 до 50 000 денари. Средствата се однесуваат само на ублажување на штети на недвижен имот, односно живеалиште во кое барателот живее.
- 4. Еднократна парична помош за поддршка на деца без родители и родителска грижа,** наменета за набавка на учебници или училишен прибор, како и за задоволување на специфични потреби на лицето, а во износ до 30 000 денари. (Правилник за условите, критериумите и постапката за доделување на еднократна парична помош на физички лица, општина Кавадарци, 2011 година)

Исто така, општината доделува еднократна парична помош во износ од 6 000 денари за секое новородено дете.

Општина Кавадарци секоја година објавува конкурс за доделување на еднократен надоместок за кофинансирање на 30 студенти, кои се запишани на дисперзирани студии во Кавадарци. Предност на доделување на еднократен надоместок имаат студенти чии семејства се корисници на социјална помош или потекнуваат од семејства со нерешен социјален статус (невработени родители или невработен брачен другар).

Општина Кавадарци во соработка со УНДП, ЈУ Меѓуопштински Центар за социјална работа-Кавадарци, Агенцијата за вработување, како и Младинскиот центар „Креатив“ од Кавадарци, ангажира работници кои се социјално загроени за спроведување на проектот „Од граѓаните за заедницата, од заедницата за граѓаните“. Овие лица се ангажираат со скратено работно време, 20 часа месечно и според тоа им се исплаќа месечен надоместок во износ на минималната плата во Р. Македонија, односно 6 200 денари со платено здравствено и пензиско осигурување за вршење на јавни работи за потребите на Општината. Оваа година општинско-корисната работа се однесува на помош и нега на стари и изнемоштени лица, кои живеат сами од разни причини, лица кои имаат здравствени проблеми како и инвалидизирани лица на кои им е потребна елементарна грижа, внимание и некој кој барем неколку пати во текот на неделата ќе ги посетува и ќе им ги набавува основните намирници и неопходните лекови. Една од причините е тоа што во општина Кавадарци не постои институција или Дневен центар за згрижување на овие лица. За реализацијата на овој проект се ангажирани вкупно 6 лица, и тоа млади лица до 29 години со ниски квалификации, самохрани родители, лица од ромската популација, невработени лица евидентирани во АВРМ најмалку 1 година, млади невработени лица евидентирани во АВРМ најмалку 6 месеци, односно лица кои потешко се вклучуваат на пазарот на трудот. Пред ангажирањето на овие лица, неопходно е тие да посетуваат обука од стучни работници, со цел јакнење на капацитетите за работа со стари лица. Со реализацијата на овој проект се овозможува голем придонес кон подобрување на основните животни услови на граѓаните кои се опфатени со проектот. (Апликационен формулар и програма за

учество во програмата општинско-корисна работа, Кавадарци 2015 година) Соработка на општината со ЈУМ ЦСР, надлежен за општините Кавадарци и Росоман продолжува во насока на континуирано пружење на помош и поддршка на социјално загрозените лица. Почнувајќи од месец април 2015 година до крајот на тековната година, општината издвојувајќи средства од Буџетот ќе го поддржи проектот „Народна кујна“ со цел да ги задоволи потребите од обезбедување на топол оброк за десет стари и изнемоштени лица, кои поради материјална необезбеденост се во исклучително тешка состојба. За оваа намена ќе бидат издвоени 173 000 денари за осум месечна поддршка на овој проект. (www.kavadarci.gov.mk)

Исто така, општината финансиски, во износ 27 600 денари, го поддржува првиот „Мал групен дом“ за деца на возраст од 7 до 14 години кои се во социјален ризик, а кој работи во склоп на Центарот за социјална работа Кавадарци. (www.kavadarci.gov.mk)

2. Методологија на истражувањето

2.1 Предмет на истражувањето

Предмет на истражување во овој магистерски труд е оценување на обемот и профилот на сиромаштија, како и социјалното исклучување на домаќинствата во државата, а одделно во општините Неготино и Кавадарци и преку тоа стекнување на увид во ефикасноста на политиките за намалувања на сиромаштијата во Република Македонија. Според тоа основни поими во истражувањето се:

1. Сиромаштија: За сиромашни се сметаат лица, семејства, и групи на лица чии ресурси (материјални, културни и социјални) се на такво ниво што ги исклучува од минимално прифатливиот начин на живеење во земјата во која живеат. (Влада на Република Македонија, Национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија, ревидирана 2010-2020 година).

2. Социјална исклученост: За разлика од сиромаштијата, која се фокусира на поединците или на домаќинствата, социјалното исклучување примарно ги опфаќа односите меѓу поединецот и општеството, како и динамиката на тие односи. Социјалното исклучување значи отсуство на можност ефективно да се партиципира во економскиот, културниот и социјалниот живот и на одреден начин претставува отуѓување и дистанцирање од нормалните текови на општеството.

2.2 Цел на истражувањето

2.2.1 Општа цел

1. Да се утврди поврзаноста помеѓу сиромаштијата и социјалната исклученост со политиките кои ги преземаат Владата на Република Македонија и локалните власти во општините Неготино и Кавадарци во борбата за нивно намалување.

2.2.2 Поединечни цели

1. Утврдување на стапката на сиромаштија, како и животниот стандард на граѓаните вклучени во истражувањето;
2. Идентификација на видовите социјални проблеми и потреби на социјално исклучените граѓани;
3. Да се утврди поврзаноста на сиромаштијата со невработеноста, нееднаквоста во распределбата на доходот, образованието на населението, здравствената заштита и слично;
4. Да се утврди дали политиките, мерките и стратегиите за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост имаат влијание во борбата со овие социјални проблеми;
5. Да се утврди ставот за задовството од живот кај испитаните домаќинства.

2.2.3 Теоретски цели

1. Да се прошири теоретското знаење за сиромаштијата, материјалната депривација, социјалната исклученост, како и за политиките за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост од аспект на социјалната политика;
2. Да се акцентира улогата за водење на поактивна политика за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија;
3. Да се создаде материјал кој во иднина ќе претставува основа за градење стратегија и за понатамошни истражувања од оваа област.

2.2.4 Апликативни цели

1. Согледување и јакнење на капацитетите на општините Неготино и Кавадарци во борбата за справување со сиромаштијата, материјалната депривација и социјалната исклученост;
2. Акцент на мотивираноста за работа кај државните службеници од социјалниот домен со цел да се намали сиромаштијата во општините Неготино и Кавадарци.

2.3 Хипотетска рамка

2.3.1 Општа хипотеза

1. Постои право-пропорционална поврзаност помеѓу *политиките кои ги презема Владата на Република Македонија и општините Неготино и Кавадарци и намалување на сиромаштијата, материјалната депривација и социјалната исклученост* т.е со водење на поактивна социјална политика се намалува ризикот за појава на сиромаштија, материјална депривација и социјална исклученост.

2.3.2 Посебни хипотези

1. Ако се презема активна и адекватна социјална политика, тогаш се намалуваат можностите за појава на сиромаштија, материјална депривација и социјална исклученост;
2. Социјалната политика влијае врз намалување на сиромаштијата, материјалната депривација и социјалната исклученост.

2.3.3 Варијабли

Во ова истражување двете главни варијабли се: *сиромаштијата* и *политиките за намалување на сиромаштијата*.

1. **Сиромаштија:** Застапеноста на оваа варијабла е претставена преку дводимензионален модел на фактори и тоа:

➤ *Социјална исклученост* – индикатори кои укажуваат на лишеност од вклучување во образовниот, здравствениот, културниот и социјалниот тек на живот

➤ *Материјална депривација* – индикатори кои укажуваат на строго ограничени услови за живот поради недостаток на ресурси. Тие искусуваат најмалку 4 од 9-те депривации. Тие лица не можат да си дозволат:

- 1) редовно да ја платат киријата, ниту сметките за комунални услуги
- 2) да платат за соодветно затоплување на својот дом
- 3) соочување со неочекувани трошоци
- 4) да јадат месо, риба, или протеински еквивалент секој втор ден
- 5) еднеделен одмор надвор од домот, еднаш годишно
- 6) автомобил
- 7) машина за перење на алишта
- 8) телевизор или
- 9) мобилен телефон.

2. **Политики за намалување на сиромаштијата:** Застапеноста на оваа варијабла е претставена преку:

- **Анализирање и согледување на ефективноста и ефикасноста на бројните Владини и локални стратешки документи и активни мерки за намалување на сиромаштијата, материјалната депривација и социјалната исклученост**
- **Анализирање и согледување на улогата на граѓанскиот сектор во борбата со овој сериозен проблем.**

2.3.4 Три релевантни варијабли

√ ***Невработеност*** – Невработеноста е еден од клучните фактори кој влијае врз појава на сиромаштија.

√ ***Степен на образование*** – Лицата со понизок степенот на образование се изложени на поголем ризик од сиромаштија, отколку лицата со повисок степен на образование.

√ ***Ограничени можности за човеков развој*** – Сиромаштијата е во директна корелација со ограничените можности за човеков развој.

Други релевантни варијабли кои влијаат на испитаните домаќинства, а кои се земени предвид во текот на истражувањето се:

√ ***Пол***

√ ***Возраст***

√ ***Брачен статус***

√ ***Етничка припадност***

√ ***Висина на месечните приходи на домаќинствата***

√ ***Задоволство од условите за живеење***

2.4 Методи, техники и инструменти на истражување

Во изработката на магистерскиот труд беше применето теоретско и емпириско истражување. Според тоа, се примени комбинирана квалитативно-квантитативна методологија.

2.4.1 Квалитативна методологија

Во рамките на теоретскиот пристап се користеше научно-истражувачкиот метод:
➤ *Дескриптивниот метод*, со кој се опишува појавата која се испитува.

Во рамките на теоретскиот дел, се користеше техниката на анализа на содржината на претходни истражувања, статистички бази на податоци, како и релевантна законска регулатива.

2.4.2 Квантитативна методологија

Во рамките на емпирискиот пристап, кој се користи за собирање на релевантни податоци, се користеше техника анкетање. Истражувачки инструмент кој се употребуваше е анкетниот лист (прашалник). Прашалникот содржи 21 прашање и е од полуотворен тип, т.е содржи понудени одговори, од кои испитаните домаќинства избираат еден од одговорите, со заокружување на оној одговор кој најмногу кореспондира на стилот на живеење на домаќинствата. Со цел да се добијат попрецизни податоци за ставот на анкетираниите домаќинства, за тоа дали се задоволни од условите за живеење, можеа да го впишат своето објаснување.

Кодирањето на прашањата се вршеше на следниот начин:

1. Пол

а) маж

б) жена

Според тоа, прашањето го добива кодот 1, а понудените одговори: маж – код 1, жена – код 2. Применетите мерења поминуваат од номинална во ординална скала.

2.4.3 Примерок на истражувањето

Во текот на истражувањето беа опфатени 100 домаќинства и тоа 50 домаќинства од општина Неготино и 50 домаќинства од општина Кавадарци. Целна група беа граѓаните од двете општини. Примерокот на испитаните домаќинства е по случаен избор. Домаќинствата од урбаната средина беа избирани според адресата на живеење, и тоа секој четврти парен број на стан на живеење. Бидејќи руралните средини се населени места без уличен систем, домаќинствата беа избрани по метод на бирање на секоја трета куќа од десната страна на улицата.

Одговорите на анкетните прашања ги даваше главата на семејството (кога е затечен/а во текот на анкетањето) или во случај на негово/нејзино отсуство, одговорите ги даваше полнолетен член на домаќинството во негово/нејзино име.

2.4.4 Временска и просторна рамка на истражувањето

Емпириското истражување беше спроведено на територијата на општините Неготино и Кавадарци. Беа опфатени вкупно 100 домаќинства од руралната и урбаната средина на овие општини.

Табела бр. 27: Населени места во кои е спроведено анкетното истражување

Општина	Населено место	Урбана	Рурална
Неготино	Неготино	25	25
	с. Долни Дисан		3
	с. Пепелиште		8
	с. Криволак		8
	с. Војшанци		6
Кавадарци	Кавадарци	25	25
	с. Ваташа		8
	с. Сопот		6
	с. Марена		7
	с. Глишиќ		4

Временскиот период во кој се спроведуваше истражувањето изнесува девет месеци, од кои три месеци за спроведување на истражувањето на територијата на општините Неготино и Кавадарци, додека анализата и интерпретацијата на резултатите беше спроведувана во наредните шест месеци.

2.5 Општествена и научна оправданост на истражувањето

2.5.1 Општествена оправданост на истражувањето

Сиромаштијата е мултидимензионален проблем кој покрај економските, вклучува и социјални, политички и културни прашања. Поради тоа, намалувањето на сиромаштијата не може да почива исклучиво на економската политика, туку на комплексни, добро координирани мерки од повеќе области, иако економскиот пораст е најзначајниот фактор кој влијае врз сиромаштијата. Долгорочниот економски пораст

директно ја намалува сиромаштијата преку отворање нови работни места и пораст на реалниот расположлив доход на домаќинствата, што доведува до зголемување на буџетските ресурси што и стојат на располагање на државата за социјални програми, подобрување на квалитетот и достапноста на образованието и инвестирањето во инфраструктурата. Според Националната стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост, намалувањето на сиромаштијата се темели на политика на долгорочен одржлив пораст за што постојат многубројни докази дека тој е можен само во услови на макроекономска стабилност.

2.5.2 Научна оправданост на истражувањето

Ова истражување е наменето за утврдување на поврзаноста помеѓу сиромаштијата и социјалната исклученост со политиките кои ги преземаат Владата на Република Македонија и локалните власти во општините Неготино и Кавадарци во борбата за нивно намалување. Истражувањето ќе помогне за поголема вклученост на локалната самоуправа за помош на социјално загрозените лица, нивна поддршка за вклучување во средината, како и развивање на превентивно делување од социјална исклученост кај семејства во социјален ризик.

Добиените сознанија за квалитетот на живеење на анкетираниите домаќинства и ефектите од преземањето на активните мерки за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост, кои ги преземаат Владата на Република Македонија и локалните власти, можат да послужат како основа за спроведување на други истражувања од оваа област.

2.6 Резултати од анкетното истражување на домаќинствата во општина Неготино

Во фазата на обработка на податоците се користеше софистицирана компјутерска програма. Резултатите од истражувањето се презентирани во емпирискиот дел од магистерскиот труд. Добиените податоци се претставени табеларно и графички, со апсолутно фактички вредности и со структурна анализа со проценти. Врз основа на

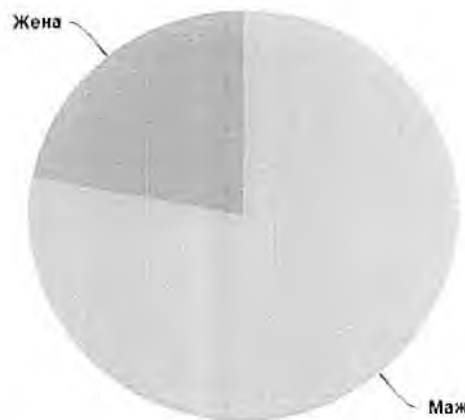
тоа се донесени заклучоци кои во иднина би послужиле за понатамошни истражувања во оваа област.

2.6.1 Општи податоци за домаќинствата

Во општина Неготино беа анкетирани вкупно 50 домаќинства, и тоа 25 домаќинства од градот Неготино, кој е урбана средина на општината и 25 домаќинства од рурална средина, од селата: Криволак, Пепелиште, Долни Дисан и Војшанци. (Табела бр.26)

Во однос на половата структура на главата на домаќинството во анкетираниите домаќинства од општина Неготино, во 78% од нив, т.е во 39 од домаќинствата, главата на домаќинството е од машки пол, а во 22%, т.е 11 домаќинства, е од женски пол.

Графикон бр. 1: Полова структура на главата на анкетираниите домаќинства во општина Неготино

Речиси половина од анкетираниите домаќинства (48%) се од македонска националност, 46% се од ромска националност, 4% од турска, а 2% се од српска националност.

Во однос на бројот на членовите во домаќинството, во 34% од нив има четворица членови, во 24% по шест и повеќе членови (речиси половина од нив се од ромска националност кои живеат во руралната средина). Ист процент, по 12%, делат

домаќинствата каде вкупниот број на членови изнесува двајца, односно тројца, 10% припаѓаат на едночлените домаќинства.

2.6.2 Вработување

Кај најголем дел од домаќинствата главата на домаќинството (48%) е невработено лице, корисник на социјални трансфери (социјална парична помош, постојана парична помош, парична помош и нега од друго лице), додека пак 36% припаѓаат на домаќинства каде главата на домаќинството е вработено лице со уплати за социјално осигурување. Кај 8% од анкетираниите домаќинства единствен извор на егзистенција е пензијата. (Графикон бр.2)

Графикон бр. 2:Економски статус на главата на домаќинството во општина

Неготино

Во 56% од анкетираниите домаќинства нема вработени членови. Поголемиот дел од овие домаќинства со низок интензитет на работа се од ромска националност. Во 20% од домаќинствата има само по еден вработен член. Мал е процентот на домаќинства (14%) каде има тројца и повеќе вработени членови. Во 10% од вкупно анкетираниите

домаќинства има по двајца вработени членови. Самовработени лица има само во едно домаќинство.

Во однос на влијанието на странските инвестиции на локално ниво, 40% од анкетираниите домаќинства сметаат дека тие делумно придонесуваат на зголемување обем на вработување и подобар животен стандард, 32% сметаат дека тие реално придонесуваат, 16% од анкетираниите имаат негативен став, сметаат дека не придонесуваат, додека пак 10% сметаат дека премногу придонесуваат на зголемување на обемот на вработување и според тоа се подобрува животниот стандард на граѓаните во општина Неготино. Само 2% од анкетираниите домаќинства не дале одговор на ова прашање. (Графикон бр.3)

Графикон бр.3: Евалуација на влијанието на странските инвестиции на зголемување на вработеноста и животниот стандард на граѓаните во општина Неготино

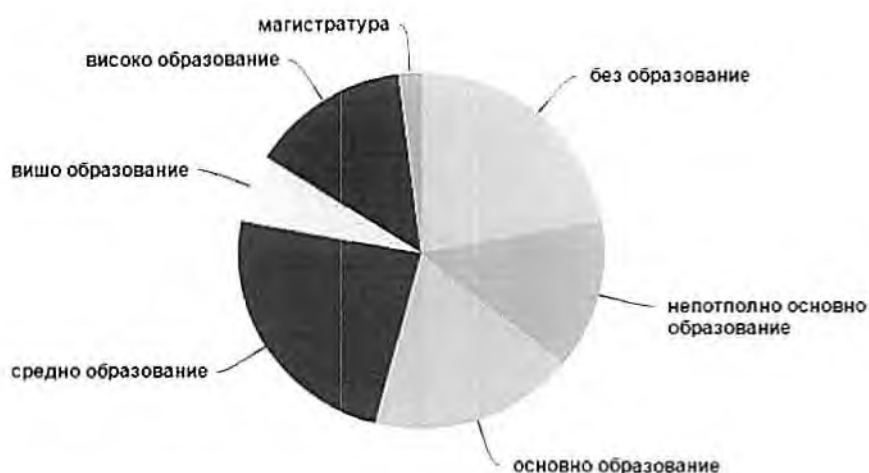

2.6.3 Образование

Степенот на образование на главата на домаќинството е една од причините за појава на потешкотии при вклучување на пазарот на трудот. Имено, во најголем дел од домаќинствата, главата на домаќинството е со завршено средно образование (24%), а потоа следуваат оние без образование (22%), со непотполно основно образование (14%),

а со оформено основно образование се 18%, што веднаш влијае врз појава на потешкотии при вклучување на пазарот на трудот. Неписменоста и неоформениот образовниот процес најмногу е застапен кај ромското население во општина Неготино. 14% се со високо образование, 6% се со вишо образование, а најмал дел од испитаниците, 2% се магистри. (Графикон бр. 4)

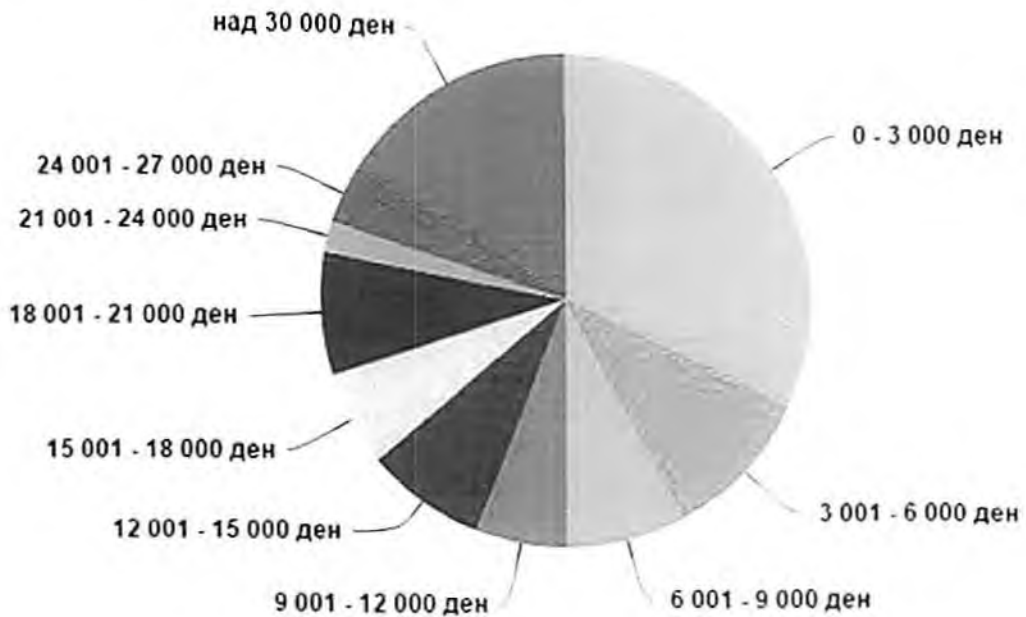
Графикон бр.4: Степен на образование на главата на домаќинството во општина Неготино

2.6.4 Животен стандард

Анализата на приходите што ги остварило домаќинството во последниот месец укажува на тоа дека најголем дел од домаќинствата, односно 32% од домаќинствата примиле парични надоместоци од областа на социјална заштита во износ до 3 000 денари, од кои најголемиот дел се од ромска националност. Потоа, следуваат домаќинствата што оствариле приход над 30 000 ден (16%). 10% од анкетираниите домаќинства егзистираат со месечен доход до 6 000 денари. Ваквиот податок укажува на огромни разлики во распределбата на приходите и формирање на класни разлики, како резултат на јазот меѓу вработените и невработените лица во општината. (Графикон бр.5)

Графикон бр. 5: Висина на месечните приходи на анкетираниите домаќинства во општина Неготино

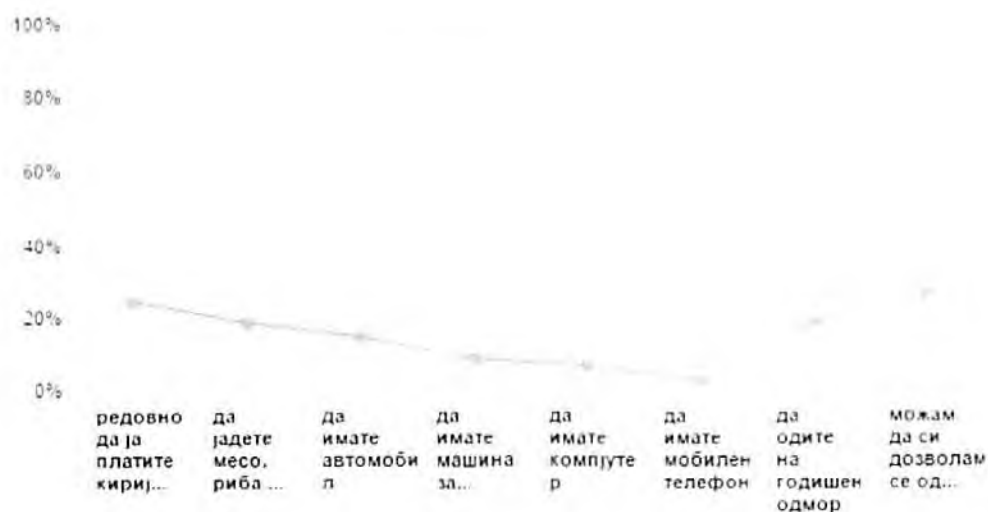

Врз основа на тоа, 52% од анкетираниите домаќинства истакнале дека месечните приходи не им обезбедуваат пристоен животен стандард и не се задоволни од условите во кои живеат. 36% од нив посочиле дека тоа се должи на промените на пазарот на трудот, т.е губење на работата, намалување на платата, како и непостојаност на работното место. 26% истакнале дека здравствените проблеми на главата на домаќинството или на друг член се причината поради намалувањето на приходите во домаќинството, додека 40% од испитаниците посочиле дека тоа е резултат на други причини.

Во најголем дел од домаќинствата (22%) се јавува проблемот на недостиг на финансии за редовно плаќање на киријата или сметките за електрична енергија, вода, телефон и слично. Во 16% од домаќинствата не се конзумира топол оброк со месо, риба или друг протеински продукт, а не можат да си дозволат и да одат на годишен одмор. Потоа следуваат домаќинствата кои не поседуваат автомобил (12%), кои немаат машина за перење на алишта (6%), и кои немаат компјутер (4%). Оние домаќинства кои имаат

месечни приходи над 30 000 денари се изјаснале дека можат да си дозволат сè од наведеното. (Графикон бр.6)

Графикон бр.6: Од што се лишени членовите на домаќинствата во општина Неготино

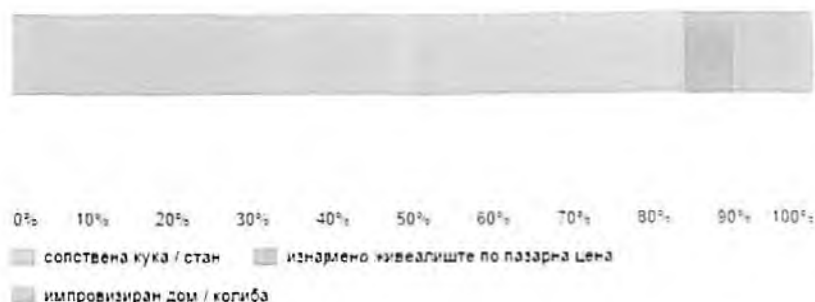

Корисниците на парична помош од социјална заштита кои потекнуваат од многудетни семејства од ромска националност, истакнаа дека проблемот со конзумирање на топол оброк делумно го надминале со вклучување во Народната кујна. Сепак, тие истакнаа дека тоа не е доволно за да се нахранат сите, бидејќи се доделува топол оброк само за возрасните членови во домаќинството.

Што се однесува до објектот во кој живеат анкетираниите домаќинства, најголем дел од нив, (84%), живеат во сопствена куќа/стан. Само 6% од анкетираниите живеат во изнајмено живеалиште по пазарна цена.

Кога станува збор за корисниците на парични права од социјалната заштита 10% од нив, т.е 5 домаќинства од ромска националност од општина Неготино живеат во импровизирано живеалиште од картон и најлони. (Графикон бр.7)

Графикон бр. 7: Објект во кој живеат анкетираниите домаќинства

2.6.5 Култура

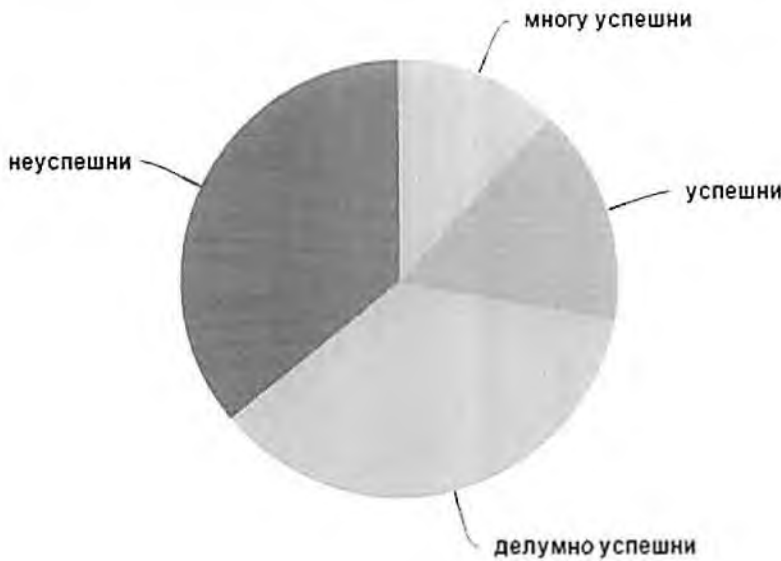
Во однос на посетата на културни настани (театар, опера, балет, кино, концерти и сл.) 48% од вкупниот број анкетирани домаќинства од општина Неготино изјавиле дека ретко, еднаш до два пати годишно посетуваат вакви настани. Значаен е процентот на оние домаќинства (32%) кои никогаш досега не посетиле културни настани. Овие одговори ги дале домаќинствата од ромска националност. Голем е процентот на оние домаќинства (18%) кои изјавиле дека не сакаат да посетуваат вакви настани. Само 2% од вкупниот број на анкетирани изјавиле дека многу често, еднаш до два пати месечно посетуваат културни настани.

2.6.6 Евалуација на политиките кои ги преземаат Владата на Република Македонија и општина Неготино за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост

Кога станува збор за оценување на политиките кои ги преземаат Владата на Република Македонија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост, еднаков процент од анкетираниите домаќинства (36% од нив) го делат ставот дека

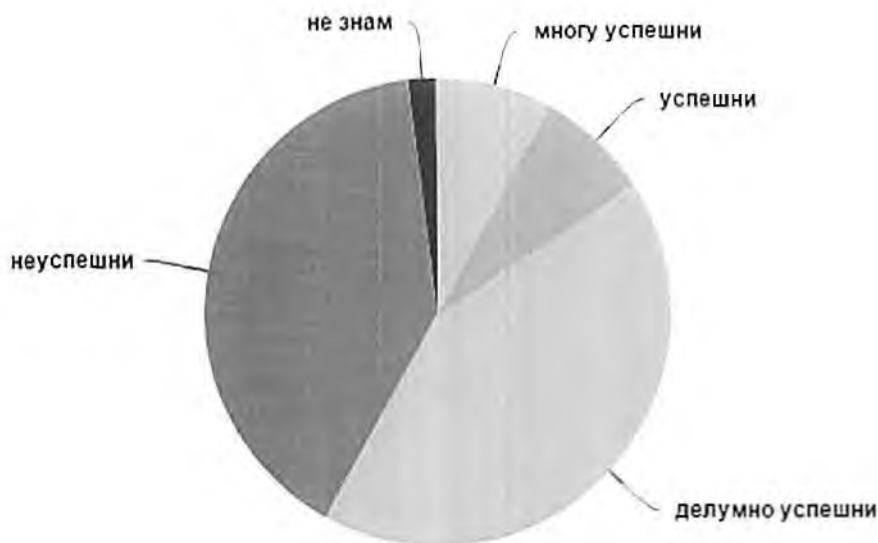
политиките се делумно успешни или неуспешни. 16% сметаат дека политиките за намалување на сиромаштијата се успешни, а 12% ги оценуваат како многу успешни. (Графикон бр.8)

Графикон бр. 8: Евалуација на политиките кои ги презема Владата на Република Македонија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост

Слично се оценети и политиките кои ги презема локалната администрација во насока на намалување на сиромаштијата и социјална исклученост. Имено, 42% од анкетираниите домаќинства сметаат дека тие се делумно успешни. Сосема е мала разликата (40%) на оние домаќинства кои политиките ги оценуваат како неуспешни. Еднаков процент (по 8%) од анкетираниите домаќинства сметаат дека политиките за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост се успешни, односно многу успешни. Само 2% од вкупниот број на анкетирани домаќинства не дадоа одговор на ова прашање. (Графикон бр.9)

Графикон бр. 9: Евалуација на политиките кои ги презема локалната власт за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост

На прашањето: „Кои мерки би сакале да ги преземе Владата на Република Македонија и општината за намалување на сиромаштијата?“ најголем дел од анкетираниите посочиле дека потребно е да се зголеми социјалната парична помош за лицата кои се материјално необезбедени и да им се нуди подобра здравствена заштита. За да се олесни пристапот на пазарот на трудот, особено на ромското население, сметаат дека потребно е Владата на Република Македонија да доделува стипендии, со што би се намалил бројот на лица кои прерано го напуштиле образованието.

Според анкетираниите, намалувањето на сиромаштијата може да се постигне со нудење на повисоки кредити за самовработување, како и со привлекување на странски инвестиции. Исто така, сметаат дека неопходно е да се укине социјалното осигурување за работното ангажирање со скратено работно време (4 часа на ден), бидејќи работодавачите ја злоупотребуваат работната сила, која всушност работи со полно работно време. Во таа насока, ја истакнаа и потребата од зголемување на износот на минималната плата.

На локално ниво, анкетираниите изјавиле дека во општината треба да направи напори за привлекување на странски инвестиции кои ќе вработат, пред сè, социјално загрозени лица, како и млад стручен кадар. За намалување на сиромаштијата во општината, анкетираниите домаќинства сметаат дека потребно е пролабочување на соработката на општинската администрација со НВО-секторот за работно ангажирање на социјално ранливите категории во проекти од областа на социјалната заштита.

Анкетираниите ја забележале потребата од изградба на социјални станови во општината, каде би се вдомиле лица во социјален ризик.

Поради тоа што обработката на земјоделски површини е многу застапена во општина Неготино, особено лозарството, субвенциите претставуваат значаен сегмент од очекуваните приходи на граѓаните во општината. Имено, 34% од анкетираниите домаќинства сметаат дека субвенциите делумно го подобруваат стандардот на живеење на граѓаните, а 28% од домаќинствата сметаат дека имаат значително влијание и го подобруваат стандардот на живеење. Значителен е процентот на анкетирани домаќинства, (22%) кои сметаат дека субвенциите не го подобруваат стандардот на живеење на граѓаните, поради тоа што овие надоместоци не се доволни за покривање на реалната пазарна цена за нивното производство. Само 10% од вкупниот број на анкетирани домаќинства, т.е 5 од нив, изјавиле дека субвенциите многу го подобруваат стандардот на живеење на граѓаните. Мал дел, 6% од анкетираниите, немаат одговор на ова прашање. (Графикон бр.10) Анкетираниите домаќинства ја истакнаа потребата на поголемо ангажирање на општинската администрација за финансиска поддршка на земјоделството.

Графикон бр. 10: Евалуација на влијанието на субвенциите врз стандардот на живеење на граѓаните

2.7 Резултати од анкетното истражување на домаќинствата во општина Кавадарци

Во општина Кавадарци беа анкетирани вкупно 50 домаќинства и тоа 25 домаќинства од градот Кавадарци, кој е урбана средина на општината и 25 домаќинства од рурална средина, од селата: Ваташа, Сопот, Марена и Глишиќ. (Табела бр. 27)

2.7.1 Општи податоци за домаќинствата

Во однос на половата структура на главата на домаќинството во анкетираниите домаќинства од општина Кавадарци, во 90% од нив, т.е во 45 од домаќинствата, главата на домаќинството е од машки пол, а во 10%, т.е 5 домаќинства, е од женски пол. (Графикон бр.11)

Графикон бр. 11: Полова структура на главата на анкетираниите домаќинства во општина Кавадарци

Најголем дел од анкетираниите домаќинства (78%) се од македонска националност, 14% се од српска и 8% се од ромска националност.

Во однос на бројот на членовите во домаќинството, во 44% од нив има четворица членови, во 18% има по тројца членови, во 16% има по двајца членови. Мал е процентот на анкетирани домаќинства каде бројот на членови е пет (10%) и шест и повеќе членови (6%). Исто така, присутен е и мал процент (6%) на самечки домаќинства.

2.7.2 Вработување

Кај најголем дел од домаќинствата (58%) главата на домаќинството е вработено лице со редовни месечни примања и со уплати за социјално осигурување. Во 22% од анкетираниите домаќинства единствен извор на егзистенција е пензијата. Потоа следуваат, домаќинствата (12%) каде главата на домаќинството е невработено лице, корисник на социјални трансфери (социјална парична помош, постојана парична помош, парична помош и нега од друго лице), додека пак во 8% од домаќинствата

главата на домаќинството е невработено лице кое активно бара работа, но не е корисник на парични надоместоци од социјалната заштита. (Графикон бр. 12)

**Графикон бр. 12: Економски статус на главата на домаќинството во општина
Кавадарци**

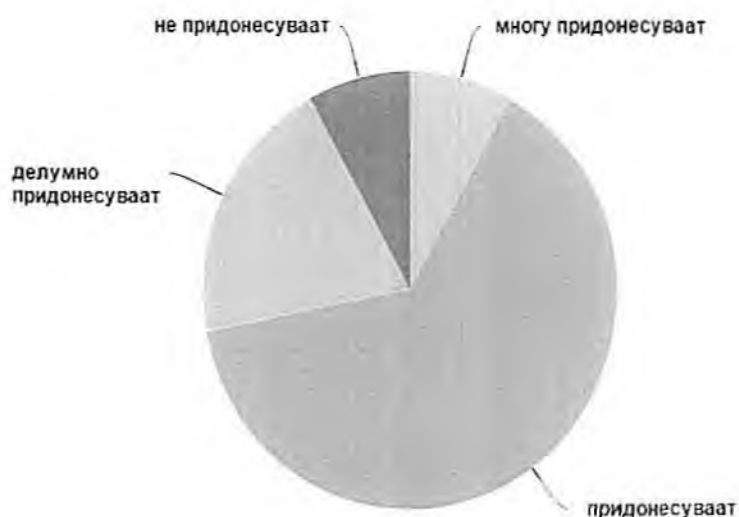

Во 30% од анкетираниите домаќинства нема вработени членови. Поголемиот дел од овие домаќинства со низок интензитет на работа се од македонска националност. Еднаков е процентот на анкетирани домаќинства (29%) каде бројот на вработени членови е еден, односно двајца членови. Најмал е процентот на домаќинства (12%) каде има тројца и повеќе вработени членови.

Во однос на влијанието на странските инвестиции на локално ниво, најголем дел од анкетираниите сметаат дека тие придонесуваат за зголемување на обемот на вработување и го подобруваат стандардот на живеење. Всушност, во поголем дел од анкетираниите домаќинства има вработени членови како резултат на отварањето на фабриката „Дрекселермаер мануфакторинг Македонија“ во Кавадарци, која е странска германска инвестиција. 20% од анкетираниите сметаат дека странските инвестиции делумно го подобруваат стандардот на живеење на граѓаните. Интересен е податокот на присуство на еднаков процент на анкетирани (8%) кои сметаат дека странските

инвестиции многу придонесуваат за зголемување на обемот на вработеност, односно дека воопшто не придонесуваат. (Графикон бр.13)

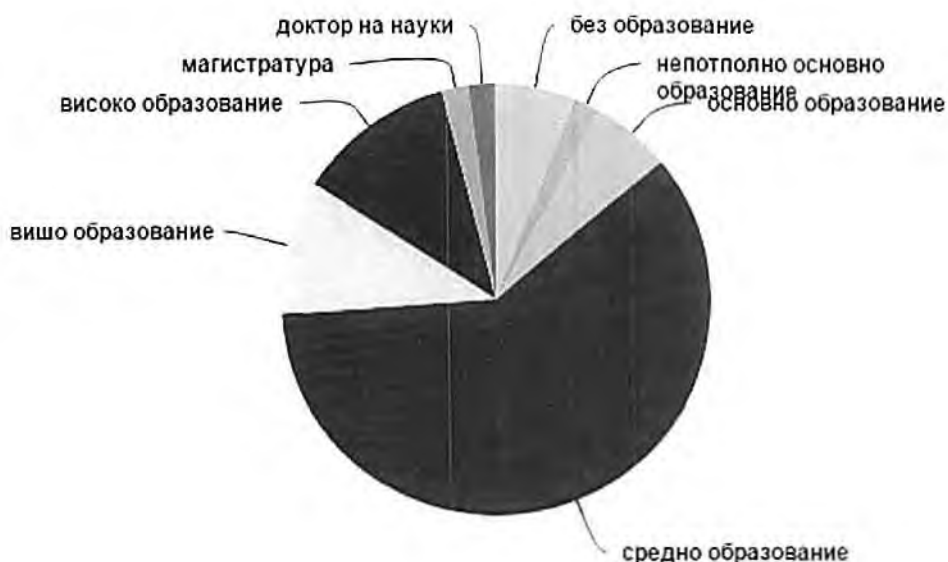
Графикон бр. 13: Евалуација на влијанието на странските инвестиции на зголемување на вработеноста и животниот стандард на граѓаните во општина Кавадарци

2.7.3 Образование

Во најголем дел од анкетираниите домаќинства во општина Кавадарци, главата на домаќинството е со завршено средно образование (60%), потоа следуваат оние со високо образование 12%, а со вишо образование се 10%. Еднаков процент на анкетирани домаќинства (6%), делат домаќинствата каде степенот на образование на главата на домаќинството е без образование или има завршено основно образование. Само 2% од анкетираниите немаат оформено основно образование. Мал е процентот на анкетирани домаќинства (2%) каде степенот на образование на главата на домаќинството е магистер или доктор на науки. (Графикон бр.14)

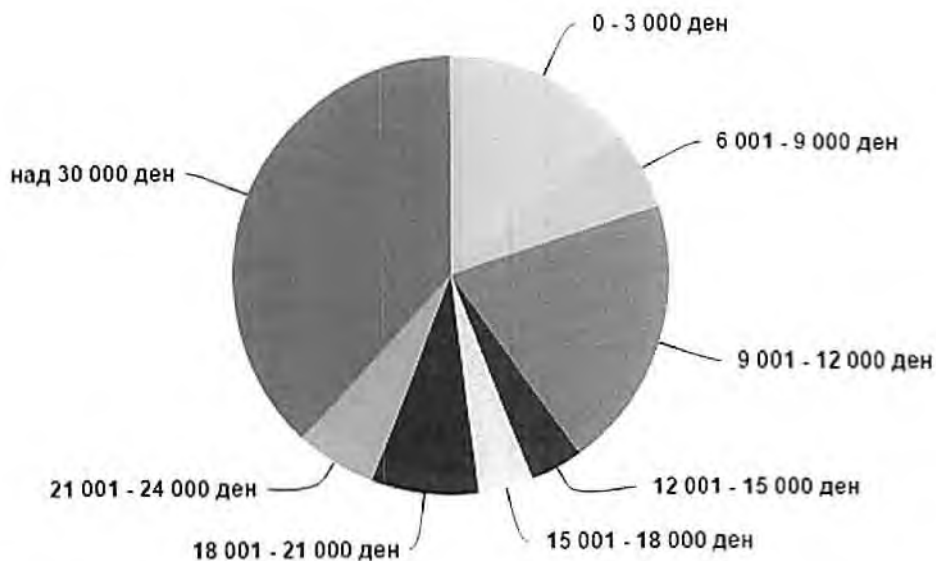
Графикон бр. 14 Степен на образование на главата на домаќинството во општина
Кавадарци

2.7.4 Животен стандард

Анализата на приходите што ги остварило домаќинството во последниот месец укажува на тоа дека најголем дел од домаќинствата, односно 38% од домаќинствата оствариле приход над 30 000 ден. Во 20% од анкетираниите домаќинства месечните приходи изнесуваат од 9 001 до 12 000 денари, т.е. оствариле доход во висина на минималната плата во Република Македонија. Потоа, следуваат домаќинствата (14%) што не оствариле никакви приходи или промиле парични надоместоци од областа на социјална заштита во износ до 3 000 денари. 8% од анкетираниите домаќинства егзистираат со месечен доход до 21 000 денари. Најмал е процентот на домаќинства кои оствариле приходи од 12 000 денари до 18 000 денари. (Графикон бр.15)

Графикон бр. 15: Висина на месечните приходи на анкетираниите домаќинства во општина Кавадарци

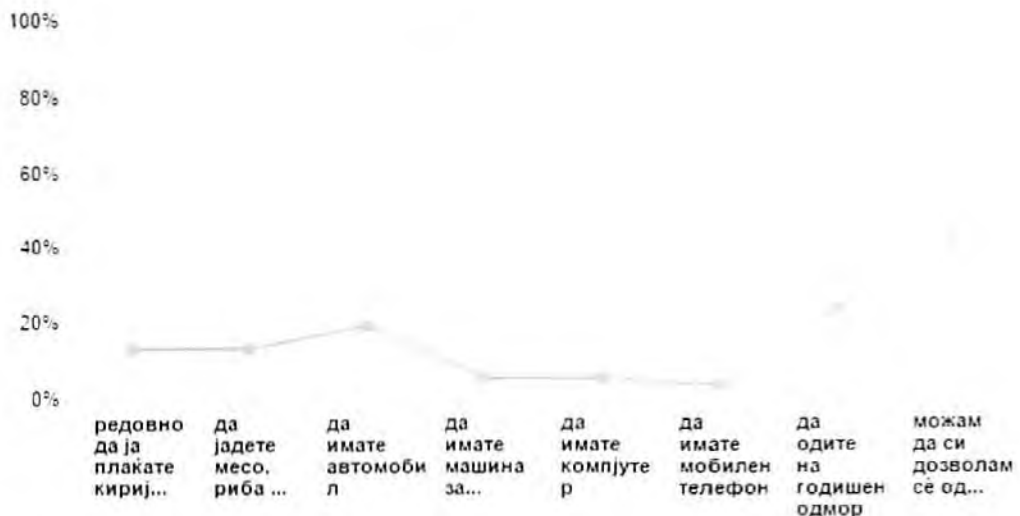

Врз основа на тоа, 60% од испитаниците истакнале дека и покрај тоа што остваруваат месечни приходи, тие не им обезбедуваат пристоен животен стандард и не се задоволни од условите во кои живеат. Имено, 66% од нив посочиле дека тоа се должи на промените на пазарот на трудот, т.е губење на работата, намалување на платата, како и непостојаност на работното место, 4% истакнале дека здравствените проблеми на главата на домаќинството или на друг член се причината поради намалувањето на приходите во домаќинството, додека 30% од испитаниците посочиле дека тоа е резултат на други причини.

Во 16% од домаќинствата се јавува проблемот на недостиг на финансии за купување на сопствено моторно возило. 20% од анкетираниите не можат да си дозволат седумдневен годишен одмор со своето семејство. Еднаков процент на анкетирани (по 10%) изјавиле дека не се во можност редовно да ја плаќаат киријата или сметките за електрична енергија, вода, телефон и слично, како и да конзумираат топол оброк со месо, риба или некој друг протеински продукт двапати неделно. Во 2% од домаќинствата има отсуство на машина за перење на алишта, како и компјутер. Спротивно на овие домаќинства кои се соочуваат со ризикот од материјална

депривација, 40% од вкупно анкетираниите домаќинства, оние кои остваруваат месечни приходи над 30 000 денари, изјавиле дека можат да си дозволат сè од наведеното. (Графикон бр.16)

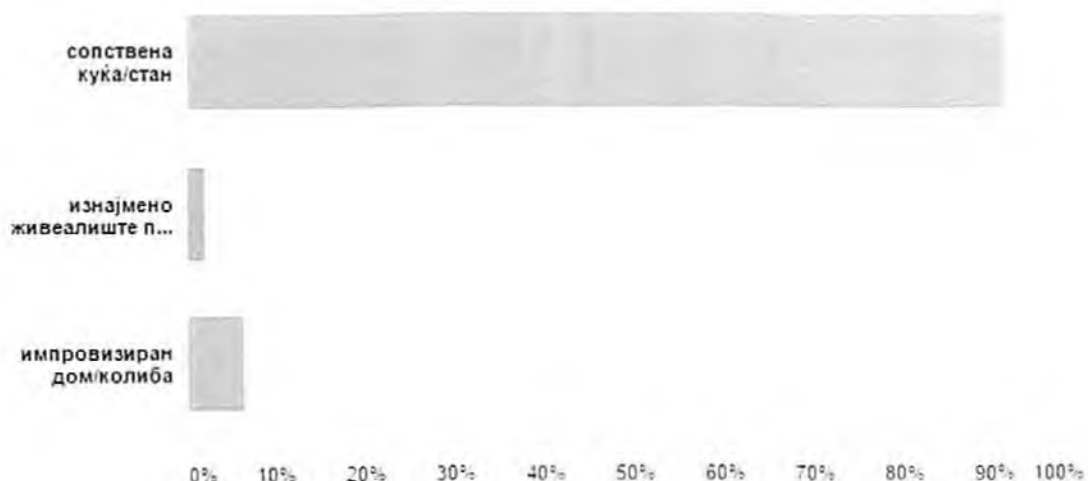
**Графикон бр. 16: Од што се лишени членовите на домаќинствата во општина
Кавадарци**

Со цел да се надмине проблемот од недостиг на финансии за конзумирање на топол оброк, општина Кавадарци во соработка со ЈУМ ЦСР Кавадарци издвои 173 илјади денари за поддршка на проектот „Народна кујна“. Со парите издвоени од локалниот буџет во текот на осум месеци, т.е до крајот на 2015 година општината обезбедува топол оброк за дополнителни 10 стари и изнемоштени лица кои поради материјална необезбеденост се наоѓаат во исклучително тешка состојба.

Што се однесува до објектот во кој живеат анкетираниите домаќинства, најголем дел од нив, (92%), живеат во сопствена куќа/стан, 2% живеат во изнајмено живеалиште по пазарна цена, додека пак 6% од анкетираниите не можат да си дозволат пристоен објект за живеење. Поради тоа, принудени се да живеат во импровизирано живеалиште/колиба од картон или најлони. (Графикон бр.17)

Графикон бр. 17: Објект во кој живеат анкетираниите домаќинства во општина
Кавадарци

2.7.5 Култура

Во однос на посетата на културни настани (театар, опера, балет, кино, концерти и сл.) значаен е процентот, 52% од вкупниот број анкетирани домаќинства, кои изјавиле дека никогаш не посетиле вакви настани. Најголем дел од нив се од македонска националност од руралните населени места во општина Кавадарци. 38% изјавиле дека ретко, еднаш до двапати годишно посетуваат вакви настани. Мал е процентот (8%) на оние кои изјавиле дека почесто посетуваат вакви настани, еднаш до двапати месечно. Само 2% од вкупниот број на анкетирани изјавиле дека не сакаат да посетуваат културни настани.

2.7.6 Евалуација на политиките кои ги преземаат Владата на Република Македонија и општина Кавадарци за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост

Кога станува збор за оценување на политиките кои ги преземаат Владата на Република Македонија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост, најголем е процентот на анкетирани домаќинства (52%) кои изјавиле дека политиките се делумно успешни, т.е дека Владата презема мерки на помош и поддршка на лицата кои се во социјален ризик, но не во значителна мера за тие да можат да се извлечат од сиромаштија.

Потоа, следуваат домаќинствата кои политиките на Владата ги оценуваат како успешни, со желба за понатамошно продлабочување и зголемување на обемот на мерки и активности за социјална заштита на социјално загрозените лица.

Спротивно на ова, 16% од вкупниот број на анкетирани домаќинства политиките на Владата на Република Македонија ги оценуваат како неуспешни. Само 2% сметаат дека тие се многу успешни. (Графикон бр.18)

Графикон бр. 18: Евалуација на политиките кои ги презема Владата на Република Македонија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост

Слично се оценети и политиките кои ги презема локалната администрација во насока на намалување на сиромаштијата и социјална исклученост. Имено, 42% од анкетираниите домаќинства сметаат дека тие се делумно успешни, додека пак 30% ги оценуваат како успешни. Сосема е мала разликата (28%) на оние домаќинства кои политиките ги оценуваат како неуспешни, поради тоа што сиромаштијата во општина Кавадарци и понатаму опстанува. (Графикон бр.19)

Графикон бр. 19: Евалуација на политиките кои ги презема локалната власт за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост

На прашањето: „Кои мерки би сакале да ги преземе Владата на Република Македонија и општината за намалување на сиромаштијата?“ најголем дел од анкетираниите посочиле дека потребно е да се направат измени во постоечкиот Закон за социјалната заштита, а во таа насока да се обезбеди повисока постојана парична помош за лицата кои се материјално необезбедени и неспособни за работа, а на корисниците на социјална парична помош да им се пружи постојана едукација за јакнење на капацитетите за вклучување на пазарот на трудот. Според анкетираниите, потребно е да се намали старосната граница за заминување во пензија, а врз основа на тоа на младите и стучни кадри да им се овозможи пристап на пазарот на трудот. Исто така,

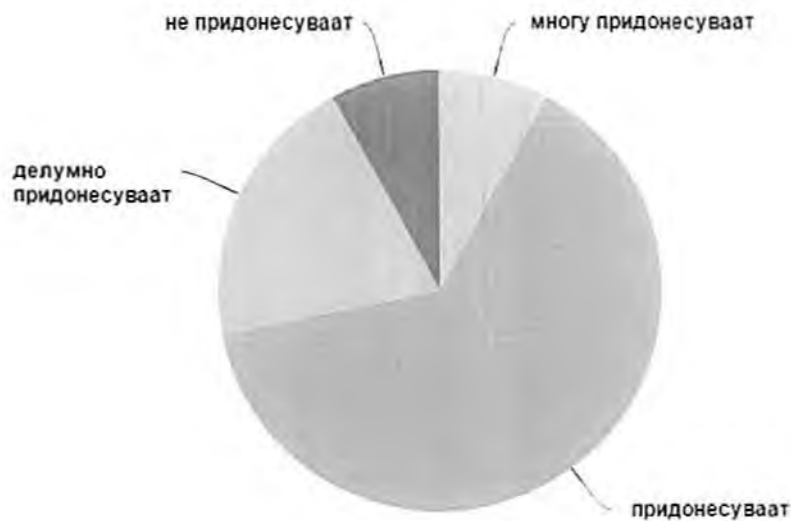
покачувањето на минималната плата ќе изврши влијание врз намалување на обемот на лица кои се во ризик од сиромаштија.

Додека пак, на локално ниво за намалување на сиромаштијата најпрво потребно е општинската администрација да се едуцира и мотивира како може да им помогне на сиромашните лица, а врз основа на тоа да се овозможи поголем пакет-мерки за социјална заштита. Исто така, анкетираниите ја посочуваат потребата од поголем број на странски инвестиции во регионот.

Општина Кавадарци е надалеку позната по лозарството. За поттикнување на производството, Владата на Република Македонија секоја година од Буџетот издвојува субвенции за лозовите насади.

Најголем дел од анкетираниите домаќинства од општина Кавадарци (56%) сметаат дека субвенциите го зголемуваат нивниот приход на годишни ниво. Според тоа, тие позитивно ги оценуваат политиките на Владата за поддржување на производството. Потоа следуваат ставовите на домаќинствата кои истакнуваат дека субвенциите делумно го подобруваат стандардот на живеење на граѓаните. 14% од анкетираниите домаќинства сметаат дека субвенциите за земјоделско производство воопшто не го подобруваат стандардот на живеење на граѓаните, поради тоа што овие надоместоци се исплаќаат како резултат на многу ниските пазарни цени на земјоделските производи. Само 12% сметаат дека субвенциите многу го подобруваат стандардот на живеење на граѓаните. (Графикон бр.20)

Графикон бр. 20: Евалуација на влијанието на субвенциите врз стандардот на живеење на граѓаните

2.8 Проверка на хипотезите

Општа хипотеза: Постои право-пропорционална поврзаност помеѓу *политиките кои ги презема Владата на Република Македонија и општините Неготино и Кавадарци и намалување на сиромаштијата, материјалната депривација и социјалната исклученост* т.е со водење на поактивна социјална политика се намалува ризикот за појава на сиромаштија, материјална депривација и социјална исклученост

Со цел да се провери оваа хипотеза се спроведе истражување во општините Неготино и Кавадарци. Покрај спроведеното емпириско истражување, политиките кои ги презема Владата на Република Македонија за намалување на сиромаштијата, материјалната депривација и социјалната исклученост беа испитувани и преку анализа и согледување на ефективноста и ефикасноста на бројните Владини стратешки документи од областа на социјалната заштита.

Сиромаштијата, како клучен поим во овој труд беше испитувана преку економскиот статус на главата на домаќинството, висината на месечните приходи во домаќинството, степенот на образование, како и етничката припадност.

Добиените резултати од истражувањето, кои се презентирани претходно, укажуваат на тоа дека владините и локалните стратешки документи од социјална заштита влијаат врз намалување на сиромаштијата, материјалната депривација и социјалната исклученост. Со потврдување на општата хипотеза се потврдуваат и помошните хипотези:

Помошна хипотеза бр.1: *Ако се презема активна и адекватна социјална политика, тогаш се намалуваат можностите за појава на сиромаштија, материјална депривација и социјална исклученост*

Ова значи дека доколку Владата на Република Македонија и општините Неготино и Кавадарци вршат постојана помош и поддршка на граѓаните за тие да можат полесно да се вклучат на пазарот на трудот, преку бројни проекти за општинско-корисна работа, обуки за компјутери и странски јазик, преквалификација, доквалификација, всушност се зајакнуваат и капацитетите на граѓаните за сопствена заштита и се намалуваат можностите за ризик од сиромаштија, материјална депривација и социјална исклученост.

Помошна хипотеза бр.2: *Социјалната политика влијае врз намалување на сиромаштијата, материјалната депривација и социјалната исклученост.*

Активната социјална политика е од суштинско значење за благосостојбата во една држава. Тоа значи дека следејќи ги стратегиите и примерите од другите европски држави, Влада на Република Македонија преку ресорното Министерство за труд и социјална политика директно влијае врз намалување на сиромаштијата, материјалната депривација и социјалната исклученост.

Заклучоци

Република Македонија веднаш по осамостојувањето се соочи со бројни социјални и економски проблеми, кои главно произлегуваат од невработеноста на „главата“ на домаќинството. Сложената економска и социјална положба се огледа во константната висока невработеност, опаѓањето на животниот стандард, бавен пораст на платите и пораст на цените на личната и услугите во јавната потрошувачка. Истражувањето покажува дека домаќинствата во општините Неготино и Кавадарци се соочуваат со ниски приходи. Поради лимитираниот семеен буџет, 32% од домаќинствата не се во можност редовно да ја плаќаат киријата, сметките за електрична енергија, вода и слично. Исто така, голем дел од анкетираниите домаќинства не можат да си дозволат да јадат месо, риба или некој друг протеински оброк надвор од домот.

Речиси половина од анкетираниите домаќинства се со низок интензитет на работна сила, т.е. домаќинства каде нема вработено ниту еден член од домаќинството.

Последните статистички податоци покажуваат дека во 2013-та година стапката на сиромаштија изнесувала 24,2% и во однос на годината претходно таа се намалила за 2%. Сепак, покрај ова намалување, и натаму секој четврти граѓанин во државата не може да ги задоволи основните егзистенцијални потреби и практично се наоѓа во социјално ранлива категорија.

Европската статистика ги вброи македонците во групата на најсиромашни граѓани со стандард, кој изнесува само 36% во однос на европскиот просек. Најдлабока стапка на сиромаштија има кај најранливите категории на граѓани, кај невработените од 43,7%.

Со финансиската стимулација на компаниите во приватниот сектор се очекува зголемување на бројот на странски инвестиции. Во последните години ситуацијата се влошува и освен бројката на граѓани кои со години живеат во социјален ризик имаме и нова група-вработени сиромашни (11,1%). Имено, истражувањето покажува дека

анкетираните домаќинства каде има вработено по еден и двајца членови, сепак не се во можност да ги задоволат своите егзистенцијални потреби.

Присуството на странските инвестиции во Република Македонија и регионот, делумно го намалува бројот на невработени лица. Сепак, странските инвестиции ја прикажуваат својата улога на катализатор на економскиот раст во Република Македонија и регионот, преку: подобрување на технологијата, засилена конкурентност и подобрени перформанси на локалните компании, зголемен извоз, пренесување менаџерски вештини, воведување иновација, промовирање интеграција во меѓународната трговија, индустриска специјализација на работните места, отварање на нови работни места, обука на вработените, зголемување на продуктивноста и тн. Но, од друга страна, присутни се и несаканите ефекти од присуството на странските инвестиции во Република Македонија и регионот, како што се: пропаѓање, преземање, намалена конкурентност и поддршка на домашните фирми, затварање на работни места, создавање паралелна економија итн. Имено, присуството на странските инвестиции во автомобилската, машинската индустрија, потоа во индустријата за храна и пијалоци и слично инволвира голем дел од активните баратели на работа на пазарот на трудот, но за сметка на месечни примања кои се движат околу висината на законски утврдениот минимум. Врз основа на ова, на национално и локално ниво присуството на странски инвестиции би значело умерено подобрување на животниот стандард на граѓаните, како и зголемен економски раст и развој на локално ниво.

Компаративната анализа покажува дека стапката на сиромаштија во Република Македонија во 2010 година (30,9%) речиси двојно е поголема од просекот во ЕУ-27 (16,4%) и е повисока од стапката на сиромаштија во Бугарија и Романија (20,7% и 21,1%), како и Хрватска (20,5%). Иако стапките во однос на материјалната депривација, исто така, многу се поголеми во Република Македонија, отколку во сите држави членки на ЕУ и државите кандидати, постојат некои слични трендови кои може да се согледаат. Имено, слично како и во Република Македонија, некои држави-членки на ЕУ се соочуваат со многу поголема депривација отколку со стапка на сиромаштија. На пример, за разлика од другите ЕУ членки, стапките на материјална депривација во Латвија, Унгарија, Бугарија и Романија се многу повисоки, отколку стапките на

сиромаштија во овие земји. Ова покажува дека приходите во овие земји не се доволни за обезбедување пристоеен животен стандард на населението.

Борбата за намалување на сиромаштијата зависи од нивото и длабочината на нејзиното изразување, од нивото на развиеност на земјата и од расположливите ресурси и капацитетите за дејствување во насока на решавање на овој социјален проблем. Европските држави се залагаат за зголемување на едукацијата и за поголем опфат на генерации во образовниот процес, со цел овие лица послено да се вклучат на пазарот на трудот. Исто така, залагањата се насочени и кон промена на економската и на социјалната структура на општеството. Според тоа, преку поголеми инвестиции, домашни и странски, можно е придвижување на активностите во насока на создавање поголема материјална основа за развој. Зголениот социјален развој директно влијае врз борбата со сиромаштијата. Поради тоа, ЕУ издвојува голем дел од своите средства за финансиска поддршка за спроведување на бројни програми и проекти кои промовираат долгорочен пораст на вработеноста, особено за оние кои се работоспособни, а истовремено се корисници на социјална помош.

Во Република Македонија постои социјална поларизација-длабок јаз меѓу ранливите општествени групи, кој сè повеќе се продлабочува. Ригорозните услови за стекнување на право за користење на социјална парична помош и доцнењето на редовната исплата на правата од социјалната заштита, неинформираноста и казнените обврски се многу голем проблем за овие категории.

Социјалната исклученост на сиромашните луѓе е придружена со ограничен пристап до приходи, до средства за работа, до здравствените, образовните и културните услуги и неисхранетост. Алармантна е значително влошената здравствена состојба на лицата кои живеат во сиромаштија и социјален ризик, што резутира со намалување на шансите за нивно вклучување на пазарот на трудот.

Врз основа на тоа, Република Македонија има систем на социјална заштита, кој не превенира запаѓање во сиромаштија и социјална исклученост, туку се обидува социјално најзагрозените слоеви да ги заштити од понатамошно продлабочување на сиромаштијата.

Препораки

Со цел да се намали бројот на сиромашни лица на национално ниво, неопходно е присуството на нови странски инвестиции кои ќе вработуваат претежно социјално загрозените лица. Врз основа на тоа, потребно е и зголемување на висината на минималната плата. За да се олесни пристапот на пазарот на трудот на корисниците на парична помош потребни се програми и мерки за унапредување на образовниот статус и вклучување во активните мерки за вработување. На оние лица кои се материјално необезбедени и се неспособни за работа потребна им е зголемена поддршка од ЦСР, зголемување на износот на ППП, олеснет пристап до институциите, како и обезбедување континуирана парична помош и помош во натура од страна на општините.

На локално ниво, општина Неготино и покрај тоа што има локална стратегија за социјално вклучување, социјална заштита и намалување на сиромаштијата, сиромаштијата и понатаму опстанува. Потребно е зголемување на процентот што се издвојува од буџетот на Општината за финансирање на социјалната заштита и посистематско планирање и контрола на наменското трошење на тие буџетски средства. Исто така, потребно е и продлабочување на соработката со НВО-секторот преку имплементација на заеднички проекти и вклучување во планирањето и спроведувањето одредени активности од социјалната заштита, со цел да им се помогне на социјално загрозените лица. Во таа насока, потребно е да се подобри мултисекторската соработка и создавање на мултисекторски тим, кој на локално ниво ќе овозможи одговорното и должно постапување на институциите и здруженијата, нивната меѓусебна координација и соработка, заради превенирање и спречување на запаѓање во сиромаштија, како и обезбедување на континуирана помош, поддршка и заштита на социјално загрозените лица. Во однос на социјалната исклученост, особено на лицата од ромска националност, потребно е да се преземат мерки насочени кон превенција и заштита од понатамошно продлабочување на сиромаштијата, да се спречи

стигматизацијата на овие лица и да се овозможи поголемо еманципирање на жените од ромка националност.

За разлика од општина Неготино, општина Кавадарци нема посебна стратегија за намалување на сиромаштијата, помош и поддршка на социјално загрозените лица во општината, туку секој случај се третира инцидентно. Врз основа на тоа, неопходна е едукација на вработените во надлежното Одделение за стратегиско планирање за изработка на локални стратегиски планови, програми и мерки за социјален развој и борба против невработеноста и сиромаштијата, каде прецизно ќе се дефинираат сите активности наменети за социјално загрозените лица. Исто така, потребно е и унапредување на соработката на Општината со ЈУМ ЦСР Кавадарци и со Агенцијата за вработување преку поефикасно имплементирање јавни работи, активни мерки за вработување на корисниците на социјална заштита, како и на младите, едукација за можностите и формите на нивна соработка во доменот на социјалната заштита.

Библиографија

- Алкок Пит. *„Разбирање на сиромаштијата“*, Академски печат, Скопје, 2009
- Башевска Марија, *„Политиките на пазарот на труд и сиромаштијата во Македонија 2008-20013“*, Скопје, 2014
- Борнарова Сузана, *„Опитеството и девијациите (избрани поглавја)“*, Скопје,
- Влада на Република Македонија, *„Извештај на Република Македонија за напредокот во остварувањето на милениумските развојни цели“*, Програма за развој на ОН, УНДП, Јуни, 2009
- Влада на Република Македонија, Министерство за труд и социјална политика, *„Национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија 2010-2020“*, Скопје, 2010
- Влада на Република Македонија, Министерство за труд и социјална политика, *„Национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија (ревидирана 2010-2020“)*, Скопје, 2013
- Геровска Митев Маја, *„Материјална депривација, сиромаштија и социјална исклученост во Република Македонија“*, Скопје, 2012
- Државен Завод за статистика на Република Македонија *„Македонија во бројки 2014“*, Скопје, 2015
- Европската Унија накратко, *„Вработување и социјални прашања“*, Луксембург, 2013
- Европската Унија накратко, *„Европа 2020: Европска стратегија за економски раст“*, Луксембург, 2013
- Ефтимовски Димитар, *„Порастот на економската партиципација на луѓето преку претприемништвото- предуслов за намалување на сиромаштијата“*, 2002

Ефтимовски Димитар, *„Животниот стандард и квалитетот на живот на луѓето-теоретски аспекти и основни мерила“*. Ревизија за социјална политика, год.1, бр.2. Фондација „Фридрихт Еберт“, Скопје. 2008

Институт за човекови права „Лудвиг Болцман“ – БИМ-ФВ, *„Стратегија за социјално вклучување, социјална заштита и намалување на сиромаштијата во општина Неготино“*, 2011

Институт за човекови права „Лудвиг Болцман“ – БИМ-ФВ, *„Студија за сиромаштија и социјална исклученост во Република Македонија: Локални социјални проблеми и потреби“*, Скопје, 2011

Институт за човекови права „Лудвиг Болцман“ – БИМ-ФВ, МППС, *Извештај за сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија*, Скопје, 2012

ЈУМ ЦСР Кавадарци *„Годишен извештај за 2014 година“*, Кавадарци, 2015

ЈУМ ЦСР Неготино *„Годишен извештај за 2014 година“*, Неготино, 2015

Листер Рут, *„Сиромаштија“*. Академски печат, Скопје, 2009

Маршал Гордон, *„Оксфордски речник по социологија“* МИ-АН, Скопје, 2004

Министерство за труд и социјална политика, *„Национална стратегија за вработување на Република Македонија 2011-2015 година“*, Скопје, 2011

Општина Кавадарци, *„Апликационен формулар и програма за учество во програмата општо-корисна работа“*, Кавадарци, 2015

Општина Кавадарци, *„Правилник за условите, критериумите и постапката за доделување на еднократна парична помош на физички лица“*, Кавадарци, 2011

Пејковски Јован, *„Социјален развој“*, Скопје, 2008

Пејковски Јован, *„Социјалните трансфери и намалување на развојните нееднаквости со осврт на состојбите во Република Македонија“*, Ревизија за социјална политика“, год.6,бр.10, Скопје, 2013

Стојановски Дарко, „Сиромаштијата и политиките за намалување на сиромаштијата во Југоисточна Европа“, Прилеп, 2014

LSE Research Online-Rod Hick „*The Capability approach: insights for poverty focus*“

The World Bank, Jonathan Haughton, Shahidur R.Khandker “Handbook on Poverty and Inequality”, Washington, DC, 2009

UNDP, *Human Development Report*, 2014

Интернет извори:

www.avrm.gov.mk

www.ec.europa.eu/eurostat

www.kavadarci.gov.mk

www.mtsp.gov.mk

www.negotinoinfo.mk

www.stat.gov.mk

www.undp.org

www.who.com

Прилог (мерни инструменти)

Прашалник

Упатство за пополнување на прашалникот

Почитуван/а,

Ве замолувам да го пополните долеприложениот образец. Прашалникот се состои од 21 прашање. Прашањата се однесуваат на Вас и Вашето домаќинство и нема точни и неточни одговори, туку на Вас е да одлучите да го заокружете оној одговор кој кореспондира на Вашиот квалитет на живот. Прашалникот е целосно анонимен и не е потребно да го наведете Вашето име и презиме. Добиените одговори и резултатите од нивното сумирање ќе бидат употребени само во научно истражување во склоп на подготовка на магистерски труд.

Однапред Ви благодарам за одвоеното време!

1. Пол на главата на домаќинството:

- а) маж
- б) жена

2. Национална припадност на главата на домаќинството:

- а) македонска
- б) албанска
- в) турска
- г) ромска
- д) влашка

- ѓ) српска
- е) бошњачка
- ж) друга

3. Како би го дефинирале Вашето домаќинство, дали тоа е:

- а) брачен пар со деца
- б) домаќинство без деца
- в) старечко домаќинство без деца (+65 год.)
- г) семејство

4. Колкав е вкупниот број на членови на Вашето домаќинство?

- а) еден член
- б) два члена
- в) три члена
- г) четири члена
- д) пет члена
- ѓ) шест и повеќе члена

5. Ве молам, наведете го степенот на образование на главата на домаќинството!

- а) без образование
- б) непотполно основно образование
- в) основно образование

- г) средно образование
- д) непотполно средно образование
- ѓ) више образование
- е) високо образование
- ж) магистратура
- ѕ) доктор на науки

6. Ве молам, наведете го економскиот статус на главата на домаќинството!

- а) вработен (со уплати на придонеси за СО)
- б) вработен (без уплати на придонеси за СО)
- в) невработен
- г) невработен, корисник на парични надоместоци
- д) студент
- ѓ) пензионер

7. Ве молам, наведете го вкупниот број на вработени лица во Вашето домаќинство!

- а) без вработени
- б) еден вработен
- в) двајца вработени
- г) тројца и повеќе вработени

8. Ве молам, наведете го објектот во кој живеете!

- а) сопствена куќа /стан
- б) изнајмено живеалиште по пазарна цена
- в) импровизиран дом/ колиба

9. Според Вас, кои од долу наведените работи не можете да си ги дозволите?

- а) редовно да ја платите киријата или сметките за електрична енергија, вода и сл.
- б) да јадете месо, риба или некој друг протеински оброк надвор од Вашиот дом
- в) да имате автомобил
- г) да имате машина за перење на алишта
- д) да имате компјутер
- ѓ) да имате мобилен телефон
- е) да одите на годишен одмор
- ж) можам да си дозволам сè од наведеното

10. Според Вас, која е причината поради која Вашето домаќинство не може да си ги дозволи претходно наведените работи?

- а) поради лимитиран семеен буџет
- б) не сакаме/ не ни е потребно
- в) друго

11. Ве молам, наведете колку во просек изнесува месечниот доход на Вашето домаќинство во последната година!

- а) од 0 до 3000 денари

- б) од 3001 до 6000 денари
- в) од 6001 до 9000 денари
- г) од 9001 до 12 000 денари
- д) од 12 001 до 15 000 денари
- ѓ) од 15 001 до 18 000 денари
- е) од 18 001 до 21 000 денари
- ж) од 21 001 до 24 000 денари
- з) од 24 001 до 27 000 денари
- с) над 30 000 денари

12. Дали Вашите приходи му обезбедуваат пристоеен животен стандард на Вашето домаќинство?

- а) да
- б) не

13. Кои се причините за намалување на приходите во Вашето домаќинство?

- а) промените на пазарот на трудот (губење на работата, намалување на плата, непостојаност на работното место)
- б) здравствени проблеми
- в) други причини

14. Ве молам, наведете дали сте задоволни од условите за живеење! Доколку одговорете со НЕ, Ве молам наведете зошто!

- а) да
- б) не

15. Колку често, во текот на годината, Вие или членовите на Вашето домаќинство посетувате културни настани (театар, кино, балет, опера, концерт итн.)?

- а) никогаш не сме посетиле
- б) не сакаме да посетуваме такви настани
- в) почесто, еднаш до двапати месечно
- г) ретко, еднаш до двапати годишно

16. Како ги оценувате политиките на Владата на Република Македонија за намалување на сиромаштијата?

- а) многу успешни
- б) успешни
- в) делумно успешни
- г) неуспешни
- д) не знам

17. Како ги оценувате политиките на општината за намалување на сиромаштијата?

- а) многу успешни
- б) успешни
- в) делумно успешни
- г) неуспешни
- д) не знам

18. Кои мерки би сакале да ги донесе Владата на Република Македонија за намалување на сиромаштијата ?

19. Кои мерки би сакале да ги донесе општината за намалување на сиромаштијата?

20. Според Вас, дали странските инвестиции придонесуваат за поголем обем на вработување и подобар живот во општината?

- а) многу придонесуваат
- б) придонесуваат
- в) делумно придонесуваат
- г) не придонесуваат
- д) не знам

21. Дали субвенциите за земјоделско производство го подобруваат стандардот на живеење на граѓаните?

- а) многу го подобруваат
- б) го подобруваат
- в) делумно го подобруваат
- г) не го подобруваат
- д) не знам

Ви благодарам на соработката!